

Ústav informácií a prognóz školstva Bratislava
Odbor vysokých škôl

**Sociálne postavenie študentov denného štúdia vysokých škôl
na Slovensku so zreteľom na plánovanú reformu
vysokoškolského vzdelávania**

komparatívna analýza

1. časť

**Prieskum o názoroch študentov stredných škôl na plánovanú
reformu vysokoškolského vzdelávania**

2. časť

Riešiteľ: RNDr. Mária Šulanová

Bratislava

december 2004

Obsah

Sociálne postavenie študentov denného štúdia vysokých škôl na Slovensku so zreteľom na plánovanú reformu vysokoškolského vzdelávania – komparatívna analýza

1. časť

1.	Úvod	4
2.	Metodika	4
3.	Teoretické východiská	5
4.	Výsledky výskumu	9
4.1.	Sociálny status rodín študentov	9
4.2.	Finančná situácia študentov	14
4.2.1.	Finančná podpora študentov ich rodičmi	14
4.2.2.	Výdavky študentov	16
4.2.3.	Sociálne poistenie študentov	21
4.3.	Práca popri štúdiu	21
4.4.	Návrh reformy vysokoškolského vzdelávania podľa dopadovej štúdie vládneho návrhu zákona o študentských pôžičkách z roku 2004	28
4.5.	Názory študentov na plánované zavedenie školného	30
4.6.	Aké finančné zdroje budú študenti pravdepodobne používať na platenie školného	34
4.7.	Ako študenti hodnotia úroveň kvality vysokých škôl	36
4.8.	Aké zmeny študenti očakávajú po zavedení reformy vysokého školstva	38
4.9.	Dopad plánovaného systému sociálnych štipendií na finančnú situáciu študentov (podľa vládneho návrhu zákona o študentských pôžičkách z roku 2004	41
4.10.	Plány študentov ohľadne budúceho profesijného uplatnenia	48
5.	Porovnanie výsledkov výskumu za roky 2002, 2003 a 2004	50

Prieskum o názoroch študentov stredných škôl na plánovanú reformu vysokoškolského vzdelávania 59

2. časť

6.	Metodika	60
7.	Výsledky prieskumu	60
7.1.	Plán študentov stredných škôl uchádzať sa o štúdium na vysokej škole	60
7.2.	Názory študentov stredných škôl na zavedenie školného	61
7.3.	Ako by zavedenie školného ovplyvnilo zámer študentov stredných škôl uchádzať sa o štúdium na vysokej škole	62
7.4.	Aké stratégie by volili študenti na získanie financií na školné	64
8.	Diskusia k výsledkom	68
8.1.	Prístup na vysokoškolské štúdium vo vzťahu k sociálnemu statusu rodín študentov	68
8.2.	Finančná situácia študentov	69
8.3.	Práca popri štúdiu	69
8.4.	Názory študentov na plánované zavedenie školného	70
8.5.	Ako študenti hodnotia kvalitu výučby na vysokých školách	70
8.6.	Dopad plánovanej reformy vysokoškolského vzdelávania na študentov	71
8.7.	Názory odborníkov na reformu vysokého školstva	71

8.8. Plány študentov ohľadne profesijného uplatnenia v budúcnosti	73
9. Záver	74
10. Prílohy	75
10.1. Zloženie súboru respondentov z vysokých škôl	75
10.2. Zloženie súboru respondentov zo stredných škôl	77
11. Použitá literatúra	79

1. Úvod

Sociálna situácia študentov vysokých škôl je téma, ktorá je v súčasnosti veľmi aktuálna. Hlavným dôvodom pomerne intenzívnej verejnej diskusie je chystaná reforma vysokoškolského vzdelávania, ktorej kľúčovým bodom by malo byť zavedenie školného. Táto téma sa priamo dotýka veľkej časti populácie, keďže veľká časť mladých ľudí má záujem dosiahnuť vysokoškolské vzdelanie, ktoré je jedným z dôležitých predpokladov získania dobrého spoločenského postavenia, a teda otázka spoplatnenia vysokoškolského štúdia je pre nich veľmi dôležitá. Na druhej strane sa táto otázka týka nás všetkých. Žijeme v demokratickom štáte a právo dosiahnuť čo najvyššie vzdelanie pre všetkých mladých ľudí, ktorí na to majú dostatočné schopnosti a predpoklady, by nemalo byť odopreté žiadnemu z nich. Vo vyspelých krajinách sa rozvoj a prosperita jednotlivcov i spoločnosti spája s rozvojom znalostnej ekonomiky, s intenzívnym rozmachom vedeckého poznania, vývoja nových technológií, priemyslu, ale aj kultúry, umenia a celkovej úrovne spoločnosti.

V predkladanej správe sa na základe výsledkov empirického výskumu pokúsime vykresliť a analyzovať súčasnú sociálnu situáciu študentov denného štúdia. Naším hlavným cieľom bolo zistiť ich finančnú situáciu, najmä výšku ich výdavkov, ale aj príjmov, či už od rodičov alebo z vlastnej práce popri štúdiu. Druhou dôležitou témou výskumu bolo zistiť názory týchto študentov na plánovanú reformu vysokoškolského vzdelávania, ktorej kľúčovým aspektom je práve zavedenie školného.

Keďže sociálnu situáciu študentov vysokých škôl sme skúmali už tretí rok, pokúsili sme sa takisto urobiť súhrnné porovnanie výsledkov výskumu za jednotlivé roky a hodnotiť vývoj situácie za sledované obdobie.

V druhej časti správy sa zaoberáme tým, aký majú názor na plánované zavedenie školného študenti stredných škôl a v časti diskusia k výsledkom sme sa pokúsili zasadiť výsledky oboch častí výskumu do širšieho kontextuálneho rámca.

2. Metodika

Výskum bol realizovaný na základe empirickej sondy metódou dotazníkového prieskumu na limitovanej vzorke študentov denného štúdia vysokých škôl na Slovensku. Dotazník obsahoval celkom 35 otázok, z toho 11 identifikačných. Pre možnosť porovnania výsledkov sme časť otázok prebrali z dotazníka, použitého v roku 2003 a druhú časť sme doplnili podľa vývoja aktuálnej situácie vo vysokom školstve.

Zber údajov bol na väčšine fakúlt výskumnej vzorky uskutočnený prostredníctvom členov Študentskej rady vysokých škôl v jarných mesiacoch t. r., v letných a jesenných mesiacoch boli výsledky prieskumu štatisticky spracované a následne bola vypracovaná štúdia.

Výskumná vzorka študentov bola zvolená na základe viacstupňového kvótného výberu podľa dostupných oficiálnych štatistických údajov. Výberovými triediacimi znakmi boli: univerzitné mesto, vysoká škola, skupina študijných odborov, spôsob ubytovania cez semester a pohlavie.

Bolo distribuovaných celkom 900 dotazníkov na 25 fakúlt, tzn. 36 dotazníkov na jednu fakultu, do prieskumu sa zapojili všetky fakulty výskumnej vzorky a do vyhodnotenia bolo použitých celkom 869 dotazníkov.

Získané údaje boli spracované metódou deskriptívnej štatistiky na prvostupňovej a druhostupňovej úrovni použitím štatistického programu NCSS 97, testovacím kritériom bol Chi-kvadrát.

Tab. č. 1: Zoznam vysokých škôl a počet respondentov, tvoriacich výskumnú vzorku

Mesto	vysoká škola	počet respondentov	percento (%)
Bratislava	Univerzita Komenského v Bratislave	220	26
	Slovenská technická univerzita v Bratislave	98	11
	Ekonomická univerzita v Bratislave	2	0
	Vysoká škola múzických umení v Bratislave	36	4
Trnava	Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave	36	4
Nitra	Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre	35	4
	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	65	8
Trenčín	Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne	36	4
Žilina	Žilinská univerzita v Žiline	71	8
Banská Bystrica	Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici	69	8
Zvolen	Technická univerzita vo Zvolene	26	3
Prešov	Prešovská univerzita v Prešove	36	4
Košice	Univerzita Pavla Jozefa Šafárikav Košiciach	34	4
	Univerzita veterinárskeho lekárstva v Košiciach	33	4
	Technická univerzita v Košiciach	72	8
spolu		869	100

3. Teoretické východiská

Sociálna pozícia človeka v určitej spoločnosti, resp. skupine, spojená s určitou mierou ocenenia zo strany druhých, býva súhrnne vyjadrená pojmom **status** (lat. status = postoj, zriadenie, pomery, blahobyt). Antropológovia Linton a Balandier analyzujú spoločnosti z hľadiska statusovej diferenciacie, v ktorých sú ľudia zakotvení do stabilných vzťahov a ich vnímanie druhých je pomerne konzistentné. Status tu teda môže vyjadrovať súhrnne všetky aspekty sociálnej situácie určitého človeka. Podľa M. Webera je celková pozícia daná mierou osobnej dôstojnosti, zároveň ale je funkciou jeho majetkového zázemia a mocenského vplyvu (Veľký sociologický slovník, 1996)

Antropológ R. F. Murphy vo svojej knihe *Úvod do kultúrnej a sociálnej antropologie* ďalej statusy diferencuje podľa svojho vzniku na:

1. *statusy askriptívne* (dané, „prisúdené“) – dané ľudom od narodenia, napr. pohlavie, vek, príbuzenstvo, pôvod, farba pleti a sú súčasťou sociálnej identity každej ľudskej bytosti (Murphy, R. F., 1998). Sociologický slovník (Jandourek, J., 2001) uvádza, že tento status získa jedinec väčšinou dedičstvom, ktorým nemusia byť iba hmotné statky (majetok), ale tiež rôzne zvýhodnenia (moc rodiny)
2. *statusy získané* (achieved status = dosiahnutý, vytvorená status) – záleží na vlastnom úsilí jedinca, je to najmä dosiahnuté vzdelanie, profesionálne postavenie, kultúrna úroveň, príjem (Murphy, R. F., 1998)

Statickým aspektom sociálneho systému je **sociálna stratifikácia** (z novolat. stratum = vrstva, *social stratification*). Tento termín sa zvyčajne používa v jednom z nasledujúcich významov:

1. v širšom zmysle je to výsledok sociálnej nerovnosti, ktorá vedie ku vzniku aspoň do istej miery hierarchicky usporiadaných sociálnych skupín (segmentov) rôzneho typu, ide o synonymum pojmu **sociálna diferenciacia**
2. v užšom zmysle je sociálna stratifikácia hierarchické usporiadanie ľudí podľa troch dimenzií distribučnej nerovnosti (t. j. nerovnomerného rozdeľovania, ktorými sú materiálne zdroje (majetok a príjmy), moc a prestíž (Veľký sociologický slovník, 1996).

S problematikou sociálneho postavenia úzko súvisí historicky zakotvená požiadavka na distribúciu, príp. redistribúciu materiálnych hodnôt, postavenia, prestíže, odmien a sankcií, teda sociálnej spravodlivosti (*social justice*) (Veľký sociologický slovník, 1996). Sociálna spravodlivosť je synonymom distributívnej (rozdeľovacej) spravodlivosti – jedná sa o idey a snahy zrušiť pomocou rôznych sociálno-politických opatrení rozdiely a nerovnosti medzi sociálnymi vrstvami, predovšetkým v ekonomickej oblasti. Škála predstáv o sociálnej spravodlivosti zahŕňa rovnosť (*equality*), zásluhovosť (*meritocracy*) a potreby (*need*). J. Rawls súdi, že v spoločnosti je dosiahnuté spravodlivé usporiadanie, ak existuje maximálna rovnováha v uspokojení záujmov všetkých jej členov. Bohatstvo, príležitosti, príjmy a sloboda musia byť rozdelené rovnomerne, pokiaľ nie je nerovnomerné rozdelenie k všeobecnému prospechu (Sociologický slovník, 2001).

Z hľadiska predstáv o distributívnej spravodlivosti paralelne existujú, tak na mikro- aj makroúrovni dve, v rôznej miere konfliktné ideológie: **rovnostárska** (*equality*) a **meritokratická** (*equity*). Rozdiel medzi nimi tkvie v rôznom pohľade na zdroje nerovností. Kým prvá ideológia zahŕňa skôr rovnostárske predstavy a postoje, druhá obsahuje skôr antiegalitárne a zásluhové predstavy (Matejů, Vlachová a spol., 2000). Veľký sociologický slovník (1996) charakterizuje meritokraciu (z lat. *meritorius* = dôležitý; gr. *kratos* = vláda) ako ideológiu, podľa ktorej závisí úspešnosť každého jednotlivca výhradne alebo aspoň v prvom rade na jeho osobnom výkone, danom iba jeho schopnosťami.

Sociálny status jedinca sa kryštalizuje vo významnom spoločenskom procese, ktorým je **sociálna diferenciacia** (*social differentiation*), ktorá zahŕňa rozdeľovanie predtým homogénnych sociálnych útvarov, čo má za následok vznik vzájomne nezávislých subsystémov a spoločenského pluralizmu. Horizontálna sociálna diferenciacia vedie k vzniku komplexných štruktúr sociálnych pozícií, rolí a vzorcov správania. Vertikálna sociálna diferenciacia označuje vznik mocenských pomerov alebo jemnejšieho rozčlenenia vzťahov nadradenosti a podradenosti (Sociologický slovník, 2001).

Machonin a Tuček (1998) uvádzajú základné charakteristiky sociálnej diferencie:

- úroveň dosiahnutého vzdelania
- zamestnanecký status čiže profesionálne postavenie
- mocenské postavenie s krajnými pólmi moci a bezmoci
- príjem (naturálny a peňažný)
- majetok podľa objemu alebo vlastníckeho vzťahu k nemu
- spotrebná (životná) úroveň, s krajnými pólmi bohatstva a chudoby
- životný štýl (kultúrna úroveň, spôsob trávenia mimopracovanej doby)

Pre sociálnu diferenciaciu má teda dosiahnuté vzdelanie kľúčovú úlohu. Úroveň dosiahnutého vzdelania spoluvytvára sociálny status jedinca, a tým pôsobí na jeho zaradenie do určitej sociálnej vrstvy. A pretože jednotlivé sociálne vrstvy majú rozdielny vzťah k moci a k materiálnym statkom, niektorí sociológovia vidia vo vzdelaní faktor, spôsobujúci spoločenskú nerovnosť. Z toho sa potom odvíja rozsiahly okruh teoretických koncepcií a empirických výskumov snažiacich sa dokázať, že nerovnosť či sociálna nespravodlivosť je z veľkej miery zapríčinená tým, že ľudia nemajú rovnocenné príležitosti sa vzdelávať, mnohí teda nedosahujú vyšších úrovní vzdelania, v dôsledku toho získavajú nižší sociálny status ako iní ľudia a v dôsledku toho sa stávajú chudobnými a bezmocnými (Průcha, J., 1999).

Výsledky empirických výskumov krajín rôznej ekonomickej vyspelosti či geografickej polohy potvrdzujú existenciu rovnakého fenoménu: pri výbere vzdelávacej dráhy a dosiahnutí určitej úrovne vzdelania sa u mladých ľudí prejavuje závislosť na tom, akú úroveň vzdelania dosiahli

ich rodičia. Dochádza k tzv. **autoreprodukcii vzdelania** – napríklad deti rodičov so základným vzdelaním alebo s vyučením dosahujú rovnakú úroveň vzdelania a kvalifikácie, naopak deti rodičov s vysokoškolským vzdelaním obvykle študujú na vysokých školách a dosahujú úroveň vzdelania ako ich rodičia, resp. jeden z rodičov (Průcha, J., 1999). To do istej miery súvisí s tvrdením Kivinen a Rinneho (1995), ktorí na základe výsledkov výskumu o vplyve sociálneho pôvodu na vzdelávanie konštatujú, že úroveň vzdelania otcov je ukazovateľom kultúrneho kapitálu rodiny.

Na druhej strane však zároveň dochádza k tomu, že niektoré deti dosahujú vyššiu alebo nižšiu úroveň vzdelania ako dosiahli ich rodičia – prejavuje sa tzv. **medzigeneračná vzdelanostná mobilita**. Ak deti získavajú vyššiu úroveň vzdelania ako ich rodičia, hovorí to o vzostupnej mobilite, ak dosahujú nižšiu úroveň ako rodičia, ide o zostupnú mobilitu (Průcha, J., 1999).

Odborníci OECD, zaoberajúci sa témou sociálnej spravodlivosti vo vzdelávaní, vypožorovali existenciu vývojových trendov rôzneho druhu:

1. je zrejмый sústavný pokrok smerom k väčšej rovnosti, ak keď sociálne rozdiely ešte nezmizli
2. len v niekoľkých krajinách bol jednoznačne potvrdený trend, že sa rovnováha medzi spoločenským postavením, získaným „pripísaním“ a postavením získaným vlastným „pričinením“ v dlhodobjšom vývoji posúva v prospech druhého mechanizmu (Vzdělání a sociální spravedlnost v zemích OECD, 1998).

J. Průcha v knihe *Vzdělávání a školství ve světě* (1999) hodnotí vplyv sociálneho pôvodu na vzdelávanie mládeže aj v našej krajine. Uvádza, že v 70. rokoch 20. storočia sa podľa viacerých sociológov v českej a slovenskej populácii prejavovali všeobecné tendencie, charakterizujúce vzdelanostnú mobilitu, ktoré majú dlhodobý charakter:

1. **zväčšuje sa rozsah vzdelanostnej mobility**, t. j. mladšia generácia dosahuje vyššiu úroveň vzdelania ako staršia generácia, relatívne vysoký počet detí z robotníckych rodín študovalo na stredných a vysokých školách
2. **pretrváva reprodukcia vzdelanostnej úrovne**. Táto reprodukcia je zvlášť výrazná v rodinách, reprezentujúcich krajné póly vzdelanostnej úrovne.

Matejů, Vlachová a spol. (2000) uvádzajú, že v minulosti existovali prinajmenšom dva relevantné spôsoby, ktorými komunistický režim do školstva zasahoval. Po prvé to bolo komunistické navšenie bariér, ktoré mali ľuďom zabrániť v prístupe ku vzdelaniu, po druhé je to ponovembrové (1948) formovanie politicky určených privilégii, ktoré v štúdiu favorizovali určitých jednotlivcov. Obidva tieto procesy podľa autorov vryli ťažko zmazateľnú charakteristiku do procesov vzdelanostnej mobility, ktorú nemožno odstrániť v priebehu niekoľko málo rokov. Možno však predpokladať, že vývoj bude smerovať k situácii, kedy deti budú spravidla dosahovať vzdelanie zodpovedajúce ich schopnostiam a vzdelanostným aspiráciám, a že presadzovanie tohoto princípu povedie k rastu vzostupnej vzdelanostnej mobility.

Spomínaní autori ďalej uvádzajú, že pre analýzu reflexie sociálnej spravodlivosti v postkomunistických krajinách možno predpokladať, že v dôsledku dlhodobého pôsobenia rovnostárskej ideológie, kombinovanej so systémom najrôznejších privilégii, sa v krajinách prechádzajúcich postkomunistickou transformáciou budeme stretávať s nízkou toleranciou k rastu nerovností a v počiatkových fázach aj s nízkou vnútornou konzistenciou noriem distributívnej spravodlivosti. Súčasne možno predpokladať, že jedinci, ktorí majú pocit, že v dôsledku transformácie životnej šance skupiny či triedy, ku ktorej patria, v porovnaní s ostatnými skupinami či triedami klesajú, budú mať sklon považovať túto zmenu za výsledok sociálnej nespravodlivosti či zlyhania sociálneho systému. Problém je v tom, že

najmä v počiatočných fázach postkomunistickej transformácie je podiel „subjektívne“ zostupujúcich v dôsledku značnej kolektívnej mobility relatívne vysoký.

P. Matejů hodnotí (1990), že v krajinách štátneho socializmu sa v dlhodobej perspektíve efekt sociálneho pôvodu na dosiahnuté vzdelanie nezmenšil a v dôsledku desaťročia trvajúcej ideologickej tabuizácie témy zdrojov vzdelanostných nerovností zatiaľ nebola zodpovedaná otázka, prečo tento systém zostal sociálne selektívny, resp. ktoré mechanizmy výberu spôsobili pomerne vysokú hladinu sociálnych zdrojov vzdelanostných nerovností. Spomínaný autor konštatuje, že vplyv sociálneho pôvodu na dosiahnuté vzdelanie sa u nás v dlhodobej perspektíve nezmenil, a dnes je v podstate rovnaký ako vo vyspelých krajinách.

V postkomunistických krajinách dochádza k transformácii distributívneho systému a v jeho kontexte sa uskutočňuje i prechod od rovnostárskej k meritokratickej ideológii, možno teda očakávať, že predstavy o distributívnej spravodlivosti tu budú viac ambivalentné a menej konzistentné ako vo vyspelých kapitalistických krajinách (Matejů, Vlachová a spol., 2000).

V prípade systémov, prechádzajúcich hlbokou transformáciou možno podľa Matejů a Řehákovéj (1992) predpokladať, že pre sociálnu klímu má subjektívne hodnotenie ekonomických nerovností minimálne rovnaký význam ako objektívna hĺbka a pôvod týchto nerovností. I malé nerovnosti, ak sú považované za nespravodlivé, môžu vyvolávať veľké sociálne napätia, zatiaľ čo relatívne veľké nerovnosti môžu byť vcelku prijateľné, ak sú považované za legitímne, a teda spravodlivé. Možno predpokladať, že jedinci pohybujúci sa po vzostupných mobilitných dráhach budú mať väčšiu tendenciu interpretovať spoločenskú zmenu ako pohyb k väčšej spravodlivosti, a naopak, že jedinci prechádzajúci zostupnými dráhami budú mať silnejší sklon k názoru, že spravodlivosti skôr ubúda.

Matejů, Vlachová a spol. (2000) uvádzajú, že dôležité sú aj očakávania, späté s prebiehajúcou spoločenskou zmenou. Práve pre pochopenie zmien v transformujúcich sa spoločnostiach je podstatné pochopiť súvislosti medzi objektívnym pohybom a jeho subjektívnym vnímaním. Ide totiž o to, ako sa objektívne zmeny „prekladajú“ do pocitu sociálneho zaradenia, ako ľudia vidia legitimitu úspechu tých, ktorí ich sociálne predbehli a stúpajú strmo nahor, a ako si vysvetľujú mieru zodpovednosti ľudí zostávajúcich pozadu. To všetko predstavuje jemné pradiivo príčin pocitu „víťazstva“ alebo „prehry“ v súvislosti s prebiehajúcou spoločenskou zmenou.

Ak sociológovia hovoria o „víťazoch“ a „porazených“, nehovoria v skutočnosti len o otvorení cesty k „otvorenej spoločnosti“, ale v prvom rade o životných šanciach (Matejů, Vlachová a spol. (2000). Podľa Dahrendorfa (1979) je treba životné šance chápať ako funkciu dvoch elementov – možností voľby (*options*) a väzieb (*ligatures*). Možnosti voľby a väzby sa môžu nezávisle na sebe premieňať a ich špecifická kombinácia v danom okamžiku vytvára životné šance ľudí v spoločnosti. Možnosti sú štruktúrne príležitosti voľby, ktorým zodpovedajú jednotlivé rozhodnutia a väzby sú určitým druhom záväzkov, ale možno ich takisto chápať ako určité obmedzenia.

Finančná pomoc študentom vysokých škôl v jednotlivých európskych krajinách (spracované z publikácie Klíčová témata vzdělávání, svazek I, 2000)

Pomoc je určená študentom s najnižšími príjmami (tzn. príjmami rodiny a/alebo samotného študenta) alebo väčšine študentov, pričom maximálny príjem študenta, oprávňujúci k nároku na podporu je stanovený dosť vysoko).

Z hľadiska finančnej pomoci študentom môžeme krajiny rozdeliť do troch skupín:

1. sk.: Rozsah finančnej pomoci, vyplácanej priamo študentom je obmedzený a vzťahuje sa na menej ako štvrtinu z nich. Predpokladá sa, že rodičia svojim deťom pomáhajú Málo z týchto krajín ponúka pôžičky (Grécko, Taliansko).

2. sk.: Rozsah pomoci je väčší, hoci sa predpokladá, že rodičia prispievajú na financovanie životných nákladov svojich detí. Študenti môžu dostať štipendium, jeho výška závisí na rodinnom príjme. V niektorých krajinách už neexistujú odčítateľné položky alebo rodinné prídavky určené ku kompenzácii výdavkov na študujúce deti staršie ako 18 rokov (Írsko, V. Británia).

3. sk : Krajiny, kde študenti sú považovaní za finančne nezávislých. Rodičia nedostávajú žiadne daňové úľavy alebo prídavky na svoje študujúce deti a rodinné príjmy nie sú pri určovaní nároku študenta na podporu brané do úvahy. Preto dostáva veľká väčšina študentov značnú finančnú pomoc od štátu (najmä severské krajiny).

Z hľadiska spôsobu distribúcie finančnej pomoci existujú 3 modely:

Model A - pomoc pre študentov zo znevýhodneného prostredia je doprevádzaná „univerzálnou“ zlozkou, ktorá zodpovedá existencii verejnej pomoci udeľovanej všetkým rodinám. Veľkosť niektorých foriem pomoci je proporcionálna zárobku, sú teda štedrejšie k rodinám s vyššími príjmami. To platí pre daňové úľavy.

Model B – pomoc je zameraná najmä na študentov zo znevýhodneného prostredia a zvyšok je udelený všetkým ostatným študentom na rovnakom základe. Model zahŕňa systémy, v ktorých je pomoc pre študentov (vo forme štipendií, pôžičiek alebo oslobodenia od školného) úplne alebo čiastočne závislá na príjme rodičov.

Model C – dôraz na rovnosť – zodpovedá situácii, v ktorej prakticky všetci študenti dostávajú podobnú pomoc, bez ohľadu na rodičovský príjem. Výšku podpory, na ktorú majú študenti nárok, môže ovplyvniť iba ich vlastný príjem.

Vývoj princípov finančnej pomoci študentov naznačuje, že v priebehu minulosti sa zmenila rovnováha medzi **kompenzačným** a **rovnosťárskym** princípom. V krajinách, v ktorých mal rovnosťársky princíp tendenciu prevažovať (zanedbateľné zápisné, subvencované stravovanie pre všetkých), nastal zrejvý posun ku kompenzačnému systému.

4. Výsledky výskumu

4.1. Sociálny status rodín študentov

Sociálny status vysokoškolských študentov, tak jako sociálny status inej skupiny alebo jednotlivca, je determinovaný viacerými faktormi, pričom nejde o jednoduchý súčet vplyvov týchto faktorov, ale ich vzájomné spolupôsobenie v zložitých vzťahoch. Vo väčšine prípadov je sociálne postavenie študenta v značnej miere určené sociálnym statusom jeho rodičov. Ide najmä o ich vzdelanie, profesionálne postavenie, kultúrnu, resp. duchovnú úroveň a finančný príjem. Samotný študent ovplyvňuje kreovanie svojho statusu vlastnou aktivitou, a to najmä vo finančnej oblasti alebo vo verejnom pôsobení.

Úroveň vzdelania rodičov môže pomerne výrazným spôsobom ovplyvniť status študenta, avšak tento faktor je zaujímavé sledovať aj z hľadiska možnej autoreprodukcie vzdelania. Skúmali sme teda, aký podiel študentov jednotlivých fakúlt má rodičov s vysokoškolským vzdelaním. Najvyšší podiel otcov, resp. matiek s vysokoškolským vzdelaním uviedli študenti prestížnych odborov ako je manažment, právo, architektúra, medzinárodné vzťahy alebo

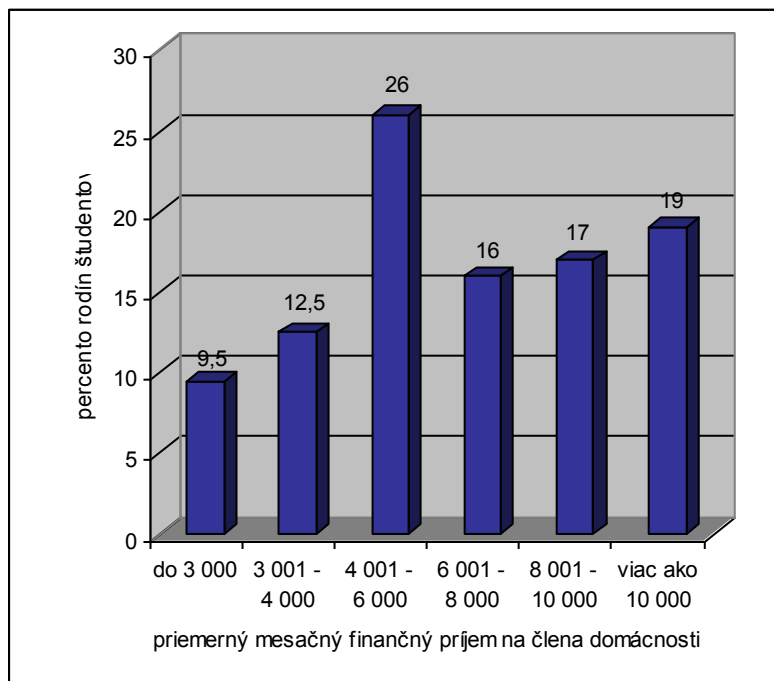
medicína. Vysoký podiel vysokoškolsky vzdelaných rodičov majú aj študenti matematiky, fyziky alebo informatiky (bližšie pozri tab.č.2).

Tab. č. 2 : Podiel otcov a matiek študentov s vysokoškolským vzdelaním (%)

Fakulta	otec	matka
Ekonomická fakulta UMB	41	29
Elektrotechnická fakulta ŽU	15	9
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	40	29
Fakulta architektúry STU	69	53
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	24	12
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU K	36	11
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	29	20
Fakulta managementu UK	86	64
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	31	31
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	64	57
Fakulta mechatroniky TnU AD	42	18
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	67	56
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	28	17
Fakulta prírodných vied UKF	28	11
Filozofická fakulta UK	47	24
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	54	21
Lekárska fakulta UK	65	63
Pedagogická fakulta UK	47	26
Pedagogická fakulta UKF	25	14
Právnická fakulta UK	69	44
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	47	18
Strojnícka fakulta TU K	29	15
Strojnícka fakulta STU	42	50
Univerzita veterinárskeho lekárstva	37	25
spolu	45	30

Študentov sme sa pýtali na mesačný finančný príjem na člena domácnosti. Iste nemožno s určitosťou tvrdiť, že všetci študenti vedeli uviesť skutočne správnu sumu, avšak veríme, že tieto hodnoty sú aspoň hrubým odhadom. Najväčšia časť študentov (približne jedna štvrtina) uviedla mesačný príjem 4 tisíc až 6 tisíc Sk na jedného člena, čo nie je veľká suma. Značný podiel študentov uviedol vyššie hodnoty (bližšie pozri graf č. 1). Približne pätina respondentov odhadla, že ich rodina má mesačný príjem na jedného člena viac ako 10 tisíc Sk.

Graf č. 1: Odhadovaný finančný príjem na člena domácnosti na jeden mesiac (v Sk)



Odhadovaná priemerný mesačný príjem na jedného člena domácnosti v rodine s vysokoškolským študentom je **8 160 Sk**. Zaujímavé je, že táto hodnota dosiahla u študentov rozličných fakúlt pomerne výraznú variabilitu. Kým študenti Fakulty managementu UK alebo Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov UMB uvádzali príjem na člena domácnosti v priemere viac ako 11 500 Sk, rodiny študentov Fakulty prírodných vied UKF a Pedagogickej fakulty UKF majú podľa odhadu na jedného člena v priemere nie viac ako 6 tisíc Sk mesačne (bližšie pozri tab.č.3).

Tab. č. 3: Odhadovaný mesačný príjem na jedného člena domácnosti podľa jednotlivých fakúlt (v Sk)

Fakulta	
Ekonomická fakulta UMB	8120
Elektrotechnická fakulta ŽU	6180
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	7000
Fakulta architektúry STU	9850
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	6970
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU KE	3600
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	6280
Fakulta managementu UK	11920
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	8300
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	8480
Fakulta mechatroniky TnU AD	10030
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	11790
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	7360
Fakulta prírodných vied UKF	5900
Filozofická fakulta UK	7900
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	7360
Lekárska fakulta UK	9590
Pedagogická fakulta UK	7970
Pedagogická fakulta UKF	5770
Právnická fakulta UK	9920
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	6230
Strojnícka fakulta KE	11240
Strojnícka fakulta STU	8740
Univerzita veterinárskeho lekárstva	8270

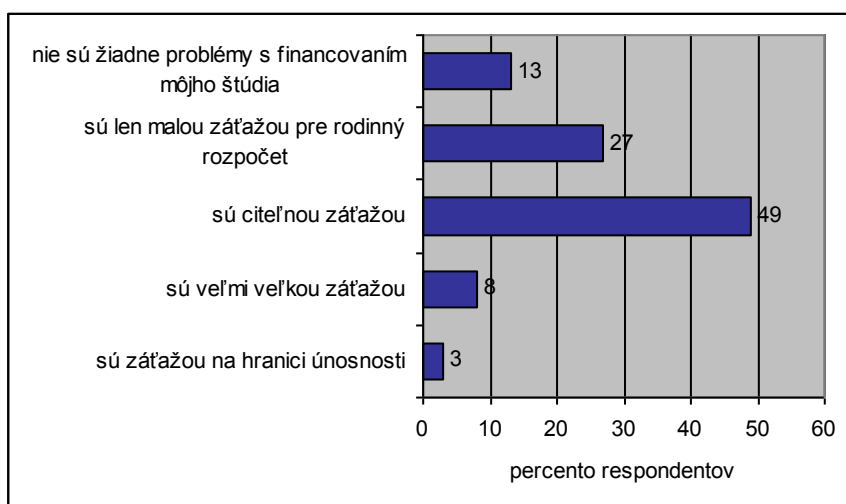
Keďže sociálny status rodiny je pomerne výrazne determinovaný aj zamestnaním rodičov, vo výskume sme zisťovali aj tento údaj. Výsledok je opäť podobný ako v minulých rokoch: viac ako polovica otcov aj matiek študentov pracuje v podniku alebo vo firme a takmer jedna štvrtina študentov (24%) uviedla, že ich otec je podnikateľom. (pozri tab.č.4).

Tab. č. 4: Zloženie súboru respondentov podľa zamestnania otca a matky (%)

Zamestnanie rodičov	otec	matka
je zamestnancom v podniku/vo firme	55	59
je podnikateľom	24	12
je v súčasnosti nezamestnaný	5	7
nepracuje z dôvodu invalidity, staroby, apod.	5	8
iné (najčastejšie uvádzané učiteľ, zamestnanec štátnej správy, lekár, právnik, vedecký pracovník)	11	14
spolu	100	100

Približne polovica študentov (49%) uviedla, že ich štúdium predstavuje pre rodinu citeľnú finančnú záťaž. Druhú pomerne veľkú skupinu tvorili študenti, ktorí si myslia, že štúdium je pre ich rodinu len malou záťažou (27%). Rizikovou skupinou sú študenti, ktorí pociťujú, že ich štúdium rodinu veľmi zaťažuje alebo dokonca predstavuje záťaž na hranici únosnosti – jednu z týchto dvoch možností si zvolila približne desatina študentov (pozri graf č.2).

Graf č. 2: Pociťovanie záťaže štúdia na rozpočet rodiny



Pociťovanie finančnej záťaže štúdia je subjektívne hodnotenie, značne však ovplyvňuje sociálnu klímu rodiny, jej rozhodnutia a má na objektívnu realitu určité dôsledky. Študenti jednotlivých fakúlt sa v tomto hodnotení značne líšia. Zo všetkých fakúlt výskumnej vzorky pociťujú veľkú finančnú záťaž na rodinný rozpočet najmä respondenti Fakulty masmediálnej komunikácie UCM a Elektrotechnickej fakulty ŽU (bližšie pozri tab.č.5). Na druhej strane ani jeden z respondentov Fakulty elektrotechniky a informatiky TU v Košiciach a Fakulty managementu UK nehodnotil finančnú stránku štúdia ako veľmi zaťažujúcu.

Tab. č. 5: Podiel študentov jednotlivých fakúlt, ktorí pociťujú, že štúdium je pre ich rodinu veľmi veľká záťaž alebo záťaž na hranici únosnosti

Fakulta	Percento (%)
Ekonomická fakulta UMB	6
Elektrotechnická fakulta ŽU	26
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	9
Fakulta architektúry STU	3
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	19
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU KE	0
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	11
Fakulta managementu UK	0
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	28
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	5
Fakulta mechatroniky TnU AD	20
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	3
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	3
Fakulta prírodných vied UKF	8
Filozofická fakulta UK	8
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	6
Lekárska fakulta UK	17
Pedagogická fakulta UK	20
Pedagogická fakulta UKF	14
Právnická fakulta UK	9
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	21
Strojnícka fakulta KE	3
Strojnícka fakulta STU	11
Univerzita veterinárskeho lekárstva	19

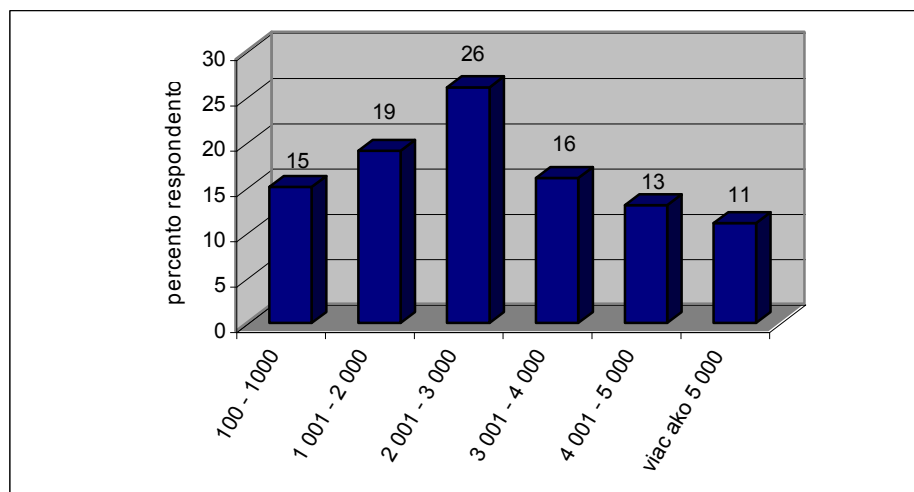
4. 2. Finančná situácia študentov

4. 2. 1. Finančná podpora študentov ich rodičmi

Vysokoškolskí študenti denného štúdia vo väčšine prípadov nie sú úplne samostatní v zaobstarávaní svojich potrieb. Je to úplne prirodzené, pretože štúdium na vysokej škole si žiada značný čas, venovaný štúdiu, či už v škole na prednáškach, seminároch a cvičeniach, alebo pri samoštúdiu. Väčšina študentov si nemôže vystačiť len s financiami, ktoré dostane, či už od rodičov, starých rodičov alebo iných blízkych ľudí. Ďalšími zdrojmi financií môžu byť práca popri štúdiu (či už cez semester alebo cez prázdniny), štipendium, študentská pôžička apod.

Podľa výsledkov výskumu až 95% respondentov uviedlo, že im rodičia finančne prispievajú na pokrytie svojich potrieb a 11% dostáva finančnú podporu aj od príbuzných. Študenti dostávajú od svojich rodičov v priemere **3 090 Sk** na jeden mesiac, pričom najväčšia časť (26%) dostáva sumu v rozpätí 2 tisíc až 3 tisíc Sk. Druhú najväčšiu skupinu tvoria študenti, ktorým rodičia mesačne pomáhajú sumou tisíc až dve tisíc Sk (bližšie pozri graf č.3).

Graf č. 3: Finančná podpora študentov od ich rodičov na jeden mesiac (v Sk)



Priemerná mesačná suma, ktorú dostávajú od rodičov študenti, bývajúci počas semestra **v spoločnej domácnosti s rodičmi**, je **1 930 Sk**. Bývajúci **mimo domácnosti rodičov**, dostávajú od rodičov značne vyššiu sumu, priemerne **3 520 Sk**.

Študenta, žijúceho v úplnej rodine, rodičia podporujú sumou priemerne 3 150 Sk na jeden mesiac. Ak žije v domácnosti s jedným rodičom, dostáva od neho v priemere len o 360 Sk menej, teda 2 790 Sk. Prekvapujúce je, že počet nezaopatrených detí v rodine takmer vôbec neovplyvňuje veľkosť finančnej pomoci pre potomka, ktorý študuje na vysokej škole. Študenti, ktorí nemajú nezaopatreného súrodenca, dostávajú od rodičov mesačne v priemere 3180 Sk. Ak majú aspoň jedného nezaopatreného súrodenca, rodičia im prispievajú sumou priemerne 3030 Sk.

Je zaujímavé, že najmenej peňazí dostávajú od svojich rodičov študenti, ktorí majú trvalé bydlisko v bratislavskom kraji (priemerne 2 570 Sk na jeden mesiac, pozri tab.č.6). To je pravdepodobne spôsobené tým, že študenti, žijúci v Bratislavskom kraji, si značnú časť svojich potrieb pravdepodobne zaobstarávajú vlastnou prácou, aj keď je finančná situácia rodín, žijúcich v tomto kraji v porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenska vo všeobecnosti jednoznačne najlepšia (pozri tab.č.7). Na druhej strane študenti, ktorí bývajú

v Banskobystrickom kraji, sú rodičmi podporovaní najviac, dostávajú od nich mesačne priemerne 3 440 Sk. To je spôsobené najmä veľkou finančnou podporou študentov, bývajúcich mimo domácnosti rodičov, ktorí dostávajú od rodičov mesačne priemerne až 3 770 Sk. Na detailnejšie vyhodnotenie výsledkov by sme potrebovali užšie zameraný výskum a väčšiu vzorku respondentov.

Tab. č. 6: Priemerná finančná podpora študentov ich rodičmi podľa kraja trvalého bydliska

Kraj trvalého bydliska respondentov	mesačná suma (v Sk)
Bratislavský	2 570
Trnavský	3 250
Nitriansky	3 050
Trenčiansky	3 020
Žilinský	3 250
Banskobystrický	3 440
Prešovský	3 420
Košický	2 850

Tab. č. 7: Finančný príjem na člena domácnosti na jeden mesiac podľa kraja trvalého bydliska študentov

Kraj trvalého bydliska respondentov	mesačná suma (v Sk)
Bratislavský	11 510
Trnavský	7 680
Nitriansky	7 800
Trenčiansky	8 290
Žilinský	7 440
Banskobystrický	7 810
Prešovský	6 940
Košický	7 810

Zistili sme, že finančná podpora študentov ich rodičmi je z hľadiska študovanej fakulty výrazne diferencovaná. Táto diferenciácia pravdepodobne odráža rôznu finančnú náročnosť štúdia na jednotlivých fakultách. Najviac sú od svojich rodičov podporovaní študenti Lekárskej fakulty UK, dostávajú od nich mesačne priemerne 4 660 Sk. Respondenti ostatných fakúlt výskumenej vzorky uvádzali, že im rodičia dávajú mesačne v priemere menej ako 4 tisíc Sk, pričom najnižšie hodnoty sme zistili u študentov dvoch košických fakúlt - Prírodovedeckej fakulty UPJŠ a Fakulty elektrotechniky a informatiky TU K (v priemere 2 260 Sk a 2 020 Sk, príslušne, bližšie pozri tab.č.8).

Tab. č. 8: Priemerná finančná podpora študentov jednotlivých fakúlt ich rodičmi na jeden mesiac (v Sk)

Fakulta	
Ekonomická fakulta UMB	2730
Elektrotechnická fakulta ŽU	2820
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	2940
Fakulta architektúry STU	3590
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	3140
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU K	2020
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	2300
Fakulta managementu UK	3710
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	3180
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	2650
Fakulta mechatroniky TnU AD	3730
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	3500
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	2560
Fakulta prírodných vied UKF	3020
Filozofická fakulta UK	3280
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	3500
Lekárska fakulta UK	4660
Pedagogická fakulta UK	3220
Pedagogická fakulta UKF	2740
Právnická fakulta UK	3260
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	2260
Strojnícka fakulta KE	2570
Strojnícka fakulta STU	3630
Univerzita veterinárskeho lekárstva	3050

4. 2. 2. Výdavky študentov

Podľa výsledkov výskumu minú študenti vo všeobecnosti najviac peňazí na stravu (priemerne 1 560 Sk na mesiac) a na osobné potreby (priemerne 1 120 Sk na mesiac). Hodnoty výdavkov za jednotlivé položky sú v tab.č.9. **Celková suma**, ktorú minú študenti za jeden mesiac, **je 4 890 Sk**.

Tab. č. 9: Priemerné mesačné výdavky študentov (v Sk)

	strava	cestovné	študijné potreby	osobné potreby	voľný čas
aritmetický priemer	1 560	640	360	1 120	480
median	1 500	600	300	700	300
modus	2 000	500	200	500	500

Výška výdavkov na jednotlivé položky sa líši podľa toho, kde študenti počas školského roka bývajú. **Bývajúcí počas semestra v spoločnej domácnosti s rodičmi minú** najviac peňazí na osobné potreby (priemerne 1 240 Sk za mesiac). Značnú sumu minú aj na stravu, voľný čas a cestovné (bližšie pozri tab.č.10). 5% študentov svojim rodičom na bývanie prispieva, a to v rozsahu 825 Sk – 3 tisíc Sk za mesiac. **Celková priemerná suma**, ktorú títo študenti minú, **je 3 230 Sk** za jeden mesiac.

Tab. č. 10: Priemerné mesačné výdavky študentov, bývajúcich počas semestra u rodičov (v Sk)

	ubytovanie	cestovné	strava	študijné potreby	osobné potreby	voľný čas
aritmetický priemer	70	430	800	340	1 240	520
median	0	300	500	250	800	400
modus	0	300	0	200	1000	500

Študenti, bývajúci počas semestra mimo domácnosti rodičov minú vo všeobecnosti najviac peňazí na stravu (priemerne 1 840 Sk za mesiac), ďalšími finančne náročnými položkami sú pre týchto študentov najmä cena za ubytovanie a osobné potreby (bližšie pozri tab.č.11). Cena za ubytovanie v podnájme, resp. prenájme so spolužiakmi alebo kamarátmi je oveľa vyššia ako cena za bývanie na internáte, aj keď v súčasnej zložitej situácii na internátoch a narastajúcom počte prijímaných študentov sa pravdepodobne stále viac študentov bude snažiť zabezpečiť bývanie takéhoto typu. **Celková priemerná suma**, ktorú minú títo študenti za jeden mesiac, je **5 530 Sk**.

Tab. č. 11: Priemerné mesačné výdavky študentov, bývajúcich počas školského roka mimo domácnosti rodičov (v Sk)

	vysokoškolský internát	ubytovanie v podnájme	ubytovanie v prenajatom byte s kamarátmi apod.	cestovné	strava	študijné potreby	osobné potreby	voľný čas
aritmetický priemer	1 050	1 900	1 630	720	1 840	360	1 080	470
median	1 000	1 500	1 500	700	2 000	300	600	300
modus	1 000	1 500	1 500	*	2 000	200	500	500

Študenti majú **na začiatku semestra** zvyčajne väčšie výdavky ako počas semestra. To sa výskumom potvrdilo, jedinou výnimkou bola Fakulta elektrotechniky a informatiky TU v Košiciach. Ani jeden z respondentov tejto fakulty neuviedol žiadne navýšenie výdavkov na začiatku semestra. Naproti tomu študenti Lekárskej fakulty UK minú v tomto období priemerne až do 5 tisíc Sk (bližšie pozri tab.č.12). Priemerná hodnota výdavkov jedného študenta je za celý súbor **2 180 Sk**.

Výsledky výskumu potvrdzujú skutočnosť, že spomedzi jednotlivých univerzitných miest celkovo najviac peňazí minú bratislavskí študenti (priemerná mesačná hodnota ich výdavkov je 5 680 Sk). Viac ako 5 tisíc Sk mesačne minú aj banskobystrickí a trnavskí študenti (priemerne 5 350 Sk a 5 190 Sk). Finančne najmenej náročné je štúdium v Košiciach (stojí priemerne 3 320 Sk za mesiac) (bližšie pozri tab.č.13). Medzi jednotlivými univerzitnými mestami teda existuje v tomto ohľade veľký rozdiel, avšak na druhej strane mestá s väčšou finančnou náročnosťou majú zase výhodu v lepších pracovných príležitostiach, nielen pre ľudí so získanou kvalifikáciou, ale aj pre študentov.

Tab. č. 12: Priemerné výdavky študentov jednotlivých fakúlt na začiatku semestra (v Sk)

Fakulta	študijné potreby a zápisné	internát, cestovné a stravné lístky	osobné potreby, členské v knižniciach, spolkoch a pod.	spolu
Ekonomická fakulta UMB	710	2 140	130	3 000
Elektrotechnická fakulta ŽU	520	70	20	630
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	620	890	250	1 970
Fakulta architektúry STU	430	190	120	740
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	860	370	40	1 320
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU KE	0	0	0	0
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	470	140	110	730
Fakulta managementu UK	160	2 180	210	2 120
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	290	470	100	840
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	290	1 800	220	2 310
Fakulta mechatroniky TnU AD	640	0	30	670
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	1 020	1 220	320	2 570
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	540	0	330	870
Fakulta prírodných vied UKF	380	230	360	1 030
Filozofická fakulta UK	300	1 550	200	2 100
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	600	2 500	130	3 320
Lekárska fakulta UK	3 600	760	430	4 860
Pedagogická fakulta UK	290	1 080	60	1 430
Pedagogická fakulta UKF	650	440	270	1 320
Právnická fakulta UK	1 210	850	20	2 200
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	620	360	0	1 000
Strojnícka fakulta KE	610	0	0	610
Strojnícka fakulta STU	580	1 050	70	1 750
Univerzita veterinárskeho lekárstva	590	280	220	1 070

Tab. č. 13: Celková mesačná suma, ktorú minú študenti vo vzťahu k mestu, kde študujú

Mesto	Priemerná suma (v Sk)
Bratislava	5 680
Trnava	5 190
Nitra	4 550
Trenčín	4 950
Žilina	4 190
Banská Bystrica	5 350
Banská Štiavnica	4 400
Prešov	4 660
Košice	3 320

Sledovali sme rozdiel vo finančnej náročnosti štúdia u študentov jednotlivých univerzitných miest so zreteľom na to, či bývajú u rodičov alebo mimo domácnosti rodičov. Mohli sme však porovnať len situáciu bratislavských, nitrianskych, banskobystrických a košických študentov, pretože za ostatné univerzitné mestá sme nezískali údaje od dostatočného počtu respondentov z podsúboru študentov, bývajúcich počas školského roka u rodičov.

Tieto výsledky opäť potvrdzujú, že finančne najnáročnejšie je štúdium v Bratislave, týka sa to však najmä študentov, bývajúcich mimo domácnosti rodičov. Títo minú mesačne priemerne 6420 Sk, avšak prekvapujúco vysoké výdavky uvádzali aj trenčianski študenti, opäť z podsúboru bývajúcich mimo domácnosti rodičov (priemerný výdavok je 6350 Sk mesačne, pozri tab.č.14). U banskobystrických študentov sme zistili len malý rozdiel v mesačných

výdavkoch študentov z obidvoch podsúborov (priemerne 930 Sk). Najlacnejšie vyjde štúdium košického študenta, ktorý býva u rodičov (mesačne priemerne 1 840 Sk).

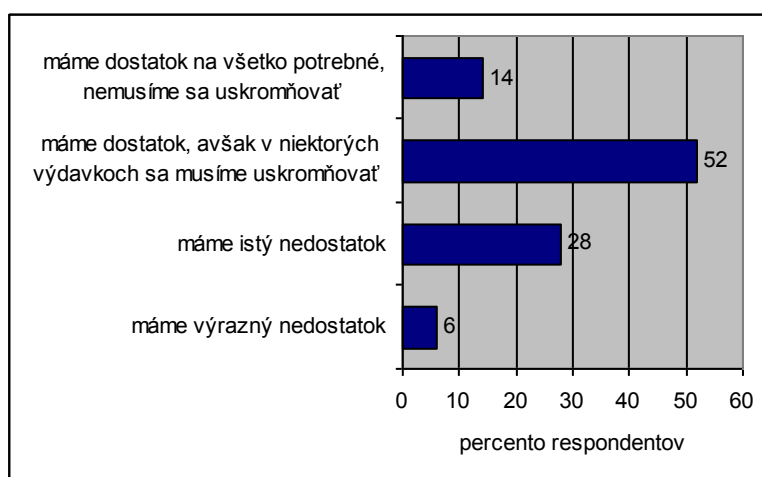
Tab. č. 14: Celková priemerná suma, ktorú minú študenti jednotlivých univerzitných miest vo vzťahu k spôsobu ubytovania (v Sk)

Mesto	študenti bývajúci u rodičov	študenti bývajúci mimo domácnosti rodičov
Bratislava	3 740	6 420
Trnava	*	5 710
Nitra	2 510	5 300
Trenčín	*	6 350
Žilina	*	4 650
Banská Bystrica	4 700	5 630
Banská Štiavnica	*	4 760
Prešov	*	4 600
Košice	1 840	3 970

Pozn.: * - kvôli malému podsúboru respondentov nie je výstup štatistického spracovania výsledkov dostatočne vierohodný

Približne polovica respondentov (52%) si o svojej finančnej situácii myslí, že má dostatok, ale v niektorých výdavkoch sa musí uskromňovať. S týmto tvrdením by sa však pravdepodobne stotožnila aj väčšina zamestnaných ľudí, ktorí svoje štúdium už ukončili, takže tento výsledok možno považovať za uspokojivý. 14% študentov dokonca uviedlo, že majú dostatok na všetko potrebné a nemusia sa uskromňovať. Približne tretina študentov však pociťuje finančný nedostatok, či už mierny alebo výrazný (bližšie pozri graf č.4). Ak je tento nedostatok spôsobený objektívnymi príčinami, veríme, že práve týmto študentom by pomohlo, keby sociálne štipendium bolo poskytnuté výrazne väčšiemu podielu študentov v primeranej výške, vypočítanej z rodinného príjmu, hoci aj za cenu platenia školného (tejto téme sa budeme viac venovať v časti 4.4. Návrh reformy vysokoškolského vzdelávania podľa dopadovej štúdie vládneho návrhu zákona o študentských pôžičkách z roku 2004, str. 29).

Graf č. 4: Ako študenti hodnotia svoju finančnú situáciu z hľadiska uspokojovania svojich potrieb



Je prekvapujúce, že mierny či výrazný nedostatok vo financiách pociťujú najmä študenti, ktorí majú trvalé bydlisko v trnavskom kraji (46%) a nie študenti z východného Slovenska (bližšie pozri tab.č.15). Jedno z pravdepodobných vysvetlení tohoto javu je, že študenti z menej prosperujúcich regiónov sú vo všeobecnosti viac skromní a ak nemusia bývať na

internáte alebo v podnájme, ich štúdium nie je vo všeobecnosti finančne tak náročné ako napr. v Bratislave.

Tab. č. 15: Podiel študentov, ktorí pociťujú finančný nedostatok, podľa regiónu trvalého bydliska

Kraj trvalého bydliska študentov	Percento (%)
Bratislavský	23
Trnavský	46
Nitriansky	35
Trenčiansky	35
Žilinský	34
Banskobystrický	37
Prešovský	37
Košický	32,5

Z hľadiska jednotlivých fakúlt pociťujú finančný nedostatok najmä respondenti Fakulty masmediálnej komunikácie UCM (53%), Elektrotechnickej fakulty ŽU (51%) a Prírodovedeckej fakulty UPJŠ (50%). Na druhej strane smr najväčšie uspokojenie v tejto oblasti zistili u respondentov Fakulty elektrotechniky a informatiky TU v Košiciach, z ktorých len 6% uviedlo, že pociťuje nedostatok (bližšie pozri tab.č.16).

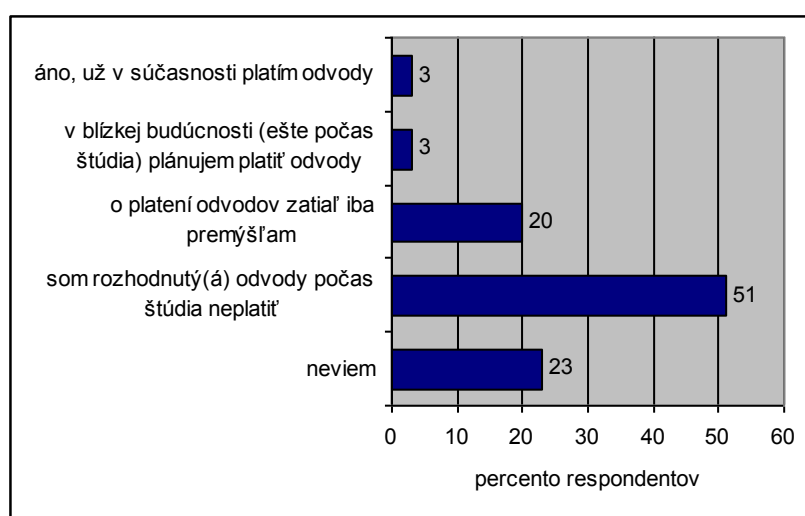
Tab. č. 16: Podiel študentov z jednotlivých fakúlt, ktorí pociťujú finančný nedostatok

Fakulta	Percento (%)
Ekonomická fakulta UMB	27
Elektrotechnická fakulta ŽU	51
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	31
Fakulta architektúry STU	19
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	35
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU K	6
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	33
Fakulta managementu UK	19
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	53
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	22
Fakulta mechatroniky TnU AD	28
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	28
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	39
Fakulta prírodných vied UKF	42
Filozofická fakulta UK	34
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	41
Lekárska fakulta UK	39
Pedagogická fakulta UK	33
Pedagogická fakulta UKF	34,5
Právnická fakulta UK	37
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	50
Strojnícka fakulta KE	35
Strojnícka fakulta STU	31
Univerzita veterinárskeho lekárstva	33

4. 2. 3. Sociálne poistenie študentov

Podľa nového zákona o sociálnom poistení (Zákon č. 461/2003 Z. z.) si môžu študenti už počas štúdia platiť odvody do Sociálnej poisťovne (minimálna mesačná čiastka je 1 748 Sk). Približne polovica študentov (51%) je rozhodnutá odvody počas štúdia neplatiť, najčastejšie to odôvodňovali tým, že aj bez tohoto výdavku je finančná náročnosť ich štúdia veľmi vysoká, s čím možno úplne súhlasiť. 23% študentov k tejto otázke nevedelo zaujať stanovisko a väčšinou to odôvodnili tým, že o danej možnosti nevedeli alebo nemajú bližšie informácie (pozri graf č.5). Len 3% študentov uviedlo, že už v súčasnosti platí odvody. Toto percento je veľmi pravdepodobne ešte nižšie, pretože na základe odpovedí možno predpokladať, že časť týchto študentov zrejme nepochopila pravý zmysel otázky alebo si ju prečítala nepozorne a uviedla daňové odvody z brigádnickej práce alebo práce na čiastočný úväzok.

Graf č. 5: Stanovisko študentov k dobrovoľnému plateniu odvodov do Sociálnej poisťovne

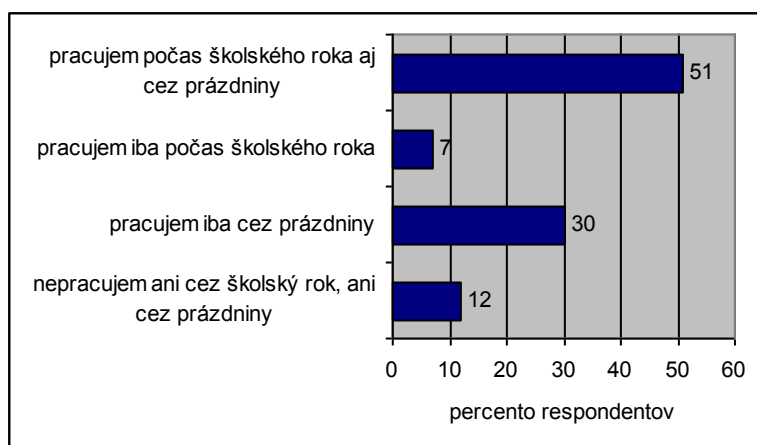


4. 3. Práca popri štúdiu

Je všeobecne známe, že veľká časť študentov popri štúdiu pracuje a tak môže získať peniaze na pokrytie aspoň časti svojich finančných nákladov. Zarobené peniaze môžu použiť na svoje nevyhnutné potreby, ale aj na svoje záľuby, prípadne dovolenku. Získanie financií však nemusí byť výlučným motívom pracovať. Prácou popri štúdiu získavajú študenti počiatočné pracovné skúsenosti, môžu získať nové vedomosti a osvojiť si rôzne zručnosti a v neposlednom rade môžu získať lepší vhľad do situácie na trhu práce. Aby sme odhalili realitu tejto oblasti života mnohých študentov, v dotazníku sme niekoľko otázok venovali aj tejto téme.

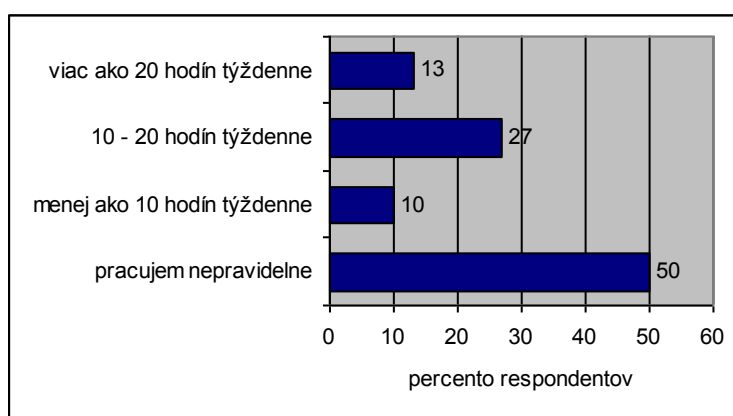
Počas semestra pracuje viac ako polovica študentov (približne 58%). Väčšina z nich (51% z celého súboru) pracuje celý rok, teda počas školského roka aj cez prázdniny. Takmer tretina študentov uviedla, že pracuje iba cez prázdniny (30%) a približne desatina študentov nepracuje vôbec (bližšie pozri graf. č.5).

Graf č. 5: Práca popri štúdiu



Približne 30% študentov pracuje pravidelne. Títo študenti pravdepodobne pracujú na čiastočný pracovný úväzok alebo na dohodu v nejakej firme alebo organizácii. Spomedzi nich najväčšia časť pracuje 10 – 20 hodín týždenne (bližšie pozri graf č.6). 29% študentov uviedlo, že pracuje nepravidelne. Je to pravdepodobne spôsobené časovou vyťaženosťou týchto študentov alebo komplikovaným rozvrhom hodín. Možno predpokladať, že títo študenti majú najčastejšie prácu sprostredkovanú nejakou študentskou agentúrou.

Graf č. 6: Rozsah pracovného úväzku študentov



Počas semestra zarobia študenti za jeden mesiac priemerne **4 140 Sk** (štandardná chyba priemeru je 610 Sk), **cez prázdniny** je táto suma značne vyššia - v priemere **13 600 Sk** za mesiac (štandardná chyba priemeru je 1 300 Sk). Najväčšia časť pracujúcich študentov (18%) zarobí sumu do tisíc Sk mesačne, so zvyšujúcim zárobkom priamoúmerne klesá percento študentov, ktorí sumu v danom rozpätí zarobia (bližšie pozri tab.č.17).

Počas prázdnin zarobí najväčšia časť pracujúcich študentov sumu 4 tisíc až 8 tisíc Sk mesačne (24%) (bližšie pozri tab.č.18).

Tab. č. 17: Percentuálne rozdelenie respondentov podľa zárobku počas semestra (%)

	Mesačný zárobok (v Sk)					
	študent nezarába	100 - 1000	1001 - 2000	2001 - 4000	4001 - 7000	viac ako 7000
percento respondentov (%)	44	18	14	12	6	6

Tab. č. 18: Percentuálne rozdelenie respondentov podľa zárobku počas prázdnin (%)

	Mesačný zárobok (v Sk)					
	študent nezarába	100 - 4000	4001 - 8000	8001 - 12000	12001 - 20000	viac ako 20000
percento respondentov (%)	23	19	24	13	12	9

Zárobky mužov a žien sa značne líšia. **Muži** zarábajú **cez semester** v priemere **5 020 Sk** mesačne (štandardná chyba priemeru je 1 080 Sk), **ženy** takmer o dve tisíc Sk menej – ich priemerný zárobok je **3 200 Sk** za mesiac (štandardná chyba priemeru je 500 Sk).

Cez prázdniny je zárobok mužov v priemere opäť značne vyšší ako zárobok žien. V tomto období zarobia **muži** mesačne priemerne **16 430 Sk** (štandardná chyba priemeru je 2 320 Sk). **Ženy** cez prázdniny zarobia v priemere **10 360 Sk** (štandardná chyba priemeru je 750 Sk).

V nasledujúcej tabuľke uvádzame priemerné mesačné zárobky študentov jednotlivých univerzitných miest za obidve sledované obdobia, teda cez semester aj cez prázdniny. Počas semestra zarobia najviac bratislavskí študenti (5 730 Sk) a trnavskí študenti (5 060 Sk). Študenti, študujúci v týchto dvoch mestách majú priemerné najvyššie zárobky aj cez prázdniny (bratislavskí študenti zarobia 18 160 Sk a trnavskí študenti 16 910 Sk) (pozri tab.č.19).

Tab. č. 19: Priemerný zárobok študentov jednotlivých univerzitných miest cez semester a cez prázdniny (v Sk)

	zárobok cez semester (aritmetický priemer)	zárobok cez prázdniny (aritmetický priemer)
Bratislava	5 730	18 160
Trnava	5 060	16 910
Nitra	1 520	9 780
Trenčín	*	10 160
Žilina	1 950	10 640
Banská Bystrica	2 920	16 050
Banská Štiavnica	*	*
Prešov	*	12 850
Košice	2 090	6 020

Vysvetlivky : * - kvôli nedostatočne veľkému podsúboru respondentov nie je výstup štatistického spracovania výsledkov dostatočne vierohodný

Porovnaním zárobkov študentov rôznych odborov sme zistili výraznú mzdovú diferenciáciu. Ak vezmeme do úvahy študentov jednotlivých skupín študijných odborov, ktoré boli v súbore zastúpené, zistíme, že **cez semester** zarobia vo všeobecnosti najviac peňazí študenti humanitných vied a umenia (v priemere 7 760 Sk za mesiac). Ak by sme chceli porovnať zárobok študentov jednotlivých podskupín študijných odborov, študenti spoločenských a behaviorálnych vied študentov umenia ešte predčia (zarobia priemerne 11 090 Sk, pričom priemerný zárobok študentov zo skupiny odborov sociálne, ekonomické a právne vedy je v priemere nižší kvôli väčšiemu rozptylu zárobkov študentov

jednotlivých odborov v rámci tejto skupiny). Naproti tomu najmenej peňazí zarobia študenti pôdohospodárskych a veterinárskych vied (priemerne len 1 830 Sk za mesiac).

V zárobku **cez prázdniny** spomedzi študentov skupín študijných odborov opäť vynikajú študenti humanitných vied a umenia – ich mesačný zárobok predstavuje priemerne až 38 980 Sk. Druhou veľmi úspešnou skupinou sú študenti sociálnych, ekonomických a právnych vied – ich priemerný zárobok predstavuje 20 300 Sk mesačne. Na opačnom póle príjmovej škály sa zo skupín študijných odborov objavili študenti prírodných vied (zarobia priemerne 7 260 Sk mesačne). Porovnaním zárobkov študentov jednotlivých podskupín študijných odborov zarobia najmenej študenti veterinárskych vied (priemerne 6 140 Sk za mesiac) (bližšie pozri tab.č.20).

Tab. č. 20: Priemerný zárobok študentov jednotlivých skupín a podskupín študijných odborov počas semestra a cez prázdniny (v Sk)

Skupina študijných odborov	mesačný zárobok počas semestra (aritmetický priemer)	mesačný zárobok počas prázdnin (aritmetický priemer)
výchova a vzdelávanie	2 470	9 440
humanitné vedy a umenie	7 760	38 980
humanitné vedy	*	*
umenie	9 060	*
sociálne, ekonomické a právne vedy	6 330	20 300
spoločenské a behaviorálne vedy	11 090	22 260
žurnalistika a informácie	5 340	18 330
ekonómia a manažment	3 490	20 560
právo	6 000	19 140
prírodné vedy	*	7 260
ekologické a environmentálne vedy	*	*
konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	3 720	10 210
architektúra a staviteľstvo	3 150	11 440
konštrukčné inžinierstvo, technológie, výroba a komunikácie	3 870	9 960
pôdohospodárske a veterinárske vedy	1 830	9 140
poľnohospodárstvo	*	11 540
veterinárske vedy	*	6 140
zdravotníctvo a sociálne služby	*	*
lekárske, zdravotnícke a farmaceutické vedy	*	*
služby	*	12 000
dopravné a poštové služby	*	12 450
informatické vedy, matematika, informačné a komunikačné technológie	2 640	11 660
matematika a štatistika	1 990	*
informatické vedy, informačné a komunikačné technológie	*	*

Vysvetlivky: * - kvôli malému podsúboru respondentov nie je výstup štatistického spracovania výsledkov dostatočne vierohodný

Čo sa týka zárobkov študentov rôznych ročníkov, je prekvapujúce, že študenti druhého ročníka zarobia cez semester aj cez prázdniny priemerne viac peňazí ako študenti tretieho, štvrtého, prípadne prvého ročníka. Priemerný zárobok študentov prvého ročníka počas prázdnin je výrazne nižší ako zárobok študentov ostatných ročníkov (pozri tab.č.21 a tab.č.22).

Tab. č. 21: Priemerný zárobok študentov jednotlivých ročníkov počas semestra

ročník štúdia	suma (v Sk)
prvý	*
druhý	4 680
tretí	3 610
štvrtý	4 270

Vysvetlivky: * - kvôli malému podsúboru respondentov nie je výstup štatistického spracovania výsledkov dostatočne vierohodný

Tab. č. 22: Priemerný zárobok študentov jednotlivých ročníkov počas prázdnin

ročník štúdia	suma (v Sk)
prvý	7 750
druhý	14 780
tretí	12 670
štvrtý	13 800

Zo všetkých fakúlt výskumnej vzorky pracuje počas semestra najväčší podiel študentov zo štyroch bratislavských fakúlt: Pedagogickej fakulty UK (86%), Fakulty matematiky, fyziky a informatiky UK (84%), Hudobnej a tanečnej fakulty VŠMU (77%) a Právnickej fakulty UK (75%). Naproti tomu spomedzi študentov Fakulty ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene a Fakulty elektrotechniky a informatiky TU v Košiciach cez školský rok pracuje menej ako štvrtina študentov (23% a 15%, príslušne) (bližšie pozri tab.č.23).

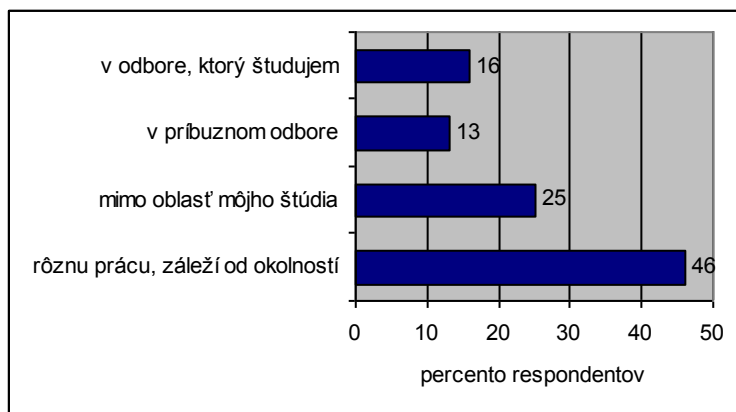
Tab. č. 23: Podiel študentov jednotlivých fakúlt, ktorí počas školského roka pracujú, resp. nepracujú

Fakulta	pracujem pravidelne (%)	pracujem nepravidelne (%)	nepracujem (%)
Ekonomická fakulta UMB	12	30	58
Elektrotechnická fakulta ŽU	17	40	43
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	23	26	51
Fakulta architektúry STU	30	42	28
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	7,5	7,5	85
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU K	9	14	77
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	25	19	56
Fakulta managementu UK	50	19	31
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	25	47	28
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	46	38	16
Fakulta mechatroniky TnU AD	22	25	53
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	36	28	36
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	11	50	39
Fakulta prírodných vied UKF	23	34	43
Filozofická fakulta UK	24	42	34
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	60	17	23
Lekárska fakulta UK	14	44	42
Pedagogická fakulta UK	55,5	30,5	14
Pedagogická fakulta UKF	28	31	41
Právnická fakulta UK	47	28	25
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	29	21	50
Strojnícka fakulta KE	20	15	65
Strojnícka fakulta STU	43	26	31
Univerzita veterinárskeho lekárstva	15	21	64

Spomedzi študentov, ktorí popri štúdiu pracujú, si takmer polovica (46%) zarába rozličnou prácou. Možno predpokladať, že títo študenti prevažne nemajú stabilnú prácu alebo si

paralelne zarábajú viacerými prácami v rôznych oblastiach. Je celkom pravdepodobné, že časť z nich kombinuje prácu vo firme s prácou, sprostredkovanou študentskou agentúrou. Takmer tretina respondentov uviedla, že pracuje v študovanom odbore alebo v príbuznom odbore (bližšie pozri graf č.7).

Graf č. 7: Percentuálne rozdelenie pracujúcich študentov podľa miery zhody práce so študovaným odborom



Pracovať v študovanom alebo príbuznom odbore sa najviac darí študentom humanitných vied a umenia (48%), a so značným odstupom študentom sociálnych, ekonomických a právnych vied, ako aj študentom informačných vied a matematiky (26% a 20%, príslušne). Mimo oblasť štúdia pracujú najmä študenti zdravotníctva a sociálnych služieb (30%) a cez semester vôbec nepracujú takmer tri štvrtiny študentov prírodných vied (72%) (bližšie pozri tab.č.24).

Tab. č. 24: Percentuálne rozdelenie študentov jednotlivých skupín študijných odborov podľa miery zhody práce so študovaným odborom (%)

	v študovanom alebo príbuznom odbore	mimo oblasť štúdia	rôzna práca, záleží od okolností	cez školský rok nepracujem
Výchova a vzdelávanie	15,5	15,5	34	35
Humanitné vedy a umenie	48	9	17	26
Sociálne, ekonomické a právne vedy	26	16,5	27	30,5
Prírodné vedy	0	5	23	72
Konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	15	16	24	45
Pôdohospodárske a veterinárske vedy	3	12	29	56
Zdravotníctvo a sociálne služby	3	30	25	42
služby	3	7	43	47
Informačné vedy, matematika, informačné a komunikačné technológie	20	11,5	24,5	44

Z hľadiska motivácie pracovať popri štúdiu viac ako polovica pracujúcich študentov uviedla (54,5%), že pracuje najmä kvôli získaniu financií na prilepšenie. Pre približne pätinu študentov (24,5%) je hlavným motivačným faktorom získanie praxe, väčšina z nich však uviedla, že pracuje aj kvôli peniazom, čo je úplne prirodzené (bližšie pozri tab.č.25). Až 21% študentov si myslí, že bez vlastného zárobku by im finančné prostriedky nepostačovali.

Tab. č. 25: Motivácia študentov pracovať popri štúdiu

	percento študentov (%)
pracujem najmä kvôli získaniu skúseností, praxe v odbore, ktorý študujem, až potom kvôli financiám	5,5
pracujem kvôli získaniu praxe v odbore aj financiám, obe sú na rovnakej úrovni dôležitosti	19
pracujem najmä kvôli získaniu financií na prilepšenie	54,5
musím pracovať, lebo finančné prostriedky by mi inak nepostačovali	21
spolu	100

Spomedzi študentov, ktorí popri štúdiu pracujú, približne polovica (49%) uviedla, že práca neovplyvňuje ich študijné výsledky. Je potešujúce, ak si študenti popri štúdiu môžu privyrábať a zároveň nepocitujú ujmu na študijných výsledkoch. 26% študentov si myslí, že ich študijné výsledky sú kvôli práci slabšie, ale iba mierne (pozri tab.č.26). Nie je dobré, keď kvôli práci, vo veľa prípadoch len manuálnej, má študent horší prospech. 6% študentov uviedlo, že kvôli práci má výrazne slabšie výsledky v škole a 2% študentov museli kvôli práci opakovať ročník. U týchto študentov potreba študovať a nutnosť zarábať peniaze vzájomne výrazne kolidujú, čo môže viesť k psychickej nepohode. 67% z nich pracuje pravidelne, ich priemerný mesačný zárobok je 5 310 Sk, avšak sociálne štipendium dostáva len 19%. Od rodičov dostávajú mesačne priemerne 2 410 Sk a celkovo minú v priemere 5 900 Sk za mesiac, takže ich sociálna situácia podľa týchto zistení nie je výrazne riziková. Je možné, že vo všeobecnosti týmto študentom vyhovuje ich pomerne vysoký ekonomický štandard, hoci aj za cenu výrazne slabšieho prospechu v škole alebo opakovania ročníka.

Tab. č. 26: Vplyv práce na študijné výsledky

	percento študentov (%)
práca pozitívne pôsobí na moje študijné výsledky	7
práca neovplyvňuje moje študijné výsledky	49
moje študijné výsledky sú kvôli práci slabšie, ale iba mierne	26
kvôli práci mám výrazne slabšie výsledky v škole	6
kvôli práci som musela opakovať ročník	2
neviem posúdiť	10

Veľká časť študentov popri štúdiu pracuje. Ostatní môžu mať rôzne dôvody, prečo nepracujú. Niektorí pracovať nemusia, iní by pracovať chceli, avšak nemôžu. Keďže je to pomerne dôležitá informácia, ktorá môže objasniť súvislosti niektorých aspektov sociálnej situácie študentov, v dotazníku sme sa na túto vec študentov opýtali.

Spomedzi študentov, ktorí popri štúdiu nepracujú, 34% uviedlo, že nemôžu pracovať kvôli náročnosti štúdia (pozri tab.č.27). Tento dôvod uviedlo až 65% nepracujúcich študentov medicíny (podskupina študijných odborov zdravotníctvo a sociálne služby) a 46% nepracujúcich študentov z podskupiny študijných odborov konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie (bližšie pozri tab.č.28). Až 28% študentov nepracuje kvôli tomu, že nenachádza vhodné pracovné príležitosti. Túto odpoveď zvolili najmä študenti, študujúci v Banskej Štiavnici, Trenčíne a Žiline (55%, 45% a 40,5% nepracujúcich študentov, príslušne) (bližšie pozri tab.č.29).

Tab. č. 27: Percentuálne rozdelenie študentov podľa toho, prečo cez školský rok nepracujú

	percento študentov (%)
štúdium je náročné, nemôžem popri ňom pracovať	34
nie je to nutné, mám dostatočné finančné zabezpečenie	12
radšej sa uskromním a venujem sa svojim záujmom	18
nenachádzam vhodné pracovné príležitosti	28
mám iné dôvody	8
spolu	100

Tab. č. 28 : Podiel respondentov jednotlivých skupín študijných odborov, ktorí nepracujú kvôli náročnosti štúdia

	percento študentov (%)
Výchova a vzdelávanie	37
Humanitné vedy a umenie	25
Sociálne, ekonomické a právne vedy	25
Prírodné vedy	17
Konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	46
Pôdohospodárske a veterinárske vedy	33
Zdravotníctvo a sociálne služby	65
služby	*
Informačné vedy, matematika, informačné a komunikačné technológie	29

Tab. č. 29: Podiel študentov, ktorí nepracujú kvôli nedostatku vhodných pracovných príležitostí, vo vzťahu k mestu, kde študujú

	Percento respondentov (%)
Bratislava	18
Trnava	*
Nitra	35
Trenčín	45
Žilina	40,5
Banská Bystrica	27,5
Banská Štiavnica	55
Prešov	35
Košice	25

4. 4. Návrh reformy vysokoškolského vzdelávania podľa dopadovej štúdie vládného návrhu zákona o študentských pôžičkách z roku 2004

Dopadová štúdia z dielne Ministerstva financií SR uvádza viaceré kľúčové dôvody pre dôležitosť reformy vysokoškolského vzdelávania. Uvádzame tie, ktoré sa priamo dotýkajú sociálnej situácie študentov:

- súčasný systém sociálneho zabezpečenia je paradoxne jednou z najväčších prekážok otvoreného prístupu na vysoké školy pre záujemcov z najnižších sociálnych vrstiev. Jedným z hlavných problémov je nízka schopnosť pomôcť všetkým, ktorí sociálnu podporu potrebujú

- problematickosť masového poskytovania nepriamej sociálnej podpory súvisí s jej neadresnosťou, ktorá spôsobuje, že ju môžu využívať študenti, ktorí na ňu nie sú nevyhnutne odkázaní a časti študentov zo sociálne znevýhodneného prostredia sa táto pomoc nedostane
- súčasná konštitúcia študentského pôžičkového fondu nie je nastavená tak, aby mohol administrovať väčšie množstvo študentských pôžičiek, a to z dvoch dôvodov: kvôli veľmi neefektívnej dotácii úroku a vysokej finančnej náročnosti spravovania samotného fondu
- ďalšie finančné injekcie do sektora verejných vysokých škôl z verejných zdrojov sa javia byť neefektívnym nástrojom zvyšovania investícií do terciárneho vzdelávania. V porovnaní s rokom 2001 vzrástli bežné výdavky vo vysokom školstve na jedného študenta denného štúdia v reálnom vyjadrení o viac ako 23%, čo je približne o 10% viac ako je reálny rast HDP zaznamenaný v rovnakom období. Výrazne teda vzrástla nákladovosť poskytovania vzdelávania z verejných zdrojov, čo sa však vo výstupoch systému neprejavilo.

Spomínaná štúdia uvádza viaceré pozitívne dôsledky plánovanej reformy vysokoškolského vzdelávania. Uvádzame tie zmeny, ktoré sa priamo týkajú študentov denného štúdia:

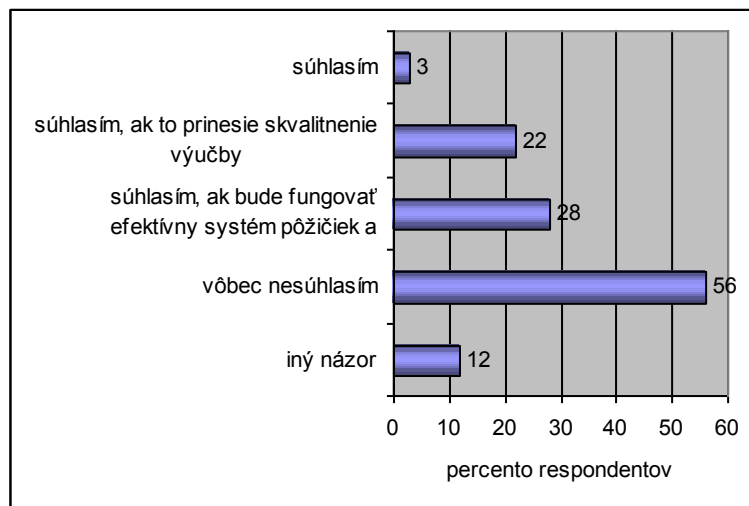
- zavedením rozšíreného poskytovania sociálnych štipendií a možnosti zobrať si študentskú pôžičku by mala byť odbúraná bariéra v podobe nepriaznivej sociálnej situácie uchádzača, prípadne študenta a malo by sa eliminovať znevýhodnenie sociálne najslabších študentov v porovnaní so študentmi z vyšších a stredných vrstiev
- všetci študenti v sociálne znevýhodnenej situácii získajú priamu sociálnu podporu, ktorá bude v dostatočnej výške, aby pokryla ich životné náklady. Zároveň aj študenti z nižších vrstiev získajú vďaka priamej sociálnej podpore slobodu, aby si mohli rovnako ako študenti zo strednej a vyššej vrstvy vyberať poskytovateľa ubytovania alebo inej služby
- štipendiá poskytnú študentom citelnú podporu na úhradu nákladov spojených so štúdiom. Bude významnou súčasťou rodinných rozpočtov aj u rodín stredných vrstiev. Okrem sociálneho štipendia zo štátneho rozpočtu je potrebné zdôrazniť, že na základe vyberania školného vznikne zmysel zákona na každej verejnej vysokej škole rozšírený priestor na poskytovanie štipendií a pôžičiek priamo školami
- navrhovaný systém pôžičiek stavia všetkých študentov na rovnakú štartovaciu čiaru, keďže im umožňuje získať vzdelanie bez ohľadu na ich momentálnu sociálnu situáciu alebo na sociálnu situáciu ich rodiny
- systém pôžičiek umožní študentovi splácať svoj dlh po absolvovaní vysokej školy a v závislosti od jeho príjmu, čiže priamo v závislosti od jeho životnej úrovne. Absolvent sa teda nemusí obávať neprimerane prísneho splácania pôžičky. Prostredníctvom celého systému splácania v závislosti od príjmu štát garantuje primeranú životnú úroveň absolventa vysokej školy
- okamžitý dopad školného sa prejaví len v prísune významného objemu financií do rozpočtov vysokých škôl. Po nábehu systému na plnú funkčnosť vysoké školy získajú zavedením školného finančnú injekciu v objeme 1,3 – 1,7 miliardy Sk ročne, z ktorých 350 až 410 miliónov Sk použijú na podporu svojich študentov ako doplnok k 900 miliónovej sociálnej podpore zo strany štátu
- členovia akademickej obce (teda aj študenti, ktorí sú členmi akademického senátu fakulty) budú môcť priamo vplyvať a dohliadať na to, aby výnosy zo školného plynuli na rozvoj vysokej školy. Posilnia sa právomoci študentov pri rozhodovaní o použití prostriedkov získaných z výberu školného
- objem prostriedkov určených pre vysoké školy z verejných zdrojov sa nebude po prijatí pripravovaných zmien znižovať. Naopak, očakáva sa významný nárast výdavkov

z verejných zdrojov a podpora vysokoškolského vzdelávania dosiahne v najbližších rokoch historicky najvyššej úrovne. Prostriedky zo školného v žiadnom prípade nemajú nahrádzať rozpočtové prostriedky.

4. 5. Názory študentov na plánované zavedenie školného

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že väčšina vysokoškolských študentov so zavedením školného nesúhlasí. Tento názor vyjadrilo 56% študentov. Takmer tretina študentov so zavedením školného súhlasí, ak bude fungovať efektívny systém pôžičiek a štipendií a približne pätina s platením školného súhlasí, ak to prinesie skvalitnenie výučby (pozri graf č.8). 12% študentov využilo možnosť otvorenej odpovede. Tieto názory prezentujeme na str. č. 32 – 35.

Graf č. 8: Názor študentov na plánovanú reformu vysokoškolského vzdelávania



So zavedením školného jednoznačne nesúhlasí významne viac študentov z rodín s finančným príjmom v najnižších príjmových pásmach ($p < 0,001$) (pozri tab.č.30). Avšak aj polovica študentov z kategórie s mesačným príjmom viac ako 8 tisíc Sk na člena rodiny so zavedením školného vôbec nesúhlasí.

Tab. č. 30: Vzťah medzi jednoznačným nesúhlasom so zavedením školného a finančným príjmom rodiny

Mesačný finančný príjem na jedného člena domácnosti	študent zvolil odpoveď vôbec nesúhlasím (%)
do 4 tisíc	68
4 tisíc až 6 tisíc	61
6 tisíc až 8 tisíc	48
viac ako 8 tisíc	50

Medzi súhlasom so zavedením školného, ak to prinesie skvalitnenie výučby a finančným príjmom domácnosti sme zistili štatisticky významný rozdiel ($p < 0,001$). Vo všeobecnosti však podiel študentov, ktorý pod uvedenou podmienkou so školným súhlasia, ani v najvyššom príjmovom pásme nepresiahol jednu tretinu respondentov (pozri tab.č.31). Medzi početnosťou študentov jednotlivých príjmových kategórií a súhlasom so zavedením školného, ak bude fungovať efektívny systém pôžičiek a štipendií, nie je významný rozdiel.

Tab. č. 31: Vzťah medzi voľbou odpovede *súhlasím, ak to prinesie skvalitnenie výučby* a finančným príjmom rodiny

Mesačný finančný príjem na jedného člena domácnosti	študent zvolil odpoveď <i>súhlasím, ak to prinesie skvalitnenie výučby</i> (%)
do 4 tisíc	10
4 tisíc až 6 tisíc	18
6 tisíc až 8 tisíc	24
viac ako 8 tisíc	32

V tejto časti uvádzame konkrétne vyjadrenia študentov, ktorí využili možnosť vyjadriť svoj názor (väčšinou v doslovnom znení, príp. po štylistickej alebo gramatickej úprave).

Nesúhlasné názory:

- možnosť štúdia len pre deti bohatých rodičov
- určite to školám nepomôže
- študent sa počas štúdia akurát poriadne zadĺži, nie všetci môžu dostať sociálne štipendium z čoho splatím pôžičku ?
- nesúhlasím kvôli tomu, že hneď ako skončíme školu, budeme zadĺžení a bude treba riešiť potrebu bývania a financovania rodiny
- platiť za školu = skvalitnenie výučby – a to sa nestane !
- moja mama má 57 rokov, je dôchodkyňa s príjmom 4 300 Sk. Môj otec čaká na dôchodok, má 60 rokov, je nezamestnaný a na východe mu prácu nikto nedá. Pracoval 40 rokov a dostal padáka. Ak bude školné, končím !!!!!!!!
- začína kastový systém – zjavný regres spoločenského vývoja – ale dopyt určuje ponuku – za hodnotu hodnota = lepšia kvalita
- malo by sa platiť 50 tisíc Sk za semester. Keď kapitalizmus, tak kapitalizmus !
- nie je riešenie zadĺžiť sa pôžičkou a štipendiá dostanú len tí, ktorým to aj tak veľmi nepomôže
- z môjho pohľadu si to nemôžem dovoliť
- nechcem sa zadĺžiť po skončení školy
- nesúhlasím, pretože nebudem môcť študovať !
- pri dnešnom systéme nesúhlasím
- sociálne štipendium som nedostal ani tento rok, hoci som polosirota a matka má malý príjem, tak aké štipendium ???
- človek sa zadĺži a po škole zrovna dlhy nepotrebujeme !!!
- nesúhlasím, lebo výučba sa neskváľitní a zadĺžiť sa počas školy nie je nič extra
- nesúhlasím – v súčasnej dobe
- ak chcú v školách väčšinu bohatých „premúdrelých“ maznáčikov, tak nech sa páči !!
- zadĺžim sa štátu
- podľa mňa by sa malo platiť, ak si niekto robí druhú VŠ a nie prvú
- to stredná vrstva a nižšie nebudú mať možnosť študovať ?
- pochybujem, že keď budem na právnickej fakulte platiť 21 tisíc Sk na rok, skvalitní to pedagógov
- znevýhodňuje to strednú vrstvu
- nesúhlasím s pôžičkami, z čoho to budem splácať a dokedy ?
- nesúhlasím so zavedením školného v tejto dobe, kedy je väčšina rodín finančne slabá

- bolo by fajn, keby fungoval efektívny systém pôžičiek a štipendií, ale tak to určite nebude, takže nesúhlasím
- týmto spôsobom budú študovať len bohatí. A to štipendium pre sociálne slabšie rodiny je trápne. Sociálne slabšie skupiny na vysokoškolačka ani nepomyslia.
- tento štát na to nie je pripravený, sociálny stav mnohých študentov je už teraz neúnosný
- v škole by sa tým nič nezmenilo a bolo by to veľmi veľkou záťažou pre rodinný rozpočet
- študujeme traja (mama a brat), finančne by to nebolo možné zvládnuť
- čiastočne nesúhlasím, pretože si nemyslím, že zavedenie školného povedie k efektívnosti výučby či poskytovaniu pôžičiek, stále prevláda korupcia nad spravodlivosťou
- podľa vyjadrení predstaviteľov VŠ sa kvalita štúdia nezlepší, keď budem platiť, nič sa pre mňa nezmení. Tak prečo platiť ?
- nesúhlasím, pretože to určite neprinesie skvalitnenie výučby a lepšiu dostupnosť študijných materiálov
- nezvýši to kvalitu služieb, ale vyrieši to len zadĺženosť škôl
- rozhodne nesúhlasím, pretože štúdium nemá byť len pre tých, ktorí si to môžu finančne dovoliť !
- nebude to fungovať
- platím dane, aspoň štúdium chcem mať zadarmo
- vzdelanie národa by malo byť na prvom mieste, vzdelanie sa nesmie predávať !
- nevidím v tom zmysel, zdieranie študentov !!!
- nebude to mať taký efekt ako je zámer
- študenti si to nemôžu dovoliť, a aj keď sa umožní študentom poberať pôžičku, bude to výrazná záťaž pre študenta, ktorý sa bude mať začleniť do spoločnosti (kúpa bytu, založenie rodiny) a problém navyše !!! Pôžička !!!

Súhlasné názory:

- nech zavedú spoplatňovanie, ale vtedy, keď na to budú rodiny pripravené !!!
- musia byť dané presné pravidlá
- dôraz by mal byť kladený na štipendiá na pokrytie celého štúdia
- až keď bude fungovať hodnotenie kvality a rating VŠ
- horná hranica je vysoká, stanovila by som maximálne 10 tisíc Sk
- počkať rok – dva
- platiť minimálnu čiastku
- súhlasím, ak bude možnosť získať dobre platenú prácu popri škole
- bolo by možné so spoplatnením súhlasiť, v prípade istoty získania zamestnania po skončení školy
- spoplatnenie áno, ale až o pár rokov, keď sa zlepší finančná situácia
- nie som proti plateniu, ale samotné nič nerieši. Treba meniť celý systém rozdeľovania financií i samotného školstva a filozofiu vzdelávania
- súhlasím, ale nie tak rýchlo
- súhlasím, ak mi bude zaručený primeraný prístup a financie
- súhlasím, ak to bude do 7 tisíc Sk na jeden rok
- reformu by som predĺžil na dlhšie obdobie
- platiť, ale znížiť hornú hranicu aspoň o 50% a spodnú posunúť na 0 Sk
- súhlasím, ale zatiaľ na to nie je vhodná sociálna situácia v spoločnosti. Možno o niekoľko rokov
- ak by bolo hodnotenie lekárov úmerné vzdelaniu, nič by som nenamietal

- ak sa skvalitní štúdium a zlepšia sa podmienky na privyrábanie, tak súhlasím
- ak bude nízka nezamestnanosť v SR (z dlhodobého hľadiska), aby po skončení školy mohol človek splácať pôžičku
- malo by ísť o najnižšiu sumu
- súhlasím, ak budú peniaze účelne vynaložené a funkčná kontrola
- ak by bolo dôsledkom platenia školného skvalitnenie výučby a fungoval by efektívny systém pôžičiek a štipendií, bolo by to fajn, ale reálne si neviem predstaviť, ako sa uvedené možnosti naplnia
- čiastočne súhlasím, ak sa zvýši aj kvalita výuky
- ak by bolo všade iba 3,5 tisíc Sk na rok a skvalitnilo by to školstvo, tak súhlasím, ale tých 21 tisíc Sk je prehnané
- súhlasím, ak by som mohla pôžičku využiť aj na bytné, študijné pomôcky...
- súhlasím, ale napr. spätné daňové úľavy pre tých, ktorí ostanú pracovať v SR
- sčasti súhlasím, ale podľa mňa sú 3,5 – 21 tisíc Sk na rok neprimerané poplatky vzhľadom ku kvalite výučby
- súhlasím, ak by boli určite poskytnuté prospechové štipendiá
- súhlasím, ak bude fungovať efektívny systém pôžičiek a štipendií, ale nie som nadšená, že sa zadĺžim už počas štúdia
- súhlasím v prípade zmeny kvality prostredia v škole
- súhlasím, ak bude fungovať efektívny systém pôžičiek a štipendií, len tá suma by mala byť skôr nižšia. Už aj tak sú študenti a ich rodičia dosť finančne zaťažení.
- súhlasím, ak všetky náklady na štúdium uhradí škola – napr. modelárske potreby
- chápem nutnosť spoplatnenia, no bojím sa následkov na moju finančnú situáciu
- súhlasím, ak to prinesie skvalitnenie výučby a nebude to tak veľa – 20 tisíc Sk je veľa
- súhlasím, ale nie až také sumy !
- súhlasím, ak sociálne štipendium dostanú skutočne všetci, čo ho potrebujú. Ak vláda prestane míňať na zbrojenie a vysielanie vojenských jednotiek a dá tie peniaze školám, zdravotníctvu a podobne !!!
- súhlasím, ak je to nevyhnutné
- súhlasím, keď nie je iná možnosť

Iné návrhy:

- čo keby sa platili odvody do fondu po skončení štúdia a muselo by sa to platiť ?
- štát nesmie preniesť ťarchu financovania len na študentov (rodičov), naďalej by mal zvyšovať výdavky na školstvo (pravdepodobne myslené zvyšovanie dotácií na školstvo z verejných zdrojov)
- súčasný systém ešte nie je na túto zmenu pripravený, peniaze by nešli tam, kam by mali, študenti by si nemali vyberať školu podľa finančnej situácie
- podľa mňa je veľmi veľký interval medzi 3,5 – 21 tisíc Sk. Dekan školy určite určí vysokú sumu, aj keď to nebude zodpovedať skutočným potrebám a požiadavkám.
- nech to platia tí, čo začnú študovať až po prijatí zákona alebo nech vôbec nik neplatí ! Je to blbosť, platiť za niečo, čo by malo byť podľa ústavy bezplatné !
- najprv kvalita škôl, potom peniaze
- spoplatnenie školstva nezabezpečí zvýšenie kvality, reforma by mala ísť „ruka v ruke“ s reformou systému vysokých škôl (napr. väčšia orientácia na požiadavky trhu práce, lepší výskum)
- museli by najprv zvýšiť platy lekárom, aby sme vedeli splácať pôžičky !

- viac pracovných príležitostí a možnosť zosúladiť ich so štúdiom
- treba o tom viac diskutovať, v súčasnosti situácia na Slovensku nie je pripravená na poplatky
- znížiť platy úradníkom a previesť ich na školy
- polovica študentov si štúdium nebude môcť dovoliť
- myslím, že je dosť nefér preukazovať príjmy rodičov za minulé obdobie, keď študent potrebuje peniaze v tomto školskom roku
- ak by bol študijný rozvrh hodín prispôbený tomu, aby si študent popri štúdiu stihol aj zarobiť...
- VŠ by mali mať možnosť rozhodnúť o nazavedení školného; interval by mal byť 0 Sk – 21 tisíc Sk na rok
- po vykonaní dopadovej štúdie sa nad tým treba zamyslieť. Nie som zásadne proti. Treba preukázať, že to neobmedzí prístup študentov k vzdelaniu.
- mali by fungovať najmä pôžičky a prospechové štipendiá, a nie sociálne
- súhlasil by som, keby životná úroveň v SR bola porovnateľná s krajinami EÚ, kde sa platí školné
- vysokoškolské štúdium je spravidla bezplatné, platí sa v daniach a každý naň má právo. V prvom rade by sa mali pozastaviť niektoré univerzity, vytvoriť súkromné univerzity a ľudia si budú môcť vyberať.

4. 6. Aké finančné zdroje budú študenti pravdepodobne používať na platenie školného

Tri štvrtiny študentov predpokladá, že by im pri platení školného pomáhali rodičia. Tento výsledok možno hodnotiť vysoko pozitívne, svedčí o viere študentov v ochotu ich rodičov pomôcť im v neľahkej situácii, ak by mali platiť školné. 64% z tejto skupiny študentov však takisto počíta s vlastným zárobkom popri štúdiu. Medzi podielom študentov, ktorí počítajú s finančnou pomocou od rodičov a príjmom domácnosti sme nezistili významný rozdiel. 61% študentov uviedlo, že by si pomohlo vlastnou prácou popri štúdiu, čo odráža záujem veľkej časti študentov podieľať sa vlastnou aktivitou na uhradení školného. Z tejto podskupiny nepočíta s finančnou pomocou pri hradení školného 22% študentov. Medzi podielom študentov, ktorí si plánujú na školné privyrobiť a finančným príjmom rodiny sme nezistili štatisticky významný rozdiel. Takmer tretina študentov je ochotná vziať si pôžičku a 4% respondentov uviedli, že by pravdepodobne museli zanechať štúdium (pozri tab.č.32). Nezistili sme však, že by voľba tejto možnosti bola vo významnej súvislosti s finančným príjmom rodiny. Pre väčšinu študentov z tejto poslednej podskupiny nie je únosnosť finančnej situácie vyhrotená na maximum: 59,5% z nich zhodnotilo, že súčasné výdavky na štúdium sú pre rodinu citeľnou záťažou, pre jednu štvrtinu z nich sú veľmi veľkou záťažou a 9,5% si myslí, že výška výdavkov je na hranici únosnosti. Len jedna štvrtina z nich počíta s pridelením sociálneho štipendia.

Tab. č. 32: Pravdepodobné zdroje financií na školné (%)

	percento respondentov (%)
od rodičov	74
z vlastnej práce popri štúdiu	61
zo študentskej pôžičky	28
asi budem musieť prerušiť štúdium a pracovať	11
asi sa budem musieť uskromniť v niektorých výdavkoch	36
asi budem musieť zanechať štúdium	4
iné	7
neviem posúdiť	5

S pridelením **sociálneho štipendia** počíta **21%** respondentov.

Študenti, ktorých rodiny majú nižší finančný príjem, významne častejšie počítajú s pridelením sociálneho štipendia ($p < 0,001$, pozri tab.č.33), s potrebou vziať si študentskú pôžičku ($p < 0,05$), s prípadným prerušením štúdia kvôli získaniu financií na školné ($p < 0,001$), alebo s uskromnením sa v niektorých výdavkoch ($p < 0,05$, pozri tab.č.34). Pridelenie sociálneho štipendia predpokladá takisto významne viac študentov, ktorí cez semester nepracujú alebo majú nižší zárobok ($p < 0,05$, pozri tab.č.35).

Tab. č. 33: Podiel študentov, ktorí počítajú s pridelením sociálneho štipendia (po zavedení školného), vo vzťahu k finančnému príjmu rodiny (%)

Finančný príjem na jedného člena domácnosti na jeden mesiac (v Sk)	zo sociálneho štipendia
do 4 tisíc	56
4 tisíc až 6 tisíc	20
6 tisíc až 8 tisíc	13
viac ako 8 tisíc	5

Tab. č. 34: Pravdepodobné stratégie získania financií na uhradenie školného vo vzťahu k finančnému príjmu rodiny (%)

Finančný príjem na jedného člena domácnosti/mesiac	Študentská pôžička	možné prerušenie štúdia kvôli získaniu financií	uskromnenie sa v niektorých výdavkoch
do 4 tisíc	27	17	36
4 tisíc až 6 tisíc	36	18	40
6 tisíc až 8 tisíc	31	9	47
viac ako 8 tisíc	21	5	29

Tab. č. 35: Podiel študentov, ktorí očakávajú, že im po zavedení školného bude pridelené sociálne štipendium (%)

zárobok cez semester (v Sk)	zo sociálneho štipendia
študent nezarába	25
100 - 2000	22
2001 – 5000	18
5001 – 8000	8
viac ako 8000	9

Finančnú pomoc od rodičov predpokladá významne viac študentov, ktorí nepracujú alebo majú nižší príjem – či už cez semester ($p < 0,001$) alebo cez prázdniny ($p < 0,05$, pozri tab.č.36 a tab.č.37). Na druhej strane so zárobkom z vlastnej práce počíta významne viac študentov, ktorí zarobia vyššiu sumu, opäť sa to týka práce cez semester ($p < 0,001$) aj cez prázdniny ($p < 0,001$). Študenti, ktorí cez semester nezarábajú alebo zarábajú nižšiu sumu, preukazne častejšie počítajú s uskromnením sa v niektorých výdavkoch ($p < 0,05$). S prerušením štúdia kvôli získaniu financií na školné počíta zase významne viac študentov, ktorí zarábajú menej počas prázdnin ($p < 0,05$).

Tab. č. 36: Pravdepodobné zdroje financií na uhradenie školného vo vzťahu k vlastnému zárobku cez semester (%)

zárobok cez semester (v Sk)	od rodičov	z vlastnej práce popri štúdiu	uskromnenie sa v niektorých výdavkoch
študent nezarába	80	40	34
100 - 2000	76	69	42
2001 – 5000	68	86	38
5001 – 8000	50	79	21
viac ako 8000	56	91	19

Tab. č. 37: Pravdepodobné zdroje financií na uhradenie školného vo vzťahu k vlastnému zárobku cez prázdniny (%)

zárobok cez prázdniny (v Sk)	od rodičov	z vlastnej práce popri štúdiu	možné prerušenie štúdia kvôli získaniu financií
študent nezarába	83	39	5
100 – 5000	75	64	14
5001 – 8000	70	66	15
8001 – 12000	72	74	20
viac ako 12000	68	78	7

4. 7. Ako študenti hodnotia úroveň kvality vysokých škôl

Ak by sa za vysokoškolské štúdium zaviedlo platenie školného, medzi jednotlivými fakultami a univerzitami vznikne konkurencia a väčší tlak na kvalitu poskytovaného štúdia – či už z hľadiska obsahu alebo kvality učiteľov – po stránke odbornosti aj pedagogického prístupu k študentom. Ak sa totiž stane, že študent bude musieť za štúdium platiť, bude sa strotlivejšie zaujímať o úroveň kvality výučby na fakulte a právom bude požadovať zvýšenie jej úrovne v porovnaní s obdobím, kedy za štúdium platiť nemusel, hoci aj v súčasnosti sú náklady na štúdium niektorých odborov, najmä medicíny, veľmi vysoké.

Zaujímalo nás, ako študenti hodnotia úroveň výučby v súčasnosti, keď školné zatiaľ platiť nemusia. Mali obodovať jednotlivé parametre vzdelávania známkou v rozpätí 1,00 až 5,00, pričom 1,00 bolo najhoršie hodnotenie, daný parameter vzdelávania podľa úsudku študentov potrebuje zmenu veľmi potrebnú a 5,00 najlepšie hodnotenie, daný parameter nepotrebuje zmenu.

Vysoké školy dosiahli celkové skóre 2,09. To jednoznačne nie je uspokojivý výsledok a odhaľuje celkovú výraznú nespokojnosť študentov so súčasnou úrovňou kvality vzdelávania na vysokých školách. Z deviatich vybratých parametrov kvality študenti najkritickejšie hodnotili úroveň technického vybavenia učebných a študijných priestorov – tento parameter celkovo hodnotili známkou 1,53. Ďalšími celkovo najhoršie hodnotenými parametrami bol prístup učiteľov k študentom (celkové známka 1,82) a kvalita vzdelávania (celková známka

1,84). Najvyššie skóre dosiahol parameter kvalifikované psychologické a profesijné poradenstvo (celková známka 2,86), študenti teda nepovažujú zavedenie alebo rozšírenie tejto služby na školách za zvlášť potrebné.

Ak vezmeme do úvahy celkové hodnotenie jednotlivých fakúlt, možno konštatovať, že sa vyskytli len nevýrazné rozdiely. Treba však mať na zreteli, že ide len o subjektívne hodnotenie študentov, nie hodnotenie nezávislým orgánom. Navyvyššie hodnotenie získala Fakulta elektrotechniky a informatiky TU v Košiciach (celkové skóre 2,54), potom Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK (celkové skóre 2,36) a Elektrotechnická fakulta ŽU (celkové skóre 2,35). Najnižšie skóre dosiahla Strojnícka fakulta TU v Košiciach (celkové skóre 1,37), potom Fakulta ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene (celkové skóre 1,82), Pedagogická fakulta UKF (celkové skóre 1,86) a Fakulta mechatroniky TnUAD (celkové skóre 1,88, bližšie pozri tab.č.38). Výsledky prieskumu za jednotlivé fakulty sú znázornené v tab. č.38 a tab. č.39.

Tab. č. 38: Potreba skvalitnenia vybraných parametrov vysokoškolského štúdia na jednotlivých fakultách z pohľadu študentov

Fakulta	A	B	C	D	E
Ekonomická fakulta UMB	1,91	1,76	1,55	2,52	1,97
Elektrotechnická fakulta ŽU	2,51	1,77	1,71	2,43	2,12
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	1,97	1,87	1,52	2,32	2,29
Fakulta architektúry STU	1,71	1,74	1,42	2,26	1,91
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	1,81	1,77	1,15	2,08	1,50
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU KE	1,64	1,69	1,97	2,69	1,83
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	2,19	1,97	1,33	2,11	1,97
Fakulta managementu UK	1,53	1,65	1,53	2,32	2,00
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	1,63	2,17	1,20	2,12	1,94
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	2,08	2,05	1,70	2,38	2,19
Fakulta mechatroniky TnU AD	1,69	1,75	1,39	1,94	1,83
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	1,19	1,69	1,28	1,78	2,03
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	1,69	1,81	1,58	2,17	2,08
Fakulta prírodných vied UKF	2,03	1,67	1,31	2,22	1,92
Filozofická fakulta UK	1,89	2,30	1,68	2,14	2,24
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	1,91	2,20	1,54	2,51	1,91
Lekárska fakulta UK	2,00	1,80	1,47	2,37	1,69
Pedagogická fakulta UK	1,91	2,26	1,51	2,49	1,74
Pedagogická fakulta UKF	1,86	1,76	1,45	1,97	1,69
Právnická fakulta UK	1,36	1,52	1,55	2,13	1,75
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	2,15	1,59	2,03	1,97	1,79
Strojnícka fakulta KE	1,35	1,15	1,06	1,27	1,03
Strojnícka fakulta STU	1,97	2,10	1,68	2,44	2,15
Univerzita veterinárskeho lekárstva	1,97	1,73	1,30	3,21	1,94
Spolu	1,84	1,82	1,53	2,25	1,90

Vysvetlivky: A – kvalita vzdelávania (po obsahovej stránke)

B – prístup učiteľov k študentom

C – technické vybavenie učební, študovní, knižníc, príp. laboratórií

D – možnosť výberu študijných predmetov

E – zohľadnenie študijných potrieb, prianí a žiadostí študentov

Pozn.:

Tabuľka obsahuje priemerné hodnoty zvolených parametrov, pričom **1** znamená zmenu veľmi potrebnú a **5** znamená zmenu nepotrebnú

Tab. č. 38 pokrač.: Potreba skvalitnenia vybraných parametrov vzdelávania na jednotlivých fakultách z pohľadu študentov

Fakulta	F	G	H	I	celkové hodnotenie fakulty
Ekonomická fakulta UMB	2,15	2,64	2,18	2,24	2,10
Elektrotechnická fakulta ŽU	2,94	3,09	2,11	2,43	2,35
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	2,03	2,81	1,52	2,25	2,06
Fakulta architektúry STU	2,25	2,89	2,47	2,79	2,16
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	1,96	2,42	2,00	1,70	1,82
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU KE	3,06	3,81	3,44	2,69	2,54
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	2,06	2,42	1,58	1,67	1,92
Fakulta managementu UK	2,56	3,21	2,55	2,47	2,20
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	1,94	2,68	1,88	2,11	1,96
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	2,36	3,06	2,80	2,58	2,36
Fakulta mechatroniky TnU AD	2,19	2,50	1,75	1,83	1,88
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	2,06	2,72	2,26	2,19	1,91
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	2,08	2,50	2,08	2,27	2,03
Fakulta prírodných vied UKF	1,97	2,75	1,94	1,72	1,95
Filozofická fakulta UK	1,84	3,49	2,46	2,92	2,33
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	2,11	2,89	3,00	2,29	2,26
Lekárska fakulta UK	2,14	3,11	2,03	2,46	2,12
Pedagogická fakulta UK	2,23	2,38	2,09	2,00	2,07
Pedagogická fakulta UKF	1,97	2,69	1,72	1,62	1,86
Právnická fakulta UK	1,72	2,84	2,06	2,46	1,93
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	2,61	2,91	2,06	2,00	2,12
Strojnícka fakulta KE	1,41	2,09	1,38	1,59	1,37
Strojnícka fakulta STU	2,47	3,22	2,09	2,22	2,26
Univerzita veterinárskeho lekárstva	2,42	2,88	2,45	2,03	2,22
Všetky fakulty výskumnej vzorky spolu	2,21	2,86	2,16	2,21	2,09

Vysvetlivky: A – kvalita vzdelávania (po obsahovej stránke)

B – prístup učiteľov k študentom

C – technické vybavenie učební, študovní, knižníc, príp. laboratórií

D – možnosť výberu študijných predmetov

E – zohľadnenie študijných potrieb, prianí a žiadostí študentov

F – možnosti absolvovať študijný pobyt alebo stáž v zahraničí

G – kvalifikované psychologické a profesijné poradenstvo

H – zohľadňovanie sociálnej situácie študentov pri prideľovaní miest na internáte

I – možnosť študovať pre všetkých, ktorí úspešne urobia prijímacie pohovory

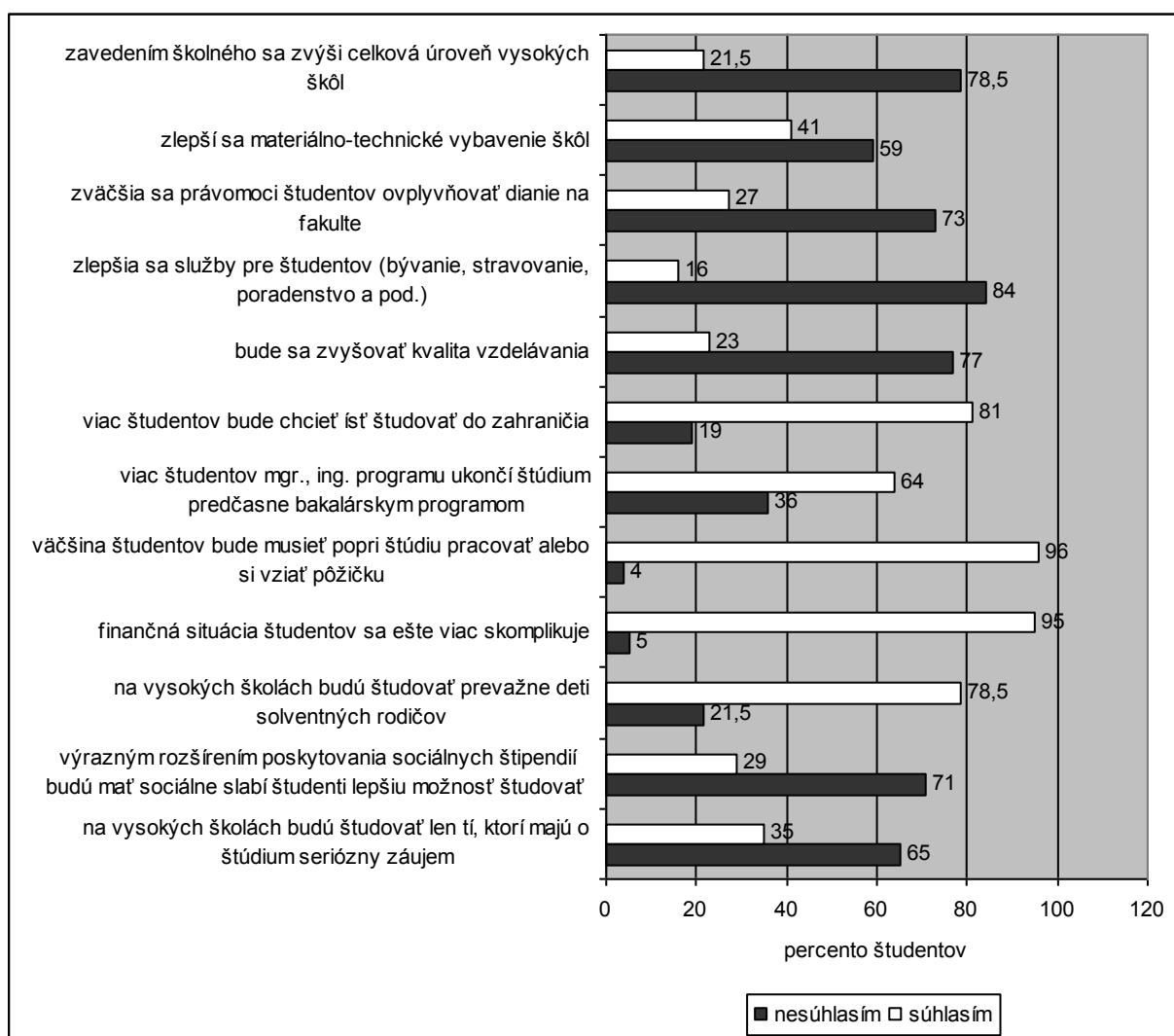
Pozn.: Testované parametre mohli dosiahnuť hodnotu v rozpätí 1 - 5, pričom **1 znamená zmenu veľmi potrebnú a 5 znamená zmenu nepotrebnú**

4. 8. Aké zmeny študenti očakávajú po zavedení reformy vysokého školstva

Len necelá tretina študentov (29%) si myslí, že zavedením nového systému poskytovania študentských pôžičiek a sociálnych štipendií budú mať sociálne slabí študenti lepšiu možnosť študovať. Naproti tomu takmer všetci študenti (95%) očakávajú, že finančná situácia študentov sa ešte viac skomplikuje a až 78,5% študentov vyjadrilo súhlas s názorom, že na vysokých školách budú študovať prevažne deti solventných rodičov. Väčšina študentov teda očakáva, že študenti z chudobnejších rodín budú mať ťažší prístup k štúdiu a to je pravý opak toho, čo je jedným z hlavných zámerov pripravovanej reformy. Možno uzavrieť, že študenti majú buď nedostatočné informácie o pripravovanej reforme alebo neveria, že plánované

zmeny budú v prospech študentov. Z pozitívnych zmien študenti najviac veria tomu, že by sa po zavedení školného zlepšilo materiálno-technické vybavenie škôl – k tomuto názoru sa priklonilo 41% študentov. Len necelá tretina študentov (27%) dúfa, že za zväčšia ich právomoci ovplyvňovať dianie na fakulte a vo zvyšovanie kvality vzdelávania verí len 23% študentov. S názorom, že zavedením školného sa zvýši celková úroveň vysokých škôl, sa stotožnilo iba 21,5% študentov a len 16% študentov očakáva, že sa zlepšia služby pre študentov (bývanie, stravovanie, poradenstvo apod.). Až 81% študentov si myslí, že viac študentov bude chcieť ísť študovať do zahraničia (pozri graf č.9). Vo všeobecnosti teda možno hodnotiť, že **prevládajú negatívne očakávania, skepticizmus a obavy**.

Graf č. 9: Aké zmeny študenti očakávajú po zavedení školného



Je zaujímavé, že medzi študentmi s rôznym finančným príjmom rodiny sme nezistili významný rozdiel v ich očakávaní dôsledkov zavedenia reformy vysokého školstva, už či vezmeme do úvahy systém sociálneho zabezpečenia študentov, kvalitu vzdelávania, služby pre študentov, materiálno-technické vybavenie škôl. Významný rozdiel sme zistili len v súhlase na dva predložené názory: niektorí študenti finančné nároky na štúdium pravdepodobne nezvládnu ($p < 0,05$) a na vysokých školách budú študovať len tí, ktorí majú o štúdium seriózný záujem ($p < 0,05$) (pozri tab.č.39). **Nemožno povedať, že by študenti z bohatších rodín mali vo všeobecnosti výrazne pozitívnejšie očakávania ako študenti zo sociálne slabších rodín.**

Tab. č. 39: Vzťah medzi súhlasom s uvedenými výroky a finančným príjmom rodiny (%)

Finančný príjem na jedného člena domácnosti na mesiac	niektorí študenti finančné nároky na štúdium pravdepodobne nezvládnu	na vysokých školách budú študovať len tí, ktorí majú o štúdium seriózný záujem
do 4 tisíc	88	26
4 tisíc až 6 tisíc	93,5	31
6 tisíc až 8 tisíc	93	40
viac ako 8 tisíc	87	41,5

S názorom, že finančná situácia študentov sa ešte viac skomplikuje, súhlasí významne viac študentov, ktorí počas semestra zarobia menej peňazí ($p < 0,05$; pozri tab.č.40). Tiež názor, že niektorí študenti finančné nároky na štúdium pravdepodobne nezvládnu, zastáva významne viac študentov, ktorí zarobia menej peňazí, či už počas semestra ($p < 0,05$) alebo cez prázdniny ($p < 0,001$, pozri tab.č.41 a tab.č.42).

Tab. č. 40: Vzťah medzi súhlasom s výrokom *finančná situácia študentov sa ešte viac skomplikuje a zárobkom cez semester (%)*

	do 2 tisíc Sk	2 tisíc až 5 tisíc	5 až 8 tisíc	viac ako 8 tisíc	spolu
súhlas	59	28	5	8	100
nesúhlas	36	27	14	23	100

Tab. č. 41: Vzťah medzi súhlasom s tvrdením *niektorí študenti finančné nároky na štúdium pravdepodobne nezvládnu a zárobkom cez semester (%)*

	do 2 tisíc Sk	2 tisíc až 5 tisíc	5 až 8 tisíc	viac ako 8 tisíc	spolu
súhlas	58	29	5	8	100
nesúhlas	56	22	2	20	100

Tab. č. 42: Vzťah medzi súhlasom s tvrdením *niektorí študenti finančné nároky na štúdium pravdepodobne nezvládnu a zárobkom cez prázdniny (%)*

	do 5 tisíc Sk	5 tisíc až 8 tisíc	8 až 12 tisíc	viac ako 12 tisíc	spolu
súhlas	37,5	22	15,5	25	100
nesúhlas	17	2	27	54	100

Medzi súhlasom s výroky *na vysokých školách budú študovať len tí, ktorí majú o štúdium seriózný záujem* alebo *výrazným rozšírením poskytovania sociálnych štipendií budú mať sociálne slabí študenti lepšiu možnosť študovať* a vlastným zárobkom, či už cez semester alebo cez prázdniny, sme nezistili významný rozdiel. Na druhej strane s výrokom *viac študentov magisterského alebo inžinierskeho programu ukončí štúdium predčasne bakalárskym programom*, súhlasilo významne viac študentov, ktorí cez prázdniny zarobia menej peňazí ($p < 0,05$, pozri tab. č.43).

Tab. č. 43: Vzťah medzi súhlasom s názorom *viac študentov magisterského alebo inžinierskeho programu ukončí štúdium predčasne bakalárskym programom a zárobkom cez prázdniny (%)*

zárobok cez prázdniny (v Sk)	súhlas	nesúhlas
do 5 tisíc Sk	72	28
5 tisíc až 8 tisíc Sk	68,5	31,5
8 tisíc až 12 tisíc Sk	68,5	31,5
viac ako 12 tisíc Sk	54	46

Medzi súhlasom s výrokom na vysokých školách budú študovať prevažne deti solventných rodičov alebo viac študentov bude chcieť ísť študovať do zahraničia a zárobkom cez prázdniny sme nezistili žiadny významný rozdiel.

Možno teda uzavrieť, že očakávania študentov, ako zvládnu financovanie štúdia po zavedení školného, je čiastočne ovplyvnené výškou ich vlastného zárobku.

Študentov sme sa pýtali, aká by podľa nich bola ich celková situácia po zavedení školného. Väčšina študentov očakáva zhoršenie, či už mierne alebo výrazné (pozri tab.č.44), približne desatina študentov uviedla, že má obavy, či by sa ich situácia vôbec dala zvládnuť. Len 1% odpovedajúcich si myslí, že by sa ich situácia zlepšila.

Tab. č. 44: Očakávanie celkovej situácie študentov po zavedení školného (%)

zlepšila	1
v podstate by sa nezmenila, nebol by problém s jej zvládnutím	13
mierne by sa zhoršila, ale dala by sa zvládnuť	35
výrazne by sa zhoršila	31
mám obavy, či by sa vôbec dala zvládnuť	12
neviem posúdiť	8

4. 9. Dopad plánovaného systému sociálnych štipendií na finančnú situáciu študentov (podľa vládneho návrhu zákona o študentských pôžičkách z júna 2004)

Podľa návrhu zákona o študentských pôžičkách a o zmene a doplnení niektorých zákonov z roku 2004 študentovi by mal vzniknúť nárok na sociálne štipendium (okrem podmienok uložených v odseku (1) a (2) zákona 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov), ak je rozdiel medzi priemernými nákladmi študenta súvisiacimi so štúdiom a súčinom príjmového koeficientu a rozdielu medzi príjmom spoločne posudzovaných osôb a životným minimom spoločne posudzovaných osôb okrem študenta je vyšší ako nula. Priemerné náklady študenta súvisiace so štúdiom sa rovnajú platnej sume životného minima alebo 1,5-násobku tejto sumy, ak vzdialenosť medzi sídlom vysokej školy a miestom trvalého pobytu je 30 km a viac.

Vychádzajúc z tohoto návrhu zákona sme sa jednotlivito zaoberali situáciou každého študenta výskumnej vzorky a podľa informácií, poskytnutých v dotazníku sme vypočítali, že **sociálne štipendium by malo byť priznané približne 44% študentov a celková výška dotácie, vyhradenej pre tento účel by mala byť približne 140 miliónov Sk na jeden mesiac teda 1,4 miliardy Sk na jeden rok.**

Ministerstvo financií SR predpokladá, že po nábehu systému na plnú funkčnosť získajú vysoké školy zavedením školného finančnú injekciu približne 1,5 miliardy ročne. Na sociálne štipendiá bude zo strany štátu poskytnutých 900 miliónov Sk ročne a 350 až 410 miliónov Sk z financií, získaných zo školného. Po sčítaní týchto dvoch súm dostaneme približne 1,3 miliardy Sk. Porovnaním tejto hodnoty s potrebnou hodnotou dotácie pre sociálne štipendiá, vypočítanou našim výskumom, dospejeme k schodku 100 miliónov Sk. **Treba mať však na zreteli, že uvedený podiel študentov, ktorým by po zavedení reformy malo byť priznané sociálne štipendium, i hodnotu dotácie na tieto štipendiá, vypočítanú na základe údajov z dotazníkov, možno brať do úvahy len ako hrubý odhad, keďže značná časť respondentov pravdepodobne nevedela uviesť presnú hodnotu finančného príjmu rodiny, ktorá je však kľúčovou pri určení sumy sociálneho štipendia.** Takisto sme sa študentov v dotazníku nepýtali na počet súrodencov, študujúcich na vysokej škole, čo sa pri

výpočte sumy sociálneho štipendia takisto zohľadňuje (citovaný vládny návrh zákona bol vypracovaný v júni t. r. a v tom čase už prebiehal zber údajov pre výskum).

Dopad systému sociálnych štipendií na finančnú situáciu študentov ilustruje tab. č. 45. Spomedzi študentov, ktorým by malo byť poskytnuté sociálne štipendium, by najväčšia skupina mala dostávať sumu 4 001 až 6 000 Sk mesačne a takmer taký istý podiel študentov sumu 2 001 až 4 000 Sk mesačne.

Tab. č. 45: Dopad plánovaného systému sociálnych štipendií na finančnú situáciu študentov

Predpokladaná suma sociálneho štipendia za jeden mesiac (v Sk)	percento respondentov (%)
neudelené sociálne štipendium	56
do 1 000	7
1 001 – 2 000	8
2 001 – 4 000	12
4 001 – 6 000	13
viac ako 6 000	4
spolu	100

Spomedzi študentov, bývajúcich počas semestra **u rodičov**, by sociálne štipendium malo byť poskytnuté **jednej štvrtine** a približne desatina študentov by mala dostávať toto štipendium vo výške do 2 tisíc až 4 tisíc Sk mesačne (pozri tab.č.45).

Tab. č. 45: Dopad plánovaného systému sociálnych štipendií na finančnú situáciu študentov, bývajúcich počas semestra u rodičov

Predpokladaná suma sociálneho štipendia na jeden mesiac (v Sk)	percento respondentov (%)
neudelené sociálne štipendium	75
do 1 000	6
1 001 – 2 000	5
2 001 – 4 000	9
4 001 – 6 000	4
viac ako 6 000	0,5
spolu	100

Spomedzi študentov, bývajúcich počas semestra **mimo domácnosti rodičov**, by sociálne štipendium malo byť poskytnuté **približne jednej polovici** (51%) a takmer dvom pätinám by malo byť poskytnuté toto štipendium vo výške 4 tisíc až 6 tisíc Sk na mesiac (bližšie pozri tab.č.46).

Tab. č. 46: Dopad plánovaného systému sociálnych štipendií na finančnú situáciu študentov, bývajúcich počas semestra mimo domácnosti rodičov

Predpokladaná suma sociálneho štipendia na jeden mesiac (v Sk)	percento respondentov (%)
neudelené sociálne štipendium	49
do 1 000	6,5
1 001 – 2 000	9,5
2 001 – 4 000	13
4 001 – 6 000	17
viac ako 6 000	5

Poberanie sociálneho štipendia je jasným indikátorom, že daný študent pochádza zo sociálne znevýhodneného prostredia. Za celú výskumnú vzorku približne **11%** respondentov uviedlo, že **v súčasnosti poberá sociálne štipendium**. Spomedzi jednotlivých fakúlt, zapojených do

výskumnej vzorky, bol tento podiel najväčší u respondentov Elektrotechnickej fakulty ŽU (29%), Pedagogickej fakulty UKF (28%) a Fakulty prírodných vied UKF (25%, pozri tab.č. 47). Naproti tomu spomedzi študentov Fakulty architektúry STU, Fakulty elektrotechniky a informatiky TU v Košiciach, Fakulty managementu UK a Strojníckej fakulty TU v Košiciach ani jeden z odpovedajúcich študentov neuviedol, že dostáva sociálne štipendium. Tieto hodnoty teda veľmi pravdepodobne odzrkadľujú skutočnosť len v hrubých rysoch, nemožno ich považovať za úplne presné, avšak predsa aspoň sčasti odhaľujú rozdielnosť sociálnej situácie študentov rôznych fakúlt.

Po zavedení plánovaného systému sociálnych štipendií by toto štipendium malo byť pridelené najväčšiemu podielu študentov z Fakulty elektrotechniky a informatiky TU v Košiciach (100%), Pedagogickej fakulty UKF (74%) a Fakulty prírodných vied UKF (65%, pozri tab.č.47). Na druhej strane najmä spomedzi študentov Strojníckej fakulty TU v Košiciach, a so značným odstupom aj študentom z Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov UMB a Fakulty managementu UK by nárok poberať sociálne štipendium mal vzniknúť len malému podielu študentov (3%, 18%, 19%, príslušne).

Tab. č. 47: Porovnanie podielu študentov, ktorí poberajú sociálne štipendium v súčasnosti a po zavedení školného by im toto štipendium malo byť priznané

Fakulta	podiel respondentov, ktorí uviedli, že v súčasnosti poberajú sociálne štipendium (%)	podiel respondentov, ktorí by po zavedení školného mali dostávať sociálne štipendium (%)
Ekonomická fakulta UMB	6	44
Elektrotechnická fakulta ŽU	29	61
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	20	47
Fakulta architektúry STU	0	29
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	23	64
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU KE	0	100
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	19	54
Fakulta managementu UK	0	19
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	3	38
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	8	25
Fakulta mechatroniky TnU AD	6	38
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	11	18
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	8	52
Fakulta prírodných vied UKF	25	65
Filozofická fakulta UK	11	39
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	3	41
Lekárska fakulta UK	8	50
Pedagogická fakulta UK	6	39
Pedagogická fakulta UKF	28	74
Právnická fakulta UK	6	44
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	24	41
Strojnícka fakulta KE	0	3
Strojnícka fakulta STU	11	31
Univerzita veterinárskeho lekárstva	15	46
spolu	11	44

Ak by sme chceli porovnať sociálnu situáciu študentov jednotlivých regiónov z hľadiska poberania sociálneho štipendia, najväčší podiel sociálne znevýhodnených študentov pochádza z prešovského a trnavského kraja (18% a 17%, príslušne). Po schválení navrhovanej reformy vysokého školstva by na túto formu priamej finančnej pomoci mal nárok. Pravdepodobne

najväčší podiel študentov z Nitrianskeho kraja, potom Prešovského a Košického kraja (57%, 51%, 51%, príslušne, pozri tab.č.48).

Tab. č. 48: Podiel respondentov jednotlivých krajov, ktorí v súčasnosti poberajú sociálne štipendium a po schválení reformy vysokého školstva by im vznikol nárok na poberanie tohto štipendia

Kraj trvalého bydliska respondentov	podiel respondentov, ktorí v súčasnosti poberajú sociálne štipendium (%)	podiel respondentov, ktorí by po zavedení školného mali dostávať sociálne štipendium (%)
Bratislavský	2	13
Trnavský	17	37
Nitriansky	9	57
Trenčiansky	11	44
Banskobystrický	10	49
Žilinský	14	48
Prešovský	18	51
Košický	10	51

Z hľadiska jednotlivých skupín študijných odborov sociálne štipendium poberá najväčší podiel študentov prírodných vied, výchovy a vzdelávania, pôdohospodárskych a veterinárskych vied (21%, 18% a 18%, príslušne). Po schválení plánovanej reformy by sociálne štipendium malo byť pridelené približne polovici študentov všetkých skupín študijných odborov, len spomedzi študentov technického a spoločenskovedného zamerania by tento podiel mal byť značne nižší (38% a 32%, príslušne, pozri tab. č.49).

Tab. č. 49: Podiel respondentov jednotlivých skupín študijných odborov, ktorí v súčasnosti poberajú sociálne štipendium a ktorým by po schválení reformy vysokého školstva vznikol nárok na poberanie tohoto štipendia

Skupina študijných odborov	podiel respondentov, ktorí v súčasnosti poberajú sociálne štipendium (%)	podiel respondentov, ktorým by po schválení reformy malo byť priznané sociálne štipendium (%)
výchova a vzdelávanie	18	53
humanitné vedy a umenie	9	46
sociálne, ekonomické a právne vedy	4	32
prírodné vedy	21	56
konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	8	38
pôdohospodárske a veterinárske vedy	18	47
zdravotníctvo a sociálne služby	8	50
služby	10	56
informatické vedy, matematika, informačné a komunikačné technológie	13	57

Druhým významným indikátorom sociálne znevýhodnenej situácie študenta je poberanie **študentskej pôžičky**. Podľa výsledkov výskumu túto formu finančnej pomoci v súčasnosti využíva približne **8% študentov**.

Spomedzi študentov jednotlivých fakúlt výskumnej vzorky poberá študentskú pôžičku výrazne najväčší podiel respondentov Prírodovedeckej fakulty UPJŠ, s miernym odstupom študenti Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov a Fakulty prírodných vied UKF (27%, 19% a 17%, príslušne, pozri tab.č.50).

Po zavedení reformy vysokého školstva by túto formu finančnej pomoci bolo ochotných využiť celkom **28% študentov**. Spomedzi bývajúcich **počas semestra v spoločnej**

domácnosti s rodičmi by si študentský úver vzalo pravdepodobne 26% študentov a spomedzi bývajúcich na internáte, v podnájme apod. by to bolo približne 29%. Ak by sme chceli porovnať rozdiely medzi fakultami, úver by si vzalo najväčšie percento spomedzi študentov Prírodovedeckej fakulty UPJŠ, ďalej Filozofickej fakulty UK a Právnickej fakulty UK (51%, 45% a 42%, príslušne).

Tab. č. 50: Podiel respondentov jednotlivých fakúlt, ktorí v súčasnosti poberajú študentskú pôžičku a po zavedení reformy vysokého školstva by boli ochotní zobrať si pôžičku

Fakulta	podiel respondentov, ktorí uviedli, že v súčasnosti poberajú študentskú pôžičku (%)	podiel respondentov, ktorí by po zavedení školného boli ochotní vziať si študentskú pôžičku (%)
Ekonomická fakulta UMB	6	21
Elektrotechnická fakulta ŽU	3	20
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	6	23
Fakulta architektúry STU	6	22
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	8	31
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU KE	0	28
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	0	28
Fakulta managementu UK	6	25
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	6	17
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	11	40
Fakulta mechatroniky TnU AD	11	39
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	19	25
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	8	17
Fakulta prírodných vied UKF	17	37
Filozofická fakulta UK	13	45
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	11	23
Lekárska fakulta UK	8	17
Pedagogická fakulta UK	8	17
Pedagogická fakulta UKF	14	41
Právnická fakulta UK	8	42
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	27	51
Strojnícka fakulta KE	0	12
Strojnícka fakulta STU	3	37
Univerzita veterinárskeho lekárstva	3	30
Spolu	8	28

V súčasnosti poberá študentskú pôžičku najväčší podiel respondentov zo žilinského a prešovského kraja (12% pre obidva kraje), po zavedení plánovanej reformy vysokého školstva by túto formu finančnej pomoci bolo ochotných využiť najväčšie percento študentov z Prešovského a Nitrianskeho kraja (36% a 33%, príslušne, pozri tab.č.51), avšak rozdiely medzi jednotlivými krajinami nie sú veľké.

Tab. č. 51: Podiel respondentov jednotlivých krajov, ktorí v súčasnosti poberajú študentskú pôžičku a po zavedení reformy vysokého školstva by boli ochotní zobrať si pôžičku

Kraj trvalého bydliska respondentov	podiel respondentov, ktorí uviedli, že v súčasnosti poberajú študentskú pôžičku (%)	podiel respondentov, ktorí by po zavedení školného boli ochotní vziať si študentskú pôžičku (%)
Bratislavský	4	24
Trnavský	6	23
Nitriansky	5	33
Trenčiansky	8	25
Banskobystrický	8	20
Žilinský	12	31
Prešovský	12	36
Košický	6	30

Ak sa na poberanie študentskej pôžičky pozrieme z pohľadu študijných odborov, opäť sa nám potvrdí zistenie, prezentované v tab.č.52, že v súčasnosti pôžičku poberá najväčší podiel študentov prírodných vied (18%) a po zavedení školného by o túto formu pomoci mal záujem najväčší podiel študentov opäť z prírodných vied (46%).

Tab. č. 52: Podiel respondentov jednotlivých fakúlt, v súčasnosti poberajúci študentskú pôžičku a ktorí by po zavedení reformy vysokého školstva boli ochotní zobrať si pôžičku

Skupina študijných odborov	percento študentov, ktorí uviedli, že v súčasnosti poberajú študentskú pôžičku (%)	percento študentov, ktorí by po zavedení školného boli ochotní vziať si študentskú pôžičku (%)
výchova a vzdelávanie	9	33
humanitné vedy a umenie	13	28
sociálne, ekonomické a právne vedy	9	26
prírodné vedy	18	46
konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	5	26
pôdohospodárske a veterinárske vedy	4	26
zdravotníctvo a sociálne služby	8	17
služby	10	20
informatické vedy, matematika, informačné a komunikačné technológie	10	32

Pri platení školného by s finančnou pomocou zo strany rodičov počítala nadpolovičná väčšina študentov všetkých fakúlt výskumnej vzorky, jedinou výnimkou sú študenti Hudobnej a tanečnej fakulty VŠMU, kde s rodičovskou pomocou počíta len 40% študentov. Na druhej strane s podporou od rodičov počíta najviac respondentov Fakulty elektrotechniky a informatiky TU v Košiciach (100%) (pozri tab.č.53). Zistili sme pomerne veľké rozdiely v podiele študentov z jednotlivých fakúlt, ktorí počítajú s tým, že na školné by si privyrobili vlastnou prácou. Túto formu ako jeden zo zdrojov školného uviedla zväčša viac ako polovica respondentov, okrem študentov dvoch košických a jednej zvolenskej fakulty, kde s vlastnou prácou pre spomínaný účel uviedla len menej ako jedna tretina študentov. To nemusí nevyhnutne odrážať menší záujem týchto študentov podieľať sa na pokrytí svojich finančných nákladov, pretože príčinou tohoto javu môžu byť pomerne veľké ťažkosti pri nájdení vhodnej práce, prípadne iné dôvody.

Tab. č. 53: Podiel študentov jednotlivých fakúlt, ktorí počítajú s finančnou pomocou od rodičov alebo s vlastnou prácou pri hradení školného

Fakulta	školné od rodičov (%)	školné z vlastnej práce popri štúdiu (%)
Ekonomická fakulta UMB	76	61
Elektrotechnická fakulta ŽU	74	63
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	89	66
Fakulta architektúry STU	67	47
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Z	61	27
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU KE	100	28
Fakulta humanitných a prírodných vied PU	81	75
Fakulta managementu UK	78	78
Fakulta masmediálnej komunikácie UCM	80	89
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	59	73
Fakulta mechatroniky TnU AD	81	56
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB	69	58
Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU	81	56
Fakulta prírodných vied UKF	80	60
Filozofická fakulta UK	66	71
Hudobná a tanečná fakulta VŠMU	40	71
Lekárska fakulta UK	86	44
Pedagogická fakulta UK	69	78
Pedagogická fakulta UKF	69	79
Právnická fakulta UK	75	67
Prírodovedecká fakulta UPJŠ	70	58
Strojnícka fakulta KE	82	26
Strojnícka fakulta STU	83	63
Univerzita veterinárskeho lekárstva	88	45

Rodičovskú pomoc pri hradení školného očakáva najväčšie percento študentov, bývajúcich v Trnavskom a Prešovskom kraji (83% a 80%, príslušne). Na financie z vlastnej práce popri štúdiu sa spolieha najväčší podiel študentov Trenčianskeho kraja (70%, bližšie pozri tab.č.54).

Tab. č. 54: Podiel študentov jednotlivých krajov, ktorí pri hradení školného počítajú s finančnou pomocou od rodičov alebo s vlastnou prácou

Kraj trvalého bydliska respondentov	školné od rodičov (%)	školné z vlastnej práce popri štúdiu (%)
Bratislavský	71	62
Trnavský	83	60
Nitriansky	67	53
Trenčiansky	78	70
Banskobystrický	72	62
Žilinský	72	66
Prešovský	80	66
Košický	75	51

Ak by sme chceli hodnotiť, ako sa v otázke získania financií na školné líšia študenti jednotlivých skupín študijných odborov, zistíme, že s rodičovskou pomocou počíta najväčšie percento študentov pôdohospodárskych a veterinárskych vied, a zdravotníctva a sociálnych služieb (88%, 86%, príslušne). Vlastný zárobok ako zdroj pre uhradenie školného uviedlo najväčšie percento študentov učiteľstva, humanitných vied a umenia, a spoločenských vied (72%, 70% a 70%, príslušne, bližšie pozri tab.č.55).

Tab. č. 55: Podiel študentov jednotlivých skupín študijných odborov, ktorí pri hradení školného počítajú s finančnou pomocou od rodičov alebo s vlastnou prácou

Skupina študijných odborov	od rodičov (%)	z vlastnej práce popri štúdiu (%)
Výchova a vzdelávanie	73	72
Humanitné vedy a umenie	43	70
Sociálne, ekonomické a právne vedy	75	70
Prírodné vedy	72	44
Konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	76	54
Pôdohospodárske a veterinárske vedy	88	56
Zdravníctvo a sociálne služby	86	44
Služby	83	60
Informatické vedy, matematika, informačné a komunikačné technológie	69	49

Ak by sme chceli porovnať stratégie študentov jednotlivých ročníkov, s rodičovskou pomocou pri hradení školného počíta najväčší podiel prvákov (79%), pričom spomedzi štvrtákov tento zdroj finančnej pomoci uviedlo 69% (pozri tab.č.56). Možno to interpretovať tak, že študenti štvrtého ročníka sú od prvákov vo všeobecnosti značne samostatnejší a viac si vedia pomôcť inými spôsobmi, sú teda na rodičovskú pomoc menej odkázaní. Podiel študentov jednotlivých ročníkov, ktorí uviedli ako zdroj financií na školné vlastnú prácu popri štúdiu, je veľmi podobný (približne 60%), čo pravdepodobne odzrkadľuje, že študenti nižších ročníkov sa v snahe prispieť na pokrytie školného vlastnou prácou vyrovnávajú študentom vyšších ročníkov.

Medzi študentmi jednotlivých ročníkov možno sledovať značnú diferencovanosť v ochote vziať si študentskú pôžičku, ale aj v pripustení prerušenia štúdia kvôli získaniu peňazí na školné, v ochote uskromniť sa alebo v pripustení nutnosti zanechať štúdium.

Tab. č. 56: Podiel študentov jednotlivých ročníkov vo voľbe pravdepodobných zdrojov na úhradu školného (%)

	od rodičov	z vlastnej práce popri štúdiu	zo študentskej pôžičky	asi budem musieť prerušiť štúdium a pracovať	asi sa budem musieť uskromniť niektorých výdavkoch	asi budem musieť zanechať štúdium
prváci	79	64	15	18	45	12
druháci	77	61	28	13	35	6
tretiaci	77	60	27	15	38	3
štvrtáci	69	62	32	7	35	1

V podiele mužov a žien, voliacich jednotlivé zdroje na úhradu školného, sme nezistili významné rozdiely.

4. 10. Plány študentov ohľadne budúceho profesijného uplatnenia

Z dlhodobého časového horizontu spája najväčšia časť študentov svoju budúcnosť so Slovenskom (spolu 64%), pričom väčšina z nich má ambíciu na kratší čas vycestovať do zahraničia, či už kvôli ďalšiemu štúdiu alebo práci (pozri tab.č.57). To možno hodnotiť jednoznačne pozitívne, pretože absolvent vysokej školy s pracovnými alebo študijnými skúsenosťami zo zahraničia má v porovnaní s ostatnými absolventmi vo väčšine prípadov výrazne zlepšenú pozíciu na trhu práce, či už kvôli výbornému ovládaniu cudzieho jazyka

alebo väčším profesijným kompetenciám. Zostáva však nezodpovedané, aká časť z týchto študentov sa po skúsenosti s prácou v zahraničí skutočne vráti domov. Približne pätina študentov by sa chcela profesijne uplatniť na stálo v zahraničí.

Tab. č. 57: Miesto uplatnenia študentov v budúcnosti podľa ich prania

	percento respondentov (%)
na Slovensku	17
na Slovensku, ale mám záujem o prácu/štúdium v zahraničí na kratší čas	47
v zahraničí	21
nemám zatiaľ presné predstavy	15

Existujú pomerne výrazné rozdiely v tom, kde by sa radi uplatnili študenti rôznych študijných odborov – či doma alebo v zahraničí. V tomto ohľade možno pozorovať u študentov rôzneho študijného zamerania istú špecifitu myslenia a psychiky, ktoré sa vo významnej miere kreuju nadobúdaním kvalifikácie v oblasti, ktorú študujú. Celú profesijnú budúcnosť si so Slovenskom spájajú najmä študenti technických a učiteľských odborov (23% a 20%, príslušne), hoci aj z nich je to len malá časť študentov. Pobudnúť kratšiu dobu v zahraničí a získať tam pracovné alebo študijné skúsenosti by chceli najmä študenti spoločenských vied, prírodných vied a služieb (58%, 54% a 53,5%, príslušne, pozri tab.č.58). Až necelá polovica študentov humanitných vied a umenia sa plánuje na stálo profesijne uplatniť v zahraničí. Pravdepodobne to súvisí s tým, že zo všetkých absolventov majú na Slovensku snád' najťažšie podmienky na uplatnenie práve mladí umelci. To spôsobuje, že veľká časť z nich si chce budovať kariéru v zahraničí. Ohľadne budúceho uplatnenia sú na vážkach najmä študenti medicíny – z nich až približne tretina uviedla, že zatiaľ nemá presné predstavy. Pravdepodobne to vo veľkej miere ovplyvňuje aj súčasná neľahká situácia v zdravotníctve, ktorej zväčša musia mladí lekári pri hľadaní práce na Slovensku čeliť, preto otázku profesijného uplatnenia nechávajú častejšie otvorenú.

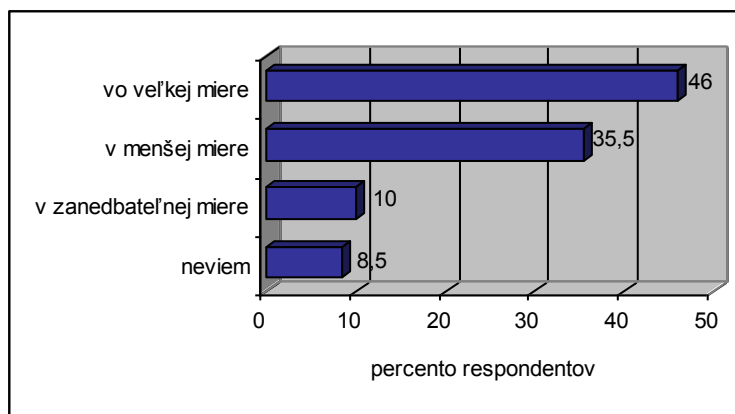
Je potešiteľné, že takmer polovica študentov si myslí, že vysokoškolské vzdelanie im v budúcnosti môže vo veľkej miere priniesť dobré spoločenské uplatnenie. Viac ako tretina študentov sa vyjadrila trochu opatrnejšie – počíta s tým, že vysoká škola im môže pri uplatnení pomôcť v menšej miere. Len desatina študentov považuje vzdelanie za vklad so zanedbateľnou hodnotou (pozri graf č.10).

Tab. č. 58: Miesto budúceho profesijného uplatnenia študentov

	na Slovensku	v SR, ale mám záujem o prácu /štúdium v zahr. na kratší čas	v zahraničí	nemám zatiaľ presné predstavy
Výchova a vzdelávanie	20	47	18,5	14,5
Humanitné vedy a umenie	8,5	30	42,5	19
Sociálne, ekonomické a právne vedy	14,5	58	17,5	10
Prírodné vedy	15	54	18	13
Konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	23	45	18	14
Pôdohospodárske a veterinárske vedy	9	43	24	24
Zdravotníctvo a sociálne služby	8	17	39	36
Služby	13	53,5	23,5	10
Informatické vedy, matematika, informačné a komunikačné technológie	18	47	21	14

Je potešiteľné, že takmer polovica študentov si myslí, že vysokoškolské vzdelanie im v budúcnosti môže vo veľkej miere priniesť dobré spoločenské uplatnenie. Viac ako tretina študentov sa vyjadrila trochu opatrnejšie – počíta s tým, že vysoká škola im môže pri uplatnení pomôcť v menšej miere. Len desatina študentov považuje vzdelanie za vklad so zanedbateľnou hodnotou (pozri graf č.10).

Graf č. 10: Vnímanie hodnoty vysokoškolského vzdelania pre spoločenské uplatnenie v budúcnosti



V očakávaniach budúceho spoločenského uplatnenia sa študenti jednotlivých študijných odborov značne líšia. Vo všeobecnosti svoj budúci status vidia najskromnejšie študenti umenia a medicíny (pozri tab.č.59). Len nepatrná časť študentov týchto odborov chce v budúcnosti pracovať výlučne na Slovensku (pozri tab.č.58). Naopak, väčšina študentov služieb, informatiky, technických a spoločenských vied si myslí, že vysokoškolské vzdelanie im môže v budúcnosti pomôcť získať vysoký sociálny status. Je veľká pravdepodobnosť, že tieto ich očakávania sa môžu skutočne naplniť, pretože dobrí odborníci v týchto odvetviach sú vo všeobecnosti skutočne ocenení, a to platí najmä pre ich finančné ohodnotenie.

Tab. č. 59: Hodnotenie budúceho spoločenského postavenia vo vzťahu k študovanému odboru

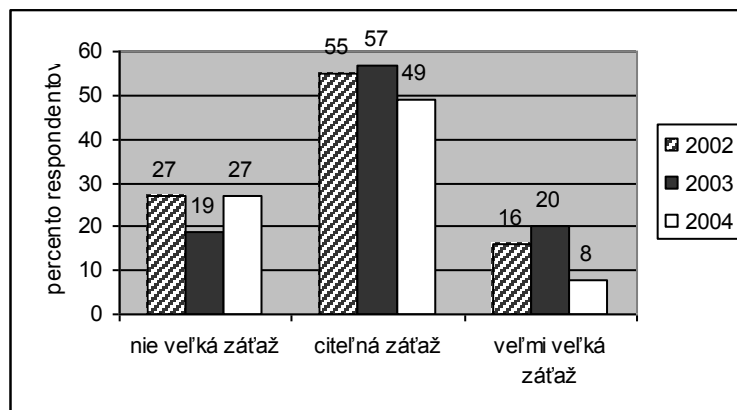
	vo veľkej miere	v menšej miere	v zanedbateľnej miere	neviem
Výchova a vzdelávanie	36	38	18	8
Humanitné vedy a umenie	25	30	30	15
Sociálne, ekonomické a právne vedy	55	33	7	5
Prírodné vedy	26	46	10	18
Konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	56	32	5	7
Pôdohospodárske a veterinárske vedy	38	41	10,5	10,5
Zdravotníctvo a sociálne služby	16,5	39	28	16,5
Služby	65,5	27,5	3,5	3,5
Informatické vedy, matematika, informačné a komunikačné technológie	56	37	1	6

5. Porovnanie výsledkov výskumu za roky 2002, 2003 a 2004

Aj keď po všetky tri roky sme použili tú istú metodiku výskumu, po obsahovej stránke dotazníka došlo k miernej modifikácii, preto nie všetky porovnávané údaje môžeme hodnotiť za všetky tri roky. V celej stati uvádzame priemerné mesačné hodnoty (aritmetický priemer).

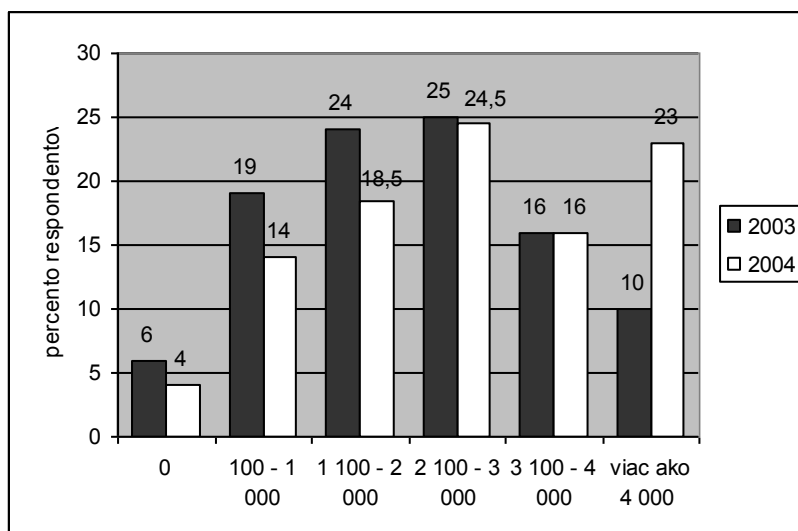
Čo sa týka finančnej záťaže štúdia, nemožno povedať, že by študenti za rok 2004 vnímali väčšiu záťaž ako za predošlé roky. Za celé sledované obdobie najviac študentov zhodnotilo, že štúdium spôsobuje ich rodine citeľnú záťaž (bližšie pozri graf č.11).

Graf č. 11: Porovnanie vnímania záťaže štúdia na rozpočet rodiny za roky 2002, 2003 a 2004



Takisto sme zistili mierny nárast priemernej finančnej podpory študentov ich rodičmi – táto hodnota **za zvýšila z 2 400 Sk** (za rok 2003) na **3 090 Sk** (za rok 2004). Za toto obdobie možno zvýšenie sledovať u študentov, **bývajúcich počas semestra u rodičov** (z **1 560 Sk** na **1 930 Sk**) aj u tých, ktorí bývajú **mimo domácnosti rodičov** (z **2 800 Sk** na **3 520 Sk**). Za sledované obdobie sa pomerne výrazne zvýšil podiel študentov, ktorým rodičia pomáhali sumou väčšou ako 4 tisíc Sk (z 10% na 23%, pozri graf č.12).

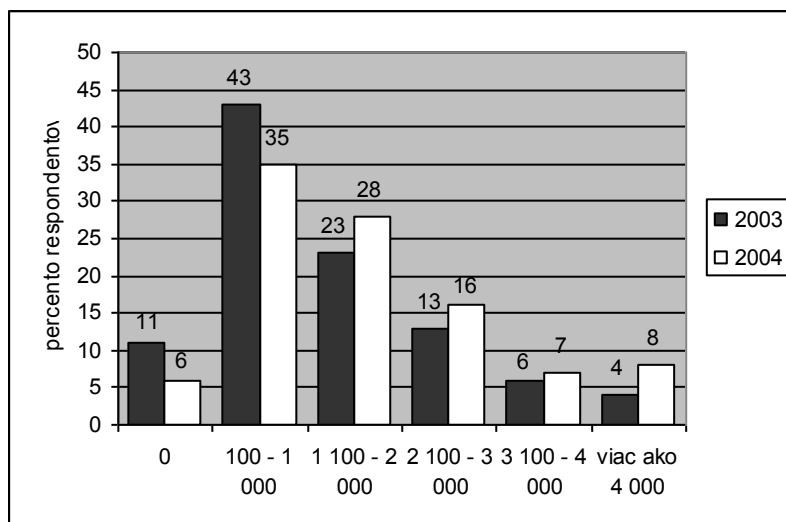
Graf č. 12: Priama finančná pomoc študentom od ich rodičov na jeden mesiac (v Sk)



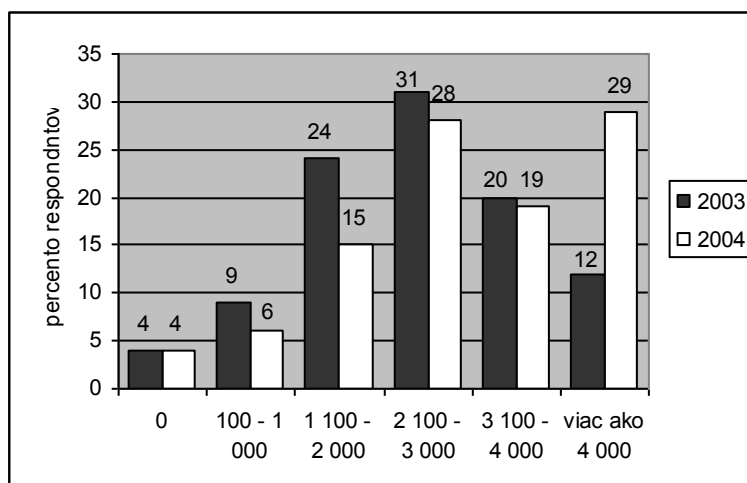
Zvýšenie podielu študentov, ktorí dostávajú od rodičov mesačne viac ako 4 tisíc Sk, je spôsobené najmä študentmi, bývajúcimi počas semestra mimo domácnosti rodičov (tento podiel sa u nich zvýšil z 12% na 29%, pozri graf č.13 a graf č.14). Je to pravdepodobne

spôsobené všeobecným zvyšovaním cien tovarov a služieb, čo sa u študentov, bývajúcich počas semestra mimo domácnosti rodičov, často nedá kompenzovať len ich zvýšeným úsilím pokryť zvyšujúce sa výdavky vlastnou prácou, vo veľa prípadoch z objektívnych dôvodov.

Graf č. 13: Priama rodičovská finančná pomoc študentom, bývajúcich počas semestra u rodičov (v Sk)

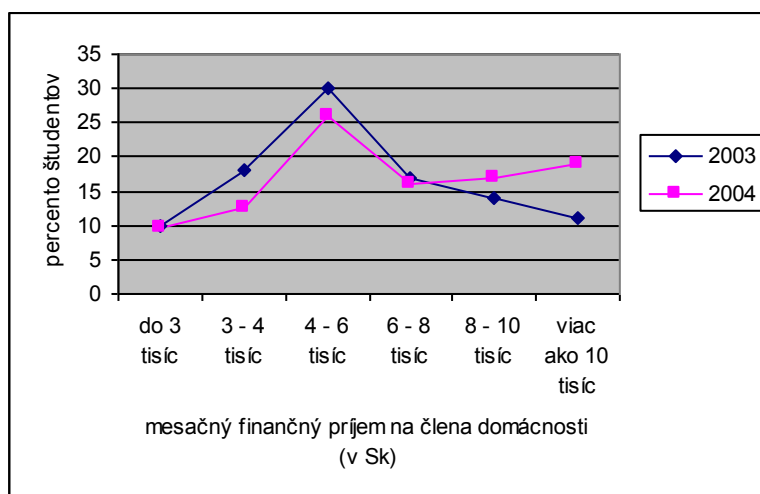


Graf č. 14: Priama rodičovská finančná pomoc študentom, bývajúcich počas semestra mimo domácnosti rodičov (v Sk)



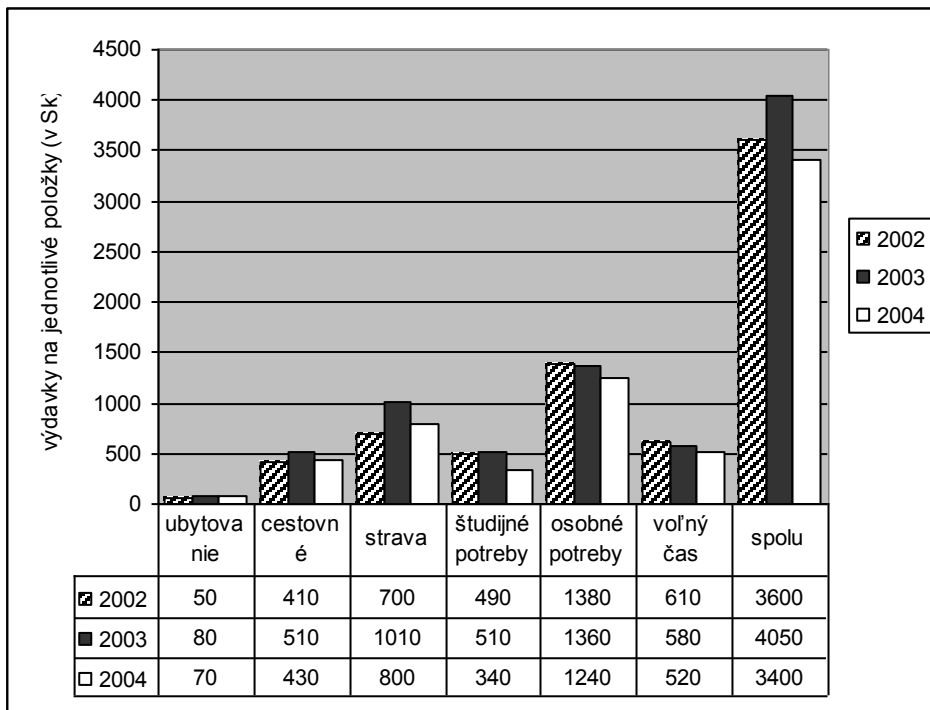
Porovnaním priebehu kriviek príjmu domácností za roky 2003 a 2004 možno vidieť istú podobnosť v príjmovej distribúcii, po obidva roky bol najväčší podiel domácností s mesačným príjmom 4 – 6 tisíc Sk na člena rodiny (bližšie pozri graf č.15). V sledovanom období sa o 10% zvýšil podiel respondentov, ktorí uviedli, že ich rodina má na jedného člena príjem 6 tisíc Sk a viac. Treba však opäť pripomenúť, že ide len o orientačné hodnoty, keďže veľká väčšina študentov pravdepodobne nevedela uviesť skutočný príjem rodiny.

Graf č. 15: Porovnanie odhadovaného mesačného príjmu na člena domácnosti za roky 2003 a 2004

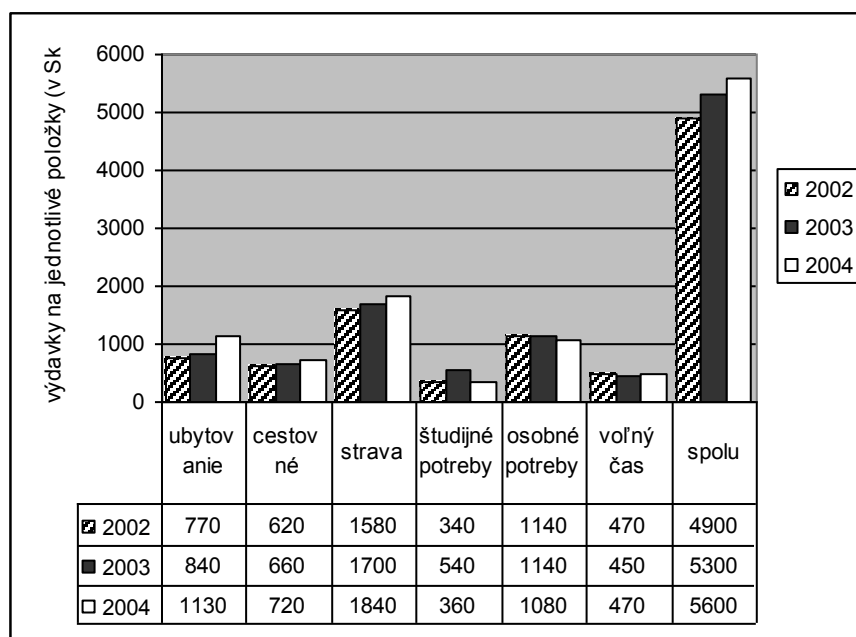


Je zaujímavé, že aj keď za posledné roky značne narastali ceny za energie, za potraviny a ostatné veci osobnej spotreby, **neprejavilo sa to výrazným spôsobom na raste celkových výdavkov študentov** (pozri graf č.16 a graf č.17). Isté zvyšovanie výdavkov je badateľné u študentov, bývajúcich počas semestra mimo domácnosti rodičov, najmä v poplatku za ubytovanie – táto hodnota stúpla za sledované obdobie o 47% (zo 770 Sk na 1 130 Sk). Toto zvýšenie bolo spôsobené najmä zvyšovaním poplatku za bývanie na vysokoškolskom internáte (od roku 2002 do roku 2004 jeho priemerná hodnota stúpla o 84%, pozri graf č.18), avšak cena za bývanie v podnájme nezaznamenala rastúci trend, čo je prekvapujúce. U študentov, bývajúcich u rodičov, sa zvyšovanie výdavkov nepotvrdilo – za sledované obdobie možno pozorovať dokonca mierne zníženie v každej skúmanej položke. Môže to byť spôsobené tým, že značná časť ich výdavkov, najmä na stravu a osobné potreby, je vo všeobecnosti financovaná priamo rodičmi, preto sa zvyšovanie cien tak neodráža na výške ich osobných výdavkov. Treba mať na zreteli aj to, že mnohí študenti pravdepodobne uvádzali len hrubé odhady svojich výdavkov, preto tieto údaje nemožno považovať za úplne presné.

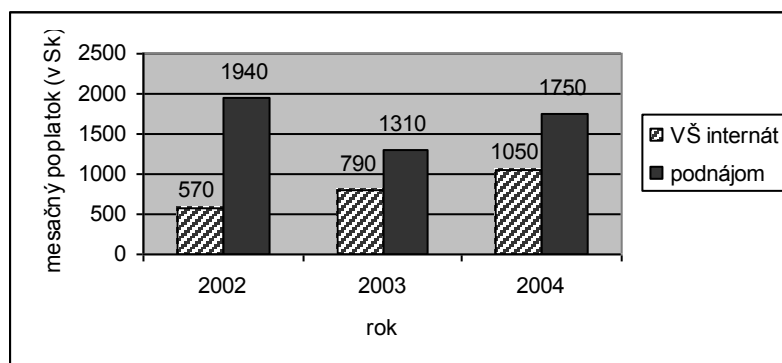
Graf č. 16: Porovnanie priemerných výdavkov na jednotlivé položky u študentov, bývajúcich počas semestra u rodičov, za roky 2002 - 2004



Graf č. 17: Porovnanie priemerných výdavkov na jednotlivé položky u študentov, bývajúcich počas semestra mimo domácnosti rodičov, za roky 2002 - 2004



Graf č. 18: Priemerné poplatky za ubytovanie na vysokoškolskom internáte a v podnájme v rokoch 2002, 2003 a 2004



Tabuľka č.60 prezentuje priemernú sumu, ktorú minú študenti jednotlivých univerzitných miest za jeden mesiac. Najväčšie medziročné zvýšenie celkových výdavkov študentov sme zistili v Trenčíne (o 34,5%), potom v Trnave (o 18,5%), Banskej Bystrici (o 13%), Prešove (o 12%) a Bratislave (len o 3%).

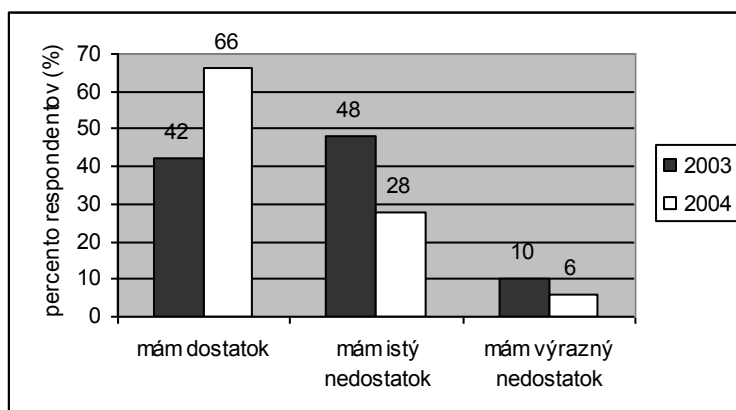
Tab. č. 60: Celková suma, ktorú študenti minú za jeden mesiac vo vzťahu od mesta, kde študujú (za roky 2003 a 2004)

Mesto/rok	priemerná suma (v Sk)	
	2003	2004
Bratislava	5 500	5 680
Trnava	4 380	5 190
Nitra	5 140	4 550
Trenčín	3 680	4 950
Žilina	4 370	4 190
Banská Bystrica	4 730	5 350
Banská Štiavnica	*	4 400
Zvolen	4 720	*
Prešov	4 170	4 660
Košice	4 180	3 320

Vysvetlivky: * - študenti daného mesta neboli v tom roku súčasťou výskumnej vzorky

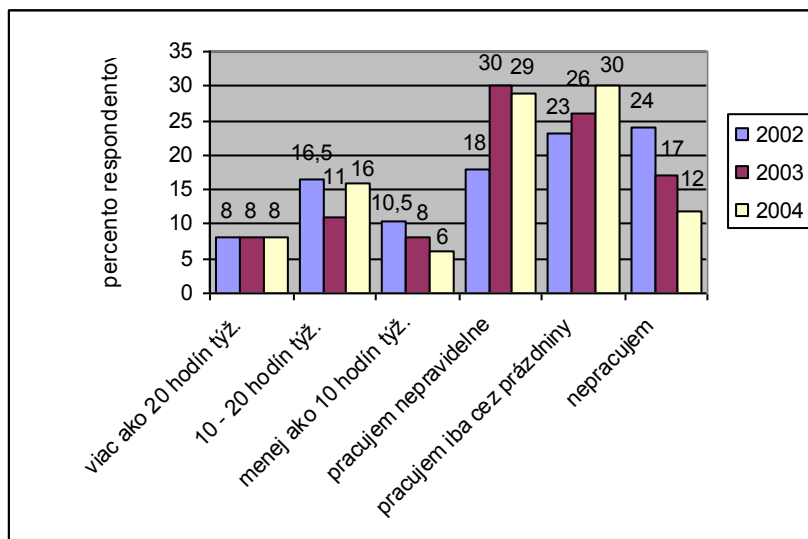
Čo sa týka uspokojenia svojich potrieb, výrazne sa zvýšil podiel študentov, ktorí uviedli, že majú dostatok (zo 42% v roku 2003 na 66% v roku 2004, pozri graf č.19), čo je potešujúca správa, ktorá nepotvrďuje, že by študenti vo všeobecnosti pociťovali výrazný deficit v naplnení svojich potrieb.

Graf č. 19: Miera naplnenia potrieb študentov za roky 2003 a 2004



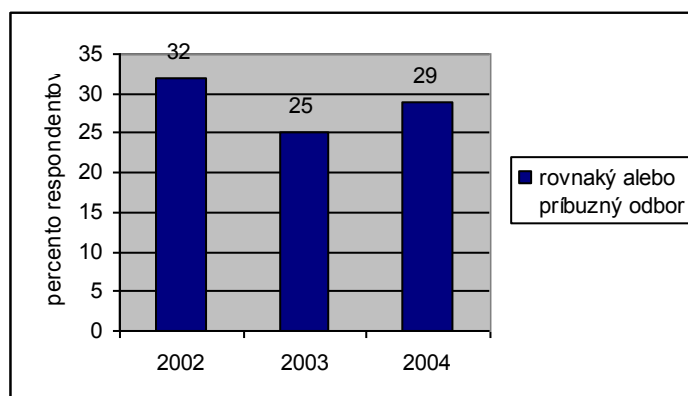
Počas sledovaného obdobia sa zvýšil podiel študentov, ktorí si počas štúdia privyrábajú – najjednoduchšie sa to dá odsledovať na znižujúcom sa podiele študentov, ktorí uviedli, že nepracujú (z 24% v roku 2002 na 12% v roku 2004, pozri graf č.20). Možno sledovať pomerne výrazný vzostup v podiele študentov, ktorí pracujú počas semestra nepravidelne (z 18% v roku 2002 na približne 30% v rokoch 2003 a 2004).

Graf č. 20 : Rozsah pracovného úväzku študentov v rokoch 2002, 2003 a 2004



Podiel študentov, ktorí si popri štúdiu zarábajú prácou v študovanom alebo v príbuznom odbore, sa nijako výrazne nezmenil – počas celého sledovaného obdobia to bola necelá tretina študentov (bližšie pozri graf č.21).

Graf č. 21: Podiel študentov, ktorí pracujú v rovnakom alebo príbuznom odbore (za roky 2002, 2003 a 2004)



Takisto percento študentov, ktorí nemusia alebo nemôžu pracovať, sa ukázalo za celé sledované obdobie veľmi podobné. Problém v nedostatku vhodných pracovných príležitostí vidí stabilne necelá tretina študentov (pozri tab. č.60).

Tab. č. 60: Dôvod, prečo študenti nemusia alebo nemôžu pracovať (za roky 2002, 2003 a 2004)

	2002	2003	2004
štúdium je náročné, nemôžem popri ňom pracovať	33	39	34
nie je to nutné, mám dostatočné finančné zabezpečenie	15	10	12
radšej sa uskromním a venujem sa svojim záujmom	18	16	18
nenachádzam vhodné pracovné príležitosti	30	27	28
mám iné dôvody	4	8	8

Čo sa týka názoru na plánovanú reformu vysokého školstva, je až prekvapujúce, že v roku 2003 a 2004 bol takmer identický podiel študentov, ktorí zvolili ktorúkoľvek odpoveď. Z časového hľadiska teda nedošlo k nijakému výraznejšiemu posunu v súhlase, resp. nesúhlase so zavedením školného. Možno zhrnúť, že väčšina študentov školné odmieta a nesúhlasí s jeho zavedením (pozri tab. č.61).

Tab. č. 61: Súhlas, resp. nesúhlas študentov s pripravovanou reformou vysokoškolského vzdelávania za roky 2003 a 2004

	2003	2004
súhlasím	2	3
súhlasím, ak to prinesie skvalitnenie výučby	20	22
súhlasím, ak bude súbežne fungovať efektívny systém pôžičiek a štipendií	26	28
vôbec nesúhlasím	59	56
iný názor	11	12

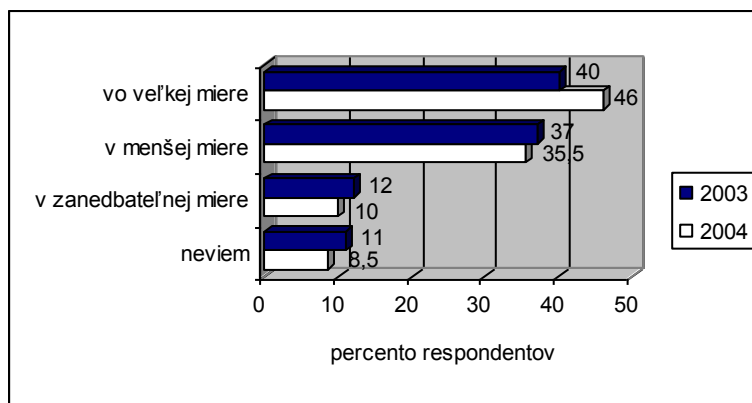
Zistili sme, že podiel študentov, majúcich záujem uplatniť sa na Slovensku alebo v zahraničí, je za roky 2003 a 2004 temer úplne identický, za obidva roky takmer polovica respondentov uviedla, že má záujem o prácu, prípadne ďalšie štúdium v zahraničí na kratší čas (pozri tab.č.62). Nemožno povedať, že by sa výrazne zvýšil záujem študentov nájsť uplatnenie v zahraničí, či už prechodne alebo nastálo. Vývoj tohto ukazovateľa by sme však mohli oveľa lepšie charakterizovať, keby sme mali k dispozícii údaje za dlhšie časové obdobie.

Tab. č. 62: Záujem študentov uplatniť sa na Slovensku, resp. v zahraničí za rok 2003 a 2004 (%)

	2003	2004
na Slovensku	16	17
na Slovensku, ale mám záujem o prácu/štúdium v zahraničí na kratší čas	48	47
v zahraničí	21	21
nemám zatiaľ presné predstavy	15	15

Pozorovali sme malý nárast v podiele študentov, ktorí zhodnotili, že vysokoškolské štúdium im môže v budúcnosti vo veľkej miere pomôcť k dobrému spoločenskému uplatneniu (bližšie pozri graf č.21). Na detailnejšie skúmanie tejto tematiky by sme však takisto potrebovali údaje z dlhšieho časového obdobia.

Graf č. 21: Očakávanie výhod z vysokoškolského vzdelania pre budúce spoločenské uplatnenie (za roky 2003 a 2004)



**Prieskum o názoroch študentov stredných škôl
na plánovanú reformu vysokoškolského
vzdelávania
2. časť**

6. Metodika

Prieskum bol realizovaný na základe empirickej sondy metódou dotazníkového prieskumu na limitovanej vzorke študentov stredných škôl. Dotazník obsahoval celkom 15 otázok, z ktorých bolo 9 identifikačných. Kvôli porovnaniu názorov študentov stredných a vysokých škôl na zavedenie školného boli dve otázky prebraté z dotazníka pre študentov vysokých škôl

Zber údajov bol uskutočnený prostredníctvom učiteľov jednotlivých stredných škôl v jarých mesiacoch t. r., v letných a jesenných mesiacoch boli výsledky prieskumu štatisticky spracované a následne bola vypracovaná štúdia.

Výskumná vzorka študentov bola zvolená na základe viacstupňového kvótného výberu podľa dostupných oficiálnych štatistických údajov. Výberovými triediacimi znakmi boli: mesto (sídlo školy), prípadne región, typ strednej školy a skupina študijných odborov.

Bolo distribuovaných celkom 500 dotazníkov na 20 stredných škôl, tzn. 25 dotazníkov na jednu školu. Do prieskumu sa zapojilo 15 škôl a do vyhodnotenia bolo použitých celkom 362 dotazníkov.

Získané údaje boli spracované metódou deskriptívnej štatistiky na prvostupňovej a druhostupňovej úrovni použitím štatistického programu NCSS 97, testovacím kritériom bol Chi-kvadrát.

Tab. č. 63: Zoznam stredných škôl a počet respondentov, tvoriacich výskumnú vzorku

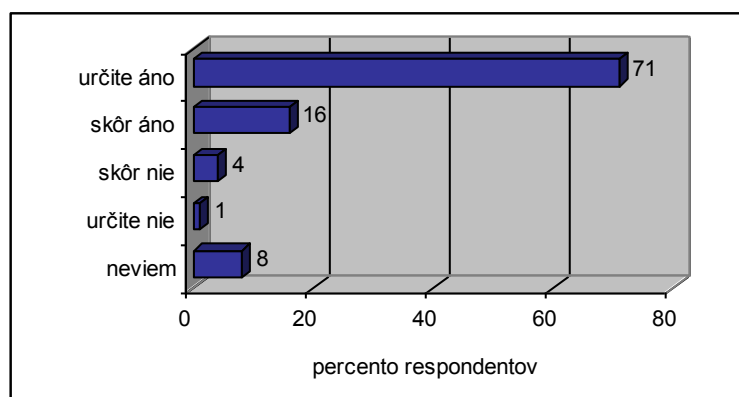
	počet respondentov	perento (%)
Gymnázium v Bratislave, Metodova ulica	20	5,5
Gymnázium Ladislava Sáru v Bratislave	26	7
Gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským v Senci	17	4,5
Gymnázium Andreja Vrábľa v Leviciach	25	7
Gymnázium v Bánovciach n/Bebravou	24	6,5
Gymnázium v Kysuckom Novom Meste	26	7
Gymnázium Jozefa Gregora Tajovského v Banskej Bystrici	24	6,5
Gymnázium v Gelnici	25	7
Gymnázium v Košiciach, Opatovská cesta	25	7
Gymnázium v Humennom	25	7
SPŠ chemická v Bratislave	25	7
SOŠ Bratislava, Znievska ulica	25	7
SPŠ elektrotechnická, Šaľa	25	7
Obchodná akadémia, Banská Bystrica	25	7
Stredná zdravotnícka škola, Košice	25	7
spolu	362	100

7. Výsledky prieskumu

7.1. Plán študentov strednej školy uchádzať sa o štúdium na vysokej škole

Je potešujúce, že až 71% študentov stredných škôl sa určite plánuje uchádzať o štúdium na vysokej škole. 20% študentov nie je jasne rozhodnutých, avšak väčšina z nich sa prikláňa k tomu, že by chceli pokračovať v štúdiu na vysokej škole (bližšie pozri graf č.22).

Graf č. 22: Plán študentov strednej školy uchádzať sa o štúdium na vysokej škole



Medzi študentmi gymnázií a odborných škôl sme zistili štatisticky významný rozdiel v tom, či majú v pláne študovať na vysokej škole ($p < 0,001$). Gymnazisti by chceli vysokoškolské štúdium absolvovať takmer všetci (96%, pozri tab.č.64), spomedzi študentov odborných škôl majú toto rozhodnutie necelé tri štvrtiny (70%), čo je však takisto veľký podiel.

Tab. č. 64: Odpovede študentov na otázku: „Plánujete sa uchádzať o štúdium na vysokej škole?“

	<i>určite alebo skôr áno</i>	<i>určite alebo skôr nie</i>	<i>neviem</i>
študenti gymnázia	96	1	3
študenti SOŠ	70	11	19

Študentom, ktorí sa neplánujú uchádzať o štúdium na vysokej škole, sme položili selektívnu otázku, čo ich vedie k tomuto rozhodnutiu. Najväčšia časť z nich si myslí, že na štúdium nemá dostatočné predpoklady (4% z celého súboru), prekážku v nedostatku financií vidia 2% študentov (pozri tab.č.65). Ak by sme chceli samostatne skúmať podsúbor študentov, ktorí uviedli, že sa určite alebo pravdepodobne nebudú uchádzať o štúdium na vysokej škole, potom polovica študentov tohoto podsúboru si myslí, že na štúdium nemá dostatočné predpoklady (54%). Tretina študentov nemá o štúdium záujem a až 29% uviedlo, že si to nemôže dovoliť z finančných dôvodov. Len necelá desatina z tejto skupiny študentov nepovažuje absolvovanie vysokoškolského štúdia pre uspokojivé uplatnenie v budúcnosti za potrebné.

Tab. č. 65: Dôvody študentov, prečo neplánujú uchádzať sa o štúdium na vysokej škole (%)

	percento študentov (%)
nemám o štúdium na VŠ záujem	2
myslím si, že na štúdium nemám dostatočné predpoklady	4
pre uspokojivé uplatnenie v budúcnosti to nepovažujem za potrebné	1
nemôžem si to dovoliť z finančných dôvodov	2
nemôžem si to dovoliť z iných ako finančných dôvodov	1

7. 2. Názory študentov stredných škôl na zavedenie školného

Viac ako polovica študentov stredných škôl so zavedením školného vôbec nesúhlasí. Takmer tretina študentov súhlasí s podmienkou, že bude fungovať efektívny systém pôžičiek a štipendií a pätina študentov uviedla, že súhlasí pod podmienkou skvalitnenia výučby (pozri tab.č.66). Medzi študentmi gymnázia a odbornej školy sme v názore na zavedenie školného nezistili významný rozdiel.

Tab. č. 66: Názor študentov na zavedenie školného

	percento respondentov (%)
súhlasím	1
súhlasím, ak to prinesie skvalitnenie výučby	20
súhlasím, ak bude fungovať efektívny systém pôžičiek a štipendií	31,5
vôbec nesúhlasím	57
iný názor	11

7. 3. Ako by zavedenie školného ovplyvnilo zámer študentov stredných škôl uchádzať sa o štúdium na vysokej škole

Študentom, ktorí majú v pláne uchádzať sa o štúdium na vysokej škole, sme sa opýtali, či by zavedenie školného ovplyvnilo ich zámer študovať na vysokej škole. Takmer tretina študentov je presvedčená, že sa im aj tak podarí vyštudovať, teda zavedenie školného v nich nevyvoláva žiadne obavy (pozri tab.č.67). Ukázalo sa však, že voľba tejto odpovede je vo významnej súvislosti s finančnou situáciou rodiny. Spomedzi študentov, ktorých rodina pociťuje istý finančný nedostatok, tento názor zdieľa len 3% opýtaných. Vzťah medzi istotou, že študent vyštuduje, aj keby sa zaviedlo školné, je takisto vo významnej súvislosti s typom strednej školy ($p < 0,001$; pozri tab.č.68). Ďalej sa ukázalo, že voľba tohoto variantu nie je významne závislá od úplnosti rodiny alebo veľkosti trvalého bydliska študentov. Nie všetci, ktorí sú podľa ich vlastného vyjadrenia presvedčení, že sa im aj po zavedení školného podarí vyštudovať, však mali na mysli výlučne dennú formu štúdia, pretože 16% z nich zároveň uviedlo, že budú uvažovať o externej forme štúdia, 35% z nich sa pravdepodobne pokúsi študovať v zahraničí a 2% z nich uviedli, že sa radšej budú uchádzať o pomaturitné nadstavbové štúdium alebo vzdelávací kurz.

Vyššie polovice študentov uviedlo (54%), že ak by sa zaviedlo školné, majú obavy, že nebudú môcť doštudovať, avšak u väčšiny ide len o mierne obavy. Až 36% respondentov uviedlo, že sa pokúsi študovať v zahraničí, čo si zasluhuje značnú dávku pozornosti. Je pravdepodobné, že veľká časť z nich mala na mysli štúdium v Českej republike, kde sa zatiaľ za štúdium neplatí a neexistuje tu jazyková bariéra. Približne pätina študentov by zvažovala uchádzať sa o externé štúdium. Pozitívnym výsledkom je, že školné by prevažnú väčšinu študentov od uchádzania sa o štúdium na vysokú školu neodradilo.

Tab. č. 67: Ako by zavedenie školného ovplyvnilo zámer študentov stredných škôl študovať na VŠ

	percento respondentov (%)
som presvedčený(á), že sa mi aj tak podarí vyštudovať	32
mám isté obavy, že nebudem môcť vyštudovať	39
mám veľké obavy, že nebudem môcť vyštudovať	15
možno sa radšej ani nepokúsím uchádzať sa o štúdium na VŠ	4
ak by sa zaviedlo školné, som rozhodnutý(á) neštudovať na VŠ	3
budem zvažovať ukončiť štúdium v kratšom bakalárskom študijnom programe	17
budem uvažovať o externej forme štúdia	21
pokúsím sa študovať v zahraničí	36
radšej sa budem uchádzať o pomaturitné nadstavbové štúdium alebo vzdelávací kurz	12

Tab. č. 68: Zámer študovať na vysokej škole po zavedení školného vo vzťahu k typu študovanej strednej školy

	študenti gymnázia (%)	študenti SOŠ (%)
som presvedčený/á, že sa mi aj tak podarí vyštudovať	41	13
mám isté obavy, že nebudem môcť vyštudovať	35	48
mám veľké obavy, že nebudem môcť vyštudovať	13	20
možno sa radšej ani nepokúsím uchádzať sa o štúdium na VŠ	3	6
ak by sa zaviedlo školné, som rozhodnutý/á neštudovať na VŠ	2	5
budem zvažovať ukončiť štúdium v kratšom bakalárskom študijnom programe	11	31
budem uvažovať o externej forme štúdia	16	31
pokúsím sa študovať v zahraničí	41	24
radšej sa budem uchádzať o pomaturitné nadstavbové štúdium alebo vzdelávací kurz	5	28
iné	5	1

Ovplyvnenie zámeru študovať na vysokej škole napriek zavedeniu školného sa neukázalo významne závislé od počtu nezaopatrených detí v rodine. Len voľbu *som presvedčený/á, že sa mi aj tak podarí vyštudovať*, uviedlo signifikantne viac študentov, ktorí žijú v rodine s najviac jedným nezaopatreným súrodencom (pozri tab.č.69).

Tab. č. 69: Zámer študovať na vysokej škole po zavedení školného vo vzťahu k počtu nezaopatrených detí v rodine

	počet nezaopatrených detí v rodine		
	jedno	dve	tri a viac
som presvedčený/á, že sa mi aj tak podarí vyštudovať	35	37	19
mám isté obavy, že nebudem môcť vyštudovať	39	39	40
mám veľké obavy, že nebudem môcť vyštudovať	14	13	24
možno sa radšej ani nepokúsím uchádzať sa o štúdium na VŠ	4	3	6
ak by sa zaviedlo školné, som rozhodnutý/á neštudovať na VŠ	2	1	7
budem zvažovať ukončiť štúdium v kratšom bakalárskom študijnom programe	21	15	17
budem uvažovať o externej forme štúdia	23	20	20
pokúsím sa študovať v zahraničí	35	35	37
radšej sa budem uchádzať o pomaturitné nadstavbové štúdium alebo vzdelávací kurz	14	12	11

Študenti, podľa ktorých má ich rodina istý finančný nedostatok, výrazne častejšie vyjadrili obavy, že po zavedení školného nebudú môcť doštudovať alebo budú zvažovať ukončiť štúdium v bakalárskom študijnom programe, prípadne by sa pokúsili študovať v externej forme (pozri tab.č.70). To je vzhľadom na novú situáciu, ktorá by po zavedení školného nastala, a prípadnú zväčšujúcu sa neistotu kvôli neľahkej finančnej situácii, úplne pochopiteľné.

Tab. č. 70: Oplyvnenie zámeru študovať na vysokej škole po zavedení školného vo vzťahu k finančnej situácii rodiny študenta

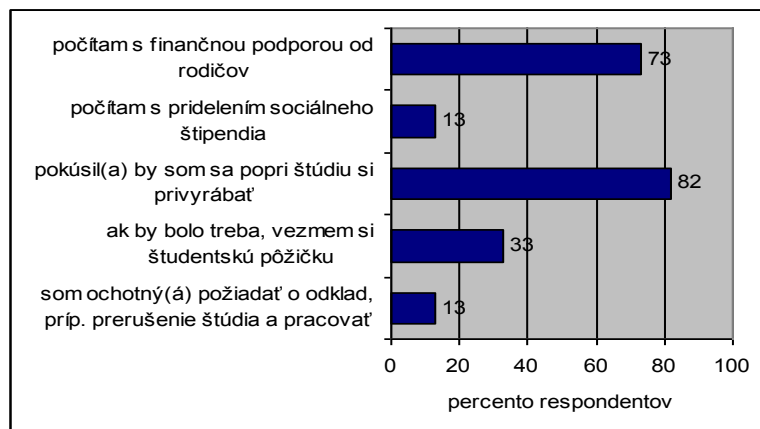
	máme dostatok na všetko potrebné, nemusíme sa uskrňovať	máme dostatok, avšak v niektorých výdavkoch sa musíme uskrňovať	máme istý nedostatok	mera štatistickej rozdielnosti
som presvedčený/á, že sa mi aj tak podarí vyštudovať	68	32	4	p<0,001
mám isté obavy, že nebudem môcť vyštudovať	15	40	54	p<0,001
mám veľké obavy, že nebudem môcť vyštudovať	0	14	30	p<0,001
možno sa radšej ani nepokúsím uchádzať sa o štúdium na VŠ	0	3	13	p<0,001
ak by sa zaviedlo školné, som rozhodnutý/á neštudovať na VŠ	2	2	6	
budem zvažovať ukončiť štúdium v kratšom bakalárskom študijnom programe	2	18	28	p<0,05
budem uvažovať o externej forme štúdia	13	21	26	
pokúsím sa študovať v zahraničí	34	36	31	
radšej sa budem uchádzať o pomaturitné nadstavbové štúdium alebo vzdelávací kurz	4	13	17	

Poznámka: ak je rozdiel medzi sledovanými znakmi štatisticky významný, je to vyznačené hodnotou p (hladinou preukaznosti). V políčkach, kde hodnota p nie je vyznačená, medzi znakmi nie je štatisticky významný rozdiel

7. 4. Aké stratégie by volili študenti na získanie financií na školné

Je zaujímavé, že podiel študentov, ktorí by sa pokúsili popri štúdiu si privyrábať (82%), je vyšší ako podiel študentov, ktorí počítajú s finančnou podporou od rodičov (73%, bližšie pozri graf č.23). Vo všeobecnosti teda zrejme snaha spoliehať sa na vlastné úsilie trochu prevyšuje spoľahnutie sa na rodičovskú pomoc, čo je u študentov stredných škôl možno aj trochu prekvapujúce a určite to možno hodnotiť pozitívne. Jedna tretina študentov by si v prípade potreby vzala študentskú pôžičku. To svedčí o istej smelosti týchto študentov nebať sa investovať do svojej budúcnosti aj napriek riziku splácania pôžičky. Približne desatina študentov by bola ochotná kvôli štúdiu požiadať o odklad alebo prerušenie štúdia a pracovať, čo opäť svedčí o silnej motivácii týchto študentov nevzdať sa cieľa získať vysokoškolské vzdelanie aj napriek značným prekážkam. S pridelením sociálneho štipendia počíta len 13% respondentov.

Graf č. 23: Ako by sa študenti vysporiadali zo zvýšenými finančnými nárokmi po zavedení školného (%)



Stratégia získania väčšieho množstva financií kvôli zavedeniu školného sa u študentov, pochádzajúcich z rôzneho sociálneho prostredia, v niektorých aspektoch výrazne odlišuje, pričom významným diferencujúcim faktorom je práve finančná situácia rodiny. Čím má rodina väčší dostatok, tým častejšie študent počítá s finančou podporou od rodičov ($p < 0,001$). Na druhej strane, študenti, žijúci v istom nedostatku významne častejšie uviedli, že počítajú s pridelením sociálneho štipendia ($p < 0,001$) alebo by sa pokúsili popri štúdiu si privyrábať ($p < 0,05$). Finančná situácia rodiny sa neukázala ako významne ovplyvňujúca ochotu vziať si študentský úver alebo odložiť, prípadne prerušiť štúdium kvôli zarobeniu chýbajúcich peňazí na zaplatenie školného (pozri tab.č.71).

Tab. č. 71: Vzťah medzi pravdepodobnou stratégiou získania financií kvôli plánovanému zavedeniu školného a finančnou situáciou rodiny

	máme dostatok na všetko potrebné, nemusíme sa uskromňovať	máme dostatok, avšak v niektorých výdavkoch sa musíme uskromňovať	máme istý nedostatok
počítam s finančnou podporou od rodičov	87	76	48
počítam s pridelením sociálneho štipendia	9	10	31
pokúsil/a by som sa popri štúdiu si privyrábať	68	82	94
ak by bolo treba, vezmem si študentskú pôžičku	32	34	33
som ochotný/á požiadať o odklad, príp. prerušenie štúdia a pracovať	9	11	20

Medzi očakávaním finančnej pomoci od rodičov alebo ochotou popri štúdiu si privyrábať a typom študovanej strednej školy sme zistili štatisticky významný rozdiel (pre obidve korelácie $p < 0,1$, pozri tab.č. 72). Vo všeobecnosti platí, že študenti gymnázia vo väčšej miere očakávajú finančnú pomoc od rodičov a študenti odbornej školy sa viac spoliehajú na vlastný zárobok popri štúdiu.

Tab. č. 72: Akú stratégiu by študenti pravdepodobne použili na získanie financií na školné vo vzťahu k typu študovanej strednej školy

	študenti gymnázia (%)	študenti SOŠ (%)
počítam s finančnou podporou od rodičov	77	65
počítam s pridelením sociálneho štipendia	13	13
pokúsil/a by som sa popri štúdiu si privyrábať	78	89
ak by bolo treba, vezmem si študentskú pôžičku	33	33
som ochotný/á požiadať o odklad, príp. prerušenie štúdia a pracovať	12	14

S finančnou podporou od rodičov počítá významne viac študentov, ktorí žijú v úplnej rodine ($p < 0,05$). Na druhej strane pridelenie sociálneho štipendia predpokladá významne viac študentov, ktorí žijú v domácnosti len s jedným rodičom ($p < 0,05$, pozri tab.č.73). Ostatné možnosti (ochota popri štúdiu si privyrábať, vziať si študentskú pôžičku alebo prerušiť, prípadne požiadať o odklad štúdia kvôli zarobeniu potrebných financií na školné) sa neukázali vo vzťahu k úplnosti rodiny ako signifikantné.

Tab. č. 73: Vzťah medzi uvedenými možnosťami získania financií po zavedení školného a úplnosťou rodiny

Úplnosť rodiny	počítam s finančnou podporou od rodičov	počítam s prídelením sociálneho štipendia
rodina s oboma rodičmi	75	11
rodina s jedným rodičom	60	27

Takmer úplne všetci respondenti si myslia, že väčšina vysokoškolských študentov bude musieť popri štúdiu pracovať alebo si vziať študentskú pôžičku (99%). Až 92% odpovedajúcich študentov zastáva názor, že platenie školného odradí študentov z finančne znevýhodneného prostredia uchádzať sa o štúdium na vysokej škole. Na druhej strane len menej ako desatina z nich uviedla, že ak by sa zaviedlo školné, možno alebo určite sa nepokúsia študovať na vysokej škole (pozri tab. č.69, str.63). To možno interpretovať tak, že u respondentov sa pravdepodobne odlišuje všeobecný názor na danú situáciu od hodnotenia možností v rámci ich vlastnej situácie a dochádza k prehodnocovaniu. Väčšina odpovedajúcich študentov súhlasí s názorom, že na vysokých školách budú študovať prevažne deti bohatých rodičov (87%). Približne polovica študentov verí v efektívnosť plánovaného systému sociálnych štipendií, čo vyplýva z toho, že podľa nich budú mať študenti zo sociálne znevýhodneného prostredia lepšiu možnosť študovať. Na druhej strane ohľadne zlepšenia celkovej úrovne vysokých škôl sú značne skeptickí. To vyplýva z toho, že v úspešnosť chystaných zmien vo vzdelávaní na vysokých školách očakáva len necelá štvrtina študentov.

Tab. č. 74: Názory študentov na vývoj situácie na vysokých školách po zavedení školného

	percento respondentov (%)
na vysokých školách budú študovať len tí, ktorí majú o štúdium skutočný záujem	40
rozšírením poskytovania sociálnych štipendií budú mať študenti z rodín s nepriaznivou finančnou situáciou lepšiu možnosť študovať	54
platenie školného odradí študentov z finančne znevýhodneného prostredia uchádzať sa o štúdium na VŠ	92
na vysokých školách budú študovať prevažne deti bohatých rodičov	87
väčšina študentov bude musieť popri štúdiu pracovať alebo si vziať študentskú pôžičku	99
niektorí študenti finančné nároky na štúdium pravdepodobne nezvládnu	94
viac študentov Mgr., Ing. programu ukončí štúdium predčasne bakalárskym programom	69
viac študentov sa pokúsi študovať radšej v zahraničí	81
vysoké školy budú môcť prijímať viac študentov	25
zavedením školného sa zvýši celková úroveň vysokých škôl	24

Študenti gymnázia a odbornej školy sa vo všeobecnosti významne nelíšili v súhlase alebo nesúhlase s predloženými výroky o dopadoch zavedenia školného na študentov i celkovú úroveň na vysokých školách. S výrokom o rozšírení poberateľov sociálneho štipendia pre študentov s nepriaznivou životnou situáciou súhlasilo významne viac študentov odbornej školy ($p < 0,001$, pozri tab.č.75).

Tab. č. 75: Súhlas, resp. nesúhlas študentov s predloženými výroky vo vzťahu k študovanej strednej škole

	študenti gymnázia (%)	študenti SOŠ (%)
na vysokých školách budú študovať len tí, ktorí majú o štúdium skutočný záujem	37	47
rozšírením poskytovania sociálnych štipendií budú mať študenti z rodín s nepriaznivou finančnou situáciou lepšiu možnosť študovať	47	67
platenie školného odradí študentov z finančne znevýhodneného prostredia uchádzať sa o štúdium na VŠ	92	91
na vysokých školách budú študovať prevažne deti bohatých rodičov	86	90
väčšina študentov bude musieť popri štúdiu pracovať alebo si vziať študentskú pôžičku	99	99
niektorí študenti finančné nároky na štúdium pravdepodobne nezvládnu	94	95
viac študentov Mgr., Ing. programu ukončí štúdium predčasne bakalárskym programom	70	69
viac študentov sa pokúsi študovať radšej v zahraničí	82	79
vysoké školy budú môcť prijímať viac študentov	24	27
zavedením školného sa zvýši celková úroveň vysokých škôl	23	33

Nasledujúca tabuľka ilustruje rozdiely v súhlase, resp. nesúhlase študentov so spomínanými výroky vo vzťahu k finančnej situácii v rodine. Vo všeobecnosti možno zhodnotiť, že študenti z lepšie a horšie situovaných rodín sa vo svojich názoroch výraznejšie odlišujú najmä v otázkach, priamo súvisiacich s finančnou situáciou študenta, resp. jeho rodiny (bližšie pozri tab.č.76).

Tab. č. 76: Súhlas, resp. nesúhlas študentov s predloženými výrokmí vo vzťahu k finančnej situácii v rodine

	máme dostatok na všetko potrebné, nemusíme sa uskromňovať	máme dostatok, avšak v niektorých výdavkoch sa musíme uskromňovať	máme istý nedostatok	miera štatistickej rozdielnosti
na vysokých školách budú študovať len tí, ktorí majú o štúdium skutočný záujem	47	41	36	
rozšírením poskytovania sociálnych štipendií budú mať študenti z rodín s nepriaznivou finančnou situáciou lepšiu možnosť študovať	61	54	52	
platenie školného odradí študentov z finančne znevýhodneného prostredia uchádzať sa o štúdium na VŠ	82	92	98	p<0,05
na vysokých školách budú študovať prevažne deti bohatých rodičov	72	88	100	p<0,001
väčšina študentov bude musieť popri štúdiu pracovať alebo si vziať študentskú pôžičku	98	99	100	
niektorí študenti finančné nároky na štúdium pravdepodobne nezvládnu	79	97	98	p<0,001
viac študentov Mgr., Ing. programu ukončí štúdium predčasne bakalárskym programom	54	71	73	p<0,05
viac študentov sa pokúsi študovať radšej v zahraničí	70	83	79	
vysoké školy budú môcť prijímať viac študentov	27	25	23	
zavedením školného sa zvýši celková úroveň vysokých škôl	33	23	22	

Poznámka: ak je rozdiel medzi sledovanými znakmi štatisticky významný, je to vyznačené hodnotou p (hladinou preukaznosti). V políčkach, kde hodnota p nie je vyznačená, medzi znakmi nie je štatisticky významný rozdiel

8. Diskusia k výsledkom

8. 1. Prístup na vysokoškolské štúdium vo vzťahu k sociálnemu statusu rodín študentov

Na základe skúmaných determinantov sociálneho statusu rodín študentov (vzdelanie otca, finančný príjem rodiny, finančná podpora študentov od rodičov) možno badať, že sociálny status rodičov do značnej miery ovplyvňuje vzdelávaciu dráhu svojich potomkov. Za roky 2002 až 2004 bol pomerne stabilný podiel otcov a matiek s rôznymi stupňami ukončeného vzdelania. Približne polovica otcov a tretina matiek respondentov dosiahla vysokoškolské vzdelanie, avšak len približne desatina z ich dosiahla maximálne stredoškolské vzdelanie bez maturity. Toto zistenie do istej miery potvrdzuje sociálnu selektivitu vzdelanostného systému a reprodukciu vzdelanostnej úrovne, hoci si možno všimnúť aj existenciu vzostupnej medzigeneračnej vzdelanostnej mobility, hoci len veľmi miernej. Porovnajúc vzdelanie rodičov študentov rôznych odborov sme zistili, že otca alebo matku s vysokoškolským vzdelaním má väčší podiel respondentov prestížnych odborov ako manažment, právo, architektúra, medzinárodné vzťahy alebo medicína. Výsledky nášho výskumu sú v zhode so selekciou odborov podľa miery elitnosti, zistenou Kivinenom a Rinnem (1995). **Aj v našej krajine teda badať elitárstvo**, prejavujúce sa tým, že deti z rodín s vysokým sociálnym statusom zväčša takisto volia prestížne študijné odbory.

Vysoký sociálny status rodín študentov spomínaných prestížnych odborov sa v predkladanom výskume potvrdil aj tým, že tieto rodiny majú v priemere najvyšší mesačný príjem (10 – 12 tisíc Sk na jedného člena rodiny) a študenti týchto odborov dostávajú od svojich rodičov vysokú finančnú podporu (3 260 – 4 660 Sk na jeden mesiac).

Detailné skúmanie vzťahu medzi prístupom na vysokoškolské štúdium a sociálnym statusom rodín študentov by bolo možné urobiť na základe zistenia determinantov sociálneho postavenia rodičov prijatých uchádzačov a celej subpopulácie mladých ľudí príslušnej vekovej kategórie, čo sa však v našej krajine zatiaľ neskúma.

8. 2. Finančná situácia študentov

Na základe výpovedí študentov možno konštatovať, že za posledné dva-tri roky **sme nezaznamenali výrazné zhoršenie sociálnej situácie študentov** vysokých škôl. Nemožno povedať, že by stúplo percento študentov, ktorí pociťujú, že štúdium predstavuje pre ich rodinu veľmi veľkú záťaž. Priama finančná pomoc študentom od ich rodičov v priemere stúpila - z 2 400 Sk na mesiac za rok 2003 na 3 090 Sk na mesiac za rok 2004, pričom zvýšenie tejto pomoci bolo pre všetkých študentov približne rovnaké, či už bývali počas semestra u rodičov alebo mimo domácnosti rodičov (o 24% a 26%, príslušne).

Podľa výsledkov výskumu **priemerné výdavky stúpili u študentov, bývajúcich na internáte**, v podnájme, prípadne vo vlastnom byte (zo 4 900 Sk za rok 2002 na 5 600 Sk za rok 2004). Na druhej strane výdavky u študentov, ktorí bývajú cez semester u rodičov, dokonca mierne klesli (z 3 600 Sk za rok 2002 na 3 400 Sk za rok 2004). **Nemožno teda povedať, že by v posledných rokoch nastalo veľmi výrazné zvyšovanie výdavkov študentov.** Pravdou však je, že študenti majú značne väčšie výdavky na začiatku semestra – priemerná hodnota za celý súbor predstavovala 2 180 Sk. Táto hodnota sa však vyznačovala veľkou variabilitou, jej rozptyl bol približne 4 860 Sk, pričom najväčšie výdavky majú v tomto období študenti medicíny a umenia.

8. 3. Práca popri štúdiu

V posledných troch rokoch sme nezaznamenali žiadne výrazné kolísanie v podiele študentov, ktorí **počas semestra pracujú** – táto hodnota dosahovala **53% až 58%**. **Väčšina týchto študentov pracuje nepravidelne.** Na druhej strane sa znížilo percento študentov, ktorí vôbec nepracujú, teda ani cez prázdniny (z 24% z roku 2002 na 12% z roku 2004). Cez semester nepracujú najmä študenti prírodných, pôdohospodárskych a veterinárskych vied. Väčšina študentov pracuje najmä kvôli získaniu financií na prilepšenie, čo súvisí pravdepodobne s tým, že pomerne malá časť študentov pracuje priamo v študovanom alebo v príbuznom odbore, v takých prípadoch motivácia pracovať kvôli získaniu praxe v odbore stráca opodstatnenie. Približne polovica pracujúcich študentov uviedla, že práca neovplyvňuje ich študijné výsledky, čo pravdepodobne súvisí s ich šikovnosťou v manažovaní času.

Za sledované tri roky stabilne takmer jedna tretina respondentov by chcela pracovať, ale nenachádza vhodné pracovné príležitosti. Pozitívne je, že tento podiel sa nijako významne nezvyšuje, vzhľadom na vysoké výdavky študentov je to vysoké percento. Tento jav súvisí aj s celkovou vysokou nezamestnanosťou na Slovensku a zostáva nám dúfať, že množstvo pracovných príležitostí sa bude v blízkej budúcnosti zvyšovať.

8. 4. Názory študentov na plánované zavedenie školného

Za rok 2003 a 2004 so zavedením školného nesúhlasí stabilne takmer 60% respondentov. Je zaujímavé, že tento názor zdieľa taký istý podiel študentov stredných škôl. Mladí ľudia vidia v zavedení školného skôr nebezpečenstvo, a to najmä kvôli ďalšiemu zvýšeniu svojich výdavkov. **Voči plánovanej reforme vysokoškolského vzdelávania prevláda nedôvera, obavy, študenti skôr očakávajú sťaženie svojej finančnej situácie, skepticky sa pozerajú aj na návrh plánovaného systému pôžičiek a štipendií a v porovnaní so súčasným systémom ho vo všeobecnosti hodnotia ako nespravodlivejší.** Viac ako dve tretiny študentov vysokých škôl a takmer polovica študentov stredných škôl nedôveruje, že rozšírením poskytovania sociálnych štipendií v rámci plánovanej reformy vysokoškolského vzdelávania budú mať sociálne slabí študenti lepšiu možnosť študovať. Len necelá štvrtina študentov vysokých škôl očakáva, že po zavedení školného sa bude zvyšovať kvalita vzdelávania a takmer všetci odpovedajúci študenti stredných škôl sa priklonili k názoru, že platenie školného odradí študentov z finančne znevýhodneného prostredia uchádzať sa o štúdium na vysokú školu. **Približne tri štvrtiny študentov predpokladá, že ich celková situácia by sa po zavedení školného zhoršila.**

Prostredie na školách sa vo všeobecnosti vníma ako skorumpované, prevláda názor, že financie, získané zo školného, by neboli skutočne efektívne využité na zvýšenie kvality škôl, pre deti zo sociálne slabších rodín by vznikla psychologická bariéra študovať na vysokej škole z dôvodu, že si to z finančného hľadiska nemôžu dovoliť.

Až 36% odpovedajúcich študentov stredných škôl uviedlo, že po zavedení školného sa pokúsi študovať v zahraničí. V publikácii *Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločnosti* sa uvádza, že v roku 2001/2002 študovalo v Českej republike približne 5200, ich počet však stále rastie. Najviac slovenských študentov (až tretina celkového počtu) študuje na lekárskejších a právnických fakultách. Dôvodov je viacero: české vysoké školy prijímajú vyšší počet študentov, tieto školy (najmä Univerzita Karlova) sa tešia väčšej prestíži v zahraničí, majú široké medzinárodné kontakty, sú aktívnejšie aj z hľadiska publikačnej činnosti a ich pedagógovia sa každodenne v médiách vyjadrujú na odborné témy. Ďalšou motiváciou sú aj finančné náklady. Vysoké školy v ČR nevyberajú od zahraničných poslucháčov poplatky, ak sú schopní študovať v českom jazyku. Priemerné výdavky pražského študenta sú približne 3900 Sk. Takisto šanca nájsť si prácu a získať slušný zárobok je v Prahe podstatne vyššia ako v slovenských mestách. Ďalším významným dôvodom je možnosť získať štipendium pre študijný pobyt na univerzite v západnej Európe a posledným argumentom je možnosť nájsť si dobré zamestnanie po skončení školy). Je teda pravdepodobné, že zavedením školného na Slovensku vznikne značne väčší tlak pokúsiť sa študovať v Českej republike, prípadne inde.

8. 5. Ako študenti hodnotia kvalitu výučby na vysokých školách

Vo všeobecnosti prevláda pomerne výrazná nespokojnosť študentov so súčasnou úrovňou výučby. Vysoké školy získali celkové skóre 2,09 z maximálnej možnej hodnoty 5,00 (študenti hodnotili fakulty v škále 1,00 až 5,00. Známkou 1,00 znamenala najhoršie hodnotenie, spájajúce sa so zmenou veľmi potrebnou a 5,00 znamenala najlepšie hodnotenie a zmenu nepotrebnú). Medzi hodnotami celkového skóre sme medzi fakultami nezistili veľké rozdiely. **Prevláda teda pomerne výrazná nespokojnosť so súčasnou kvalitou výučby na vysokých školách.** Respondenti najkritickejšie zhodnotili úroveň technického vybavenia škôl, potom prístup učiteľov k študentom a kvalitu vzdelávania (po obsahovej stránke).

8. 6. Dopad plánovanej reformy vysokoškolského vzdelávania na študentov

Približne jedna pätina respondentov počíta s pridelením sociálneho štipendia a 28% odpovedajúcich študentov vyjadriло ochotu vziať si študentský úver. Približne desatina študentov predpokladá, že možno bude musieť prerušiť štúdium a pracovať a 4% respondentov si myslia, že asi budú musieť zanechať štúdium, čo môže výrazným spôsobom prispievať k ich psychickej nepohode. Zaujímavé však je, že prevažnej väčšine z týchto študentov by po zavedení reformy sociálne štipendium pridelené nebolo, teda veľmi pravdepodobne ich rodina nepatrí k finančne slabším.

Vychádzajúc z dopadovej štúdie vládneho návrhu zákona o študentských pôžičkách z dielne Ministerstva financií SR a z údajov, ktoré uviedli študenti v dotazníku, by **malo byť sociálne štipendium poskytnuté jednej štvrtine študentov, bývajúcich počas semestra u rodičov a približne jednej polovici študentov, bývajúcich počas semestra mimo domácností rodičov. Celkovo by naň malo mať nárok približne 44% študentov a celková výška dotácie, vyhradenej na tento účel by mala byť približne 140 miliónov Sk na jeden mesiac, teda 1,4 miliardy Sk na jeden rok. Tieto výsledky boli vypočítané na základe finančného príjmu rodín jednotlivých respondentov, ktoré uvádzali v dotazníku oni sami. Dá sa predpokladať, že väčšina odpovedajúcich študentov nevedela uviesť presnú hodnotu rodinného príjmu, ktorá je pre tieto výpočty kľúčová, preto uvedené výsledky možno považovať len za hrubý odhad.**

Analýzu dopadu zavedenia plánovaného sociálneho systému so skutočne spoľahlivým odhadom by bolo možné urobiť len vtedy, ak by boli k dispozícii presné hodnoty rodinného príjmu všetkých študentov, čo však v súčasnosti neexistuje.

Keďže nie je známe, akú výšku školného by zvolili jednotlivé fakulty, detailnú analýzu dopadu plánovanej reformy na finančnú situáciu študentov takisto robiť nemožno. Pravdepodobne by prispelo k spravodlivejšiemu prístupu na štúdium, keby nebola stanovená jednotná výška školného pre všetkých študentov jednotlivých fakúlt, ale by sa odvíjala od sociálnej situácie rodiny študentov. Inak sa pravdepodobne stane, že fakulty s vysokou prestížou budú vyberať vysoké školné, približujúce alebo dosahujúce stanovenú hornú hranicu, čím sa opäť posilní selektivita v prístupe na štúdium podľa sociálnych determinantov rodiny, najmä jej finančnej situácie a skutočná schopnosť študentov nebude rozhodujúca.

8. 7. Názory odborníkov na reformu vysokého školstva

Optika odborníkov je značne odlišná od optiky študentov a verejnosti. Vo všeobecnosti hodnotia plánované zmeny výrazne pozitívnejšie ako študenti a podporujú ich.

Čo sa týka prístupu k vysokoškolskému vzdelávaniu, budeme prezentovať hodnotenia situácie v Českej republike, a to z dvoch dôvodov. Nenašli sme žiadnu odbornú analýzu, hodnotiacu situáciu na Slovensku a v Českej republike je spoločenská situácia v tomto ohľade značne podobná. U našich susedov sa téme prístupu k vysokoškolskému vzdelaniu zaoberá dlhšie obdobie sociológ P. Matejů , preto v tejto stati uvádzame jeho viaceré citácie.

Vychádzajúc z výsledkov medzinárodných porovnávacích výskumov autor konštatuje, že v Českej republike už niekoľko desaťročí prudko rastú sociálne nerovnosti v prístupe k vysokoškolskému vzdelaniu, čo ich odlišuje od všetkých vyspelých krajín. To, že vysokoškolské vzdelanie bolo a zatiaľ zostalo u nás zdarma, vôbec nevedlo k jeho väčšej dostupnosti pre ekonomicky slabšie sociálne skupiny, pretože veľmi obmedzený počet príležitostí si ľahko monopolizujú skupiny, u ktorých má vyššie vzdelanie tradíciu. Vo

vyspelých západných krajinách zavedenie školného umožnilo zdvihnúť hladinu vzdelávacích príležitostí bez toho, aby sa zdvihli nerovnosti v prístupe ku vzdelaniu (*Ve vzdělání jde vláda opačným směrem*, Mladá fronta dnes).

Spomínaný autor v článku s názvom *Vzdělání nejen pro bohaté* uvádza, že šance dieťaťa z robotníckej rodiny vyštudovať vysokú školu je vo vyspelých krajinách, kde sa platí vysoké školné, ale existujú rozsiahle programy pôžičiek, štipendií a podpôr, je dvakrát väčšia ako v Českej republike, kde síce nie je zavedené školné, ale študovať na vysokej škole je umožnené len polovici tých, ktorí o to majú záujem (*Vzdělání nejen pro bohaté*, Mladá fronta dnes). Podľa P. Mateju a J. Večerníka školné vo svojich dôsledkoch nepredstavuje pre deti z nižších vrstiev vážnu prekážku ďalšieho vzdelávania, ale uľahčuje jeho vzostup (*Proč roste sociální nerovnost v přístupu ke vzdělání ?*, Mladá fronta dnes).

V článku *Ekonomické zázraky* zpravidla bývajú dílem spoločenských elit (Mladá fronta dnes) spomínaný autor analyzuje príčiny spoločenského rozmachu v Holandsku, Fínsku a Írsku. Uvádza, že väčšinou to, čo navonok vyzerá ako zázrak, prinášajúci lepší život pre mnohých, býva výsledkom tvrdej práce malej skupiny ľudí na presadenie zmeny, ktorá bolí, prináša odriekania a uzdravuje súčasne.

Charakteristickým rysom vysokoškolských systémov v Európe je snaha zabezpečiť prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu čo možno najväčšiemu počtu študentov, čo je spojené s ich výraznou finančnou podporou študentov. 30 % európskych študentov dostáva štipendium a 12% získava pôžičku (Kľúčové témata vzdelávania, svazek I, 2000).

Expertka Svetovej banky pre oblasť školstva a vzdelávania Mary Canningová v rozhovore pre SME uviedla, že nie je spravodlivé, ak človek, patriaci do sociálne slabšej vrstvy, sa svojimi daňami nepriamo podieľa na financovaní štúdia vysokoškolského študenta, ktorý štúdiom získa lepšiu východiskovú pozíciu do života, a pritom časť detí do systému vysokých škôl nemá prístup. A preto systém, v ktorom sa poplatky za školné vyberajú od ľudí, ktorí si to môžu dovoliť a následne poskytuje deťom z chudobných rodín štipendiá, z ktorých si môžu zaplatiť živobytie aj poplatky za vysokú školu, Svetová banka odporúča. Podľa spomínanej expertky je však veľmi ťažké navrhnuť úplne spravodlivý systém. (*V systéme vzdelávania ešte musíte veľa zmeniť*).

I. Okenka, rektor Slovenskej poľnohospodárskej univerzity, prezentoval názor, že zavedenie školného na prvý pohľad zo sociálneho hľadiska krok späť, je to však cena za skutočnosť, že od roku 1948 (Česko) Slovensko vynechalo významnú etapu svojho ekonomického, ale aj sociálno-ekonomického vývoja. Slovensku ešte aj dnes chýbajú ekonomické predpoklady na to, aby kvalitné vysokoškolské vzdelávanie financoval len štát bez čiastočného finančného príspevia študujúcich (I. Okenka: *Nový návrh vlády považujem za systémový, korektný a komplexný*, Poľnohospodár).

Dopadová štúdia vládneho návrhu zákona o študentských pôžičkách z roku 2004, vypracovaná Ministerstvom financií SR, v hodnotení súčasnej finančnej situácie vo vysokom školstve uvádza, že v porovnaní s rokom 2001 vzrástli bežné výdavky na jedného študenta denného štúdia v reálnom vyjadrení o viac ako 23%, čo je približne o 10% viac ako je reálny rast HDP zaznamenaný v rovnakom období. Výrazne teda vzrástla nákladovosť poskytovania vzdelávania z verejných zdrojov, čo sa však vo výstupoch systému neprejavilo.

Citovaná odborníčka Svetovej banky Mary Canningová si myslí, že financovanie vysokých škôl len z verejných zdrojov je dlhodobu neudržateľné. Don Thornhill, predseda Higher Education Authority v Írsku na základe skúseností so zavedením školného v Írsku vyjadril presvedčenie, že poplatky naozaj podporujú kvalitu, konkurenciu a prinášajú dodatočné zdroje (*Kvalite pomôžu poplatky, ale aj debata o nich*, Trend).

Ďalším rizikovým faktorom slovenského vysokého školstva je absencia konkurencie medzi jednotlivými fakultami a školami, nevzniká tlak na kvalitu poskytovaného vzdelávania, čo vlastne podporuje zachovávanie momentálneho stavu a nie progres. Pavol Návrat, predseda akreditačnej komisie na Slovensku v rozhovore pre denník SME uviedol, že akreditačná komisia nemá podklady, na základe ktorých by mohla bližšie charakterizovať úroveň štúdia v jednotlivých akreditovaných študijných programoch. Nemá na to mechanizmus a ani poverenie zo zákona, aby takéto výroky dávala (*Študent sa nedozvie, ktorý program je lepší*).

Výsledky celosvetového výskumu kvality univerzít (Academic Ranking of World Universities), realizovaný čínskou univerzitou Shanghai Jiao Tong University v roku 2003 potvrdil, že kvalita vysokých škôl na Slovensku nedosahuje svetovú úroveň. Univerzity boli hodnotené na základe skóre nositeľov Nobelovej ceny, skóre vedeckých citácií, skóre článkov publikovaných renomovaných vedeckých časopisoch, citačných indexov a akademickej výkonnosti fakúlt. Spomedzi bývalých socialistických krajín strednej a východnej Európy sa medzi prvých päťsto univerzít umiestnila aspoň jedna univerzita z Ruska, Českej republiky, Poľska, Maďarska aj Slovinska, avšak ani jedna univerzita zo Slovenska (<http://ed.sjtu.edu.cn/ranking.htm>).

Možno teda uzavrieť, že ak chceme, aby sa úroveň vysokoškolského vzdelávania na Slovensku zvyšovala a postupne vyrovnala úrovni vyspelých krajín, bude potrebné v blízkej budúcnosti pristúpiť k jej reforme. Vzniká však ďalšia otázka, ako tento proces realizovať a kedy s reformou začať.

Sociologička Iveta Radičová v rozhovore pre Hospodárske noviny uviedla, že v súčasnosti sa v spoločnosti posilňuje princíp zásluhovosti, na druhej strane sa oslabuje princíp solidarity a miera prerozdelenia sa deje v príjmovu nie priaznivej situácii - na Slovensku majú dve tretiny domácností príjem nižší ako priemerný (*Sledovane dosahov reforiem je našou povinnosťou*, Hospodárske noviny).

Z hľadiska sociálnej spravodlivosti by podľa nášho názoru bolo správne, keby sa výška školného odvíjala od veľkosti finančného príjmu rodiny, teda neurčovali by ju jednotlivé fakulty. Tým by sa pri prijímaní študentov neposilňovalo elitárstvo a nezväčšovala by sa bariéra vstupu študentov zo sociálne nepriazniveho prostredia na vysoko prestížne odbory. Podľa nás by ďalej bolo správne, keby v prvej etape platili školné len študenti, ktorým by nevznikol nárok na poberanie sociálneho štipendia a postupne aj ostatní študenti, prípadne študentom zo sociálne znevýhodneného prostredia by mohlo byť platenie školného odpustené.

8. 8. Plány študentov ohľadne profesijného uplatnenia v budúcnosti

Ohľadne profesijného uplatnenia chce takmer polovica respondentov pracovať kratšiu dobu v zahraničí a potom sa vrátiť na Slovensko. Keďže naša krajina sa tento rok stala členom Európskej únie, možno očakávať výraznejšiu fluktuáciu pracovných síl do zahraničia. Prosperujúce západné krajiny sú lákadlom najmä pre mladých ľudí s vysokoškolským vzdelaním. V. Baláž a D. Kollár v článku *Vzdelaní profesionáli sa sťahujú z menej vyspelých krajín do tých rozvinutejších* uvádzajú, že pre vybrané kategórie profesionálov zo zahraničia existuje v týchto krajinách v rámci imigračnej politiky značne zjednodušujúci prístup na pracovný trh. Je to napríklad program zelených kariet pre počítačových odborníkov v Nemecku či britský program Highly Skilled Migrant Programme. Nie náhodou je Británia krajinou s najvyšším kladným saldom v oblasti pohybu kvalifikovaných pracovných síl. (Hospodárske noviny)

9. Záver

Výsledky výskumu možno zhrnúť do nasledujúcich bodov:

1. Priemerná **mesačná** suma, ktorú študenti **dostávajú od svojich rodičov**, je **3 090 Sk.** Študentov, bývajúcich **počas semestra v spoločnej domácnosti s rodičmi**, rodičia podporujú sumou priemerne **1 930 Sk.** Bývajúci **mimo domácnosti rodičov**, dostávajú od rodičov značne vyššiu sumu, priemerne **3 520 Sk.**
2. **Celková suma**, ktorú **minú** študenti **za jeden mesiac**, je **4 890 Sk.** Priemerný mesačný výdavok študentov, bývajúcich **počas semestra u rodičov**, je **3 230 Sk.** Bývajúci **mimo domácnosti rodičov** minú priemerne **5 530 Sk.**
3. Študenti majú značne vyššie výdavky **na začiatku semestra** – v tomto období minú priemerne **2 180 Sk.**
4. **Počas semestra pracuje 58% študentov.** **Približne polovica (51%) študentov pracuje počas semestra aj cez prázdniny.** Priemerná mesačná suma, ktorú študenti zarobia počas semestra, je **4 140 Sk.**
5. Približne **56% študentov vôbec nesúhlasí s plánovanou reformou vysokoškolského vzdelávania.**
6. Ak by sa zaviedlo školné, **74% študentov predpokladá**, že by im **s platením školného pomohli rodičia** a **61% uviedlo**, že by si sa **snažili získať financie** na tento účel **vlastnou prácou popri štúdiu.**
7. **Po zavedení reformy by sociálne štipendium malo byť priznané približne 44% študentov.** Na toto štipendium by vznikol nárok **jednej štvrtine študentov, bývajúcich počas semestra u rodičov a približne jednej polovici študentov, bývajúcich mimo domácnosti rodičov.** Tieto hodnoty sme vypočítali na základe dopadovej štúdie vládneho návrhu zákona o študentských pôžičkách z júna 2004, vypracovanej na Ministerstve financií SR. **Vychádzali sme z hodnôt finančného príjmu rodín respondentov, ktoré mali uviesť v dotazníku. Možno však s určitosťou predpokladať, že väčšina nevedela uviesť presnú hodnotu, preto tieto výsledky možno považovať len za hrubý odhad.**
8. Celkom **28% študentov by bolo ochotných vziať si študentskú pôžičku.** Spomedzi študentov, bývajúcich počas semestra u rodičov, by túto formu pomoci využilo **pravdepodobne 26% a** spomedzi študentov, bývajúcich **mimo domácnosti rodičov 29% respondentov.**
9. Z dlhodobého časového horizontu **spája nadpolovičná väčšina študentov svoju budúcnosť so Slovenskom (spolu 64%), pričom väčšina z nich má ambíciu na kratší čas vycestovať do zahraničia, či už kvôli ďalšiemu štúdiu alebo práci**
10. **Za obdobie rokov 2002 až 2004 hodnota celkových mesačných výdavkov u študentov, bývajúcich počas semestra u rodičov nestúpila (dokonca mierne klesla z 3 600 Sk na 3 400 Sk).** Táto hodnota však u študentov, bývajúcich **mimo domácnosti rodičov stúpila zo 4 900 Sk na 5 600 Sk.**

11. Celkom **57%** študentov stredných škôl so zavedením školného vôbec nesúhlasí. Približne **36%** respondentov uviedlo, že ak by k tejto zmene došlo, **pokúsili by sa študovať v zahraničí.**

10. Prílohy

10.1. Zloženie súboru respondentov z vysokých škôl

Tab. č. 1: Zloženie súboru respondentov podľa pohlavia

pohlavie	počet respondentov	percento (%)
muži	446	51
ženy	423	49
spolu	869	100

Tab. č. 2: Zloženie súboru respondentov podľa rodinného stavu

rodinný stav	počet respondentov	percento (%)
slobodný/á	840	99
ženatý/vydatá	5	1
iné	1	0
spolu	846	100

Tab. č. 3: Zloženie súboru respondentov podľa ročníka štúdia

ročník štúdia	počet respondentov	percento (%)
prvý	33	4
druhý	248	29
tretí	275	32
štvrtý	286	34
piaty	9	1
spolu	851	100

Tab. č. 4: Zloženie súboru respondentov podľa spôsobu ubytovania počas semestra

	počet respondentov	percento respondentov (%)
u rodičov	243	28
vo vysokoškolskom internáte	551	63
v podnájme	26	3
v prenájme so spolužiakmi, kamarátmi, apod.	36	4
inde	14	2
spolu	870	100

Tab. č. 5: Zloženie súboru respondentov podľa miery úplnosti rodiny

	počet respondentov	percento respondentov (%)
s oboma rodičmi	751	86,5
s jedným rodičom	100	11,5
oddelené od rodičov	13	1,5
iné	4	0,5
spolu	868	100,0

Tab. č. 6: Zloženie súboru respondentov podľa počtu nezaopatrených detí v rodine

	počet respondentov	percento respondentov (%)
jedno	324	39
dve	347	41
tri	126	15
štyri	30	4
päť	7	1
sedem	1	0
spolu	835	100

Tab. č. 7: Zloženie súboru respondentov podľa vzdelania otca

	počet respondentov	percento respondentov (%)
VŠ	381	45
SŠ s maturitou	330	39
SŠ bez maturity	120	14
ZŠ	11	2
spolu	842	100

Tab. č. 8: Zloženie súboru respondentov podľa vzdelania matky

	počet respondentov	percento respondentov (%)
VŠ	258	30
SŠ s maturitou	490	57
SŠ bez maturity	96	11
ZŠ	11	2
spolu	855	100

Tab. č. 9: Zloženie súboru respondentov podľa mesta, kde študujú

mesto	počet respondentov	percento (%)
Bratislava	356	41
Trnava	36	4
Nitra	100	12
Trenčín	36	4
Žilina	71	8
Banská Bystrica	69	8
Banská Štiavnica	26	3
Prešov	36	4
Košice	139	16
spolu	869	100

Tab. č. 10: Zloženie súboru respondentov podľa kraja trvalého bydliska

kraj	počet respondentov	percento (%)
Bratislavský	114	14
Trnavský	54	6
Nitriansky	78	9
Trenčiansky	108	13
Banskobystrický	87	10
Žilinský	107	13
Prešovský	141	17
Košický	154	18
spolu	843	100

Tab. č. 11: Zloženie súboru respondentov podľa študovanej oblasti

skupina študijných odborov	počet respondentov	percento (%)
výchova a vzdelávanie	157	18
humanitné vedy a umenie	47	5
sociálne, ekonomické a právne vedy	206	24
prírodné vedy	39	5
konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	212	24
pôdohospodárske a veterinárske vedy	68	8
zdravotníctvo a sociálne služby	36	4
služby	30	4
informatické vedy, matematika, informačné a komunikačné technológie	72	8
spolu	867	100

10. 2. Zloženie súboru respondentov zo stredných škôl

Tab. č. 12: Zloženie súboru respondentov podľa pohlavia

	počet respondentov	percento (%)
študenti	106	30
študentky	249	70

Tab. č. 13: Zloženie súboru respondentov podľa miery úplnosti rodiny

Úplnosť rodiny	percento respondentov (%)
úplná (s oboma rodičmi)	85,5
neúplná (s jedným rodičom)	13,5
iné	1

Tab. č. 14: Zloženie súboru respondentov podľa počtu nezaopatrených detí v rodine

	počet respondentov	percento (%)
jedno	108	31
dve	162	46
tri	66	19
štyri	6	2
päť	4	1
šesť	2	1
deväť	1	0

Tab. č. 15: Najvyššie ukončené vzdelanie otcov a matiek respondentov (%)

	otec	matka
VŠ	34	29
SŠ s maturitou	46	58
SŠ bez maturity	18,5	12,5
ZŠ	1,5	0,5

Tab. č. 16: Zamestnanie otcov a matiek respondentov (%)

	otec	matka
je zamestnancom v podniku/vo firme	51	62
je podnikateľom	26	7
je v súčasnosti nezamestnaný/á	4	7
nepracuje z dôvodu invalidity, staroby alebo z inej príčiny	5	3
Iné (najčastejšie uvádzané zamestnanec štátnej správy, v zdravotníctve, v školstve)	14	21

Tab. č. 17: Zloženie súboru respondentov podľa kraja trvalého bydliska

Kraj trvalého bydliska	počet študentov	percento (%)
Bratislavský	104	30
Trnavský	9	2,5
Nitriansky	46	13
Trenčiansky	24	7
Žilinský	26	7,5
Banskobystrický	45	13
Prešovský	29	8
Košický	68	19
spolu	351	100

Tab. č. 18: Zloženie súboru respondentov podľa veľkosti miesta trvalého bydliska

Počet obyvateľov miesta trvalého bydliska študentov	počet študentov	percento (%)
do 5 000	72	21
5 001 – 10 000	19	6
10 001 – 15 000	6	2
15 001 – 20 000	6	2
20 001 – 50 000	77	23
50 001 – 100 000	42	12
Košice	43	13
Bratislava	71	21
spolu	336	100

11. Použitá literatúra

1. Academic Ranking of World Universities – 2003, webová stránka Shanghai Jiao Tong University <http://ed.sjtu.edu.cn/ranking.htm>
2. Baláž, V., Kollár, D.: *Vzdelaní profesionáli sa sťahujú z menej vyspelých krajín do tých rozvinutejších*, Hospodárske noviny, 17. 9. 2003
3. Dahrendorf, R. : Life Chances. University of Chicago Press, 1979, in: Matějů, P., Vlachová, K.a spol.: Nerovnosť, spravodlnosť, politika, Sociologické nakladateľstvá, Praha, 2000
4. Horníková, Z., Kampová, S.: *Kvalite pomôžu poplatky, ale aj debata o nich*, Trend, 13. 4. 2004
5. Jandourek, J.: Sociologický slovník, Portál, Praha 2001
6. Kivinen, O., Rinne, R.: The Social Inheritance of Education. Helsinki, Hakapaino, 1995 in: Průcha, J.: Vzdelávaní a školství ve světě, Portál, Praha 1999
7. Klener, P. (ed.): Velký sociologický slovník, Karolinum, Praha 1996
8. Klíčová témata vzdelávaní, svazek I, Ústav pro informácie ve vzdelávaní, 2000
9. Kollár, M., Mesežnikov, G. (ed.): Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2003
10. Machonin, P., Tuček, M.: Česká společnost v transformaci. Praha, Sociologické nakladateľstvá, 1996, in: Průcha, J.: Vzdelávaní a školství ve světě, Portál, Praha 1999
11. Matejů, P.: *Ekonomické zázraky zpravidla bývajú dílem společenských elit*, Mladá fronta dnes, 25. 7. 2000
12. Matejů, P.: *Family Effect on Educational Attainment in Czechoslovakia, the Netherlands and Hungary*, 1990, in: Sociologický časopis, ročník 28, 1992, Sociologický ústav ČSAV
13. Matejů, P.: *Ve vzdelání jde vláda opačným směrem*, Mladá fronta dnes, 28. 1. 1999
14. Matějů a Řeháková: „*Od nespravedlivé rovnosti ke spravdivé nerovnosti ? Percepce sociálních nerovností a sociální spravdivnosti v současném Československu.*“ Sociologický časopis 28, 1992
15. Matejů, P., Večerník, J.: *Proč roste sociální nerovnost v přístupu ke vzdelání ?*, Mladá fronta dnes, 23. 2. 1999
16. Matějů, P., Vlachová, K.a spol.: Nerovnosť, spravodlnosť, politika, Sociologické nakladateľstvá, Praha 2000
17. Murphy, R. F.: Úvod do kulturní a sociální antropologie, Sociologické nakladateľstvá, Praha 1998
18. Okenka, I.: *Nový návrh vlády považujem za systémový, korektný a komplexný*, Poľnohospodár, 5. 3. 2004
19. Průcha, J.: Vzdelávaní a školství ve světě, Portál, Praha 1999
18. *Študent sa nedozvie, ktorý program je lepší*, SME, 24. 2. 2004, rozhovor S. Rebrovej s Pavlom Návratom, predsedom akreditačnej komisie na Slovensku
19. Tettinger, M.: Iveta Radičová: *Sledovanie reforiem je našou povinnosťou*, Hospodárske noviny, 19. 5. 2004
20. *V systéme vzdelávania ešte musíte veľa zmeniť*, SME, 30. 9. 2003, rozhovor S. Rebrovej s Mary Canningovou, expertkou Svetovej banky na oblasť školstva a vzdelávania
21. Vládny návrh zákona o študentských pôžičkách a o zmene a doplnení niektorých zákonov – Dopadová štúdia, Ministerstvo financií SR, jún 2004
22. Vzdelání a sociální spravdivnost v zemích OECD, preklad publikácie Education and Equity in the OECD countries, Učiteľské noviny – Gnosis, spol. s r. o., Ústav pro informácie ve vzdelávaní, Praha, 1998
23. Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení